

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR
E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

HET EERSTE BEVOEGDHEIDSCONFLICT TUSSEN DE WET EN HET DECREET VOOR HET HOF VAN CASSATIE EN DE WETGEVENDE KAMERS

Bij arrest van 11 juni 1979 heeft het Hof van Cassatie het eerste prejudicieel geschil inzake een bevoegdheidsconflict tussen de wet en het decreet voor beslissing aan de Wetgevende Kamers overgezonden¹.

Men weet dat de afdeling bevoegdheidsconflicten van de Raad van State «bij wijze van prejudiciële beslissing uitspraak doet over vragen betreffende de strijdigheid tussen een wet en een decreet of tussen decreten van de Nederlandse Cultuurraad en de Franse Cultuurraad en die haar door de hoven en rechtbanken of door enig ander rechtscollege worden voorgelegd»² en dat de regelingsarresten, die de Raad van State ter zake velt, door de Wetgevende Kamers kunnen worden vernietigd³. Wanneer echter een prejudicieel geschil voor het eerst voor het Hof van Cassatie wordt opgeworpen, hetzij door de partijen, hetzij ambtshalve, zendt het Hof het geschil voor beslissing over aan de Kamers⁴. Het besproken arrest is een toepassing van deze laatste bepaling.

Het opgeworpen prejudicieel geschil betrof een vermeende strijdigheid tussen art. 52, § 1, van de op 18 juli 1966 gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken en het decreet van 19 juli 1973 van de Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap tot regeling van het gebruik van de talen voor de sociale betrekkingen tussen de werkgevers en de werknemers, alsmede van de door de wet en de verordeningen voorgeschreven akten en bescheiden van de ondernemingen. Luidens eerstgenoemde bepaling gebruiken de privé-nijverheids-, handels- of financiebedrijven voor de akten en bescheiden, die voorgeschreven zijn bij de wetten en reglementen en voor die welke bestemd zijn voor hun personeel, de taal van het gebied, waar hun exploitatiezetel of onderscheiden exploitatiezetels gevestigd zijn. De artikelen 1, 2 en 5 van het decreet van 19 juli 1973 integendeel verplichten de werkgever alle documenten, die voor zijn personeel bestemd zijn,

in het Nederlands te stellen, wanneer hij een exploitatiezetel in het Nederlandse taalgebied bezit of personeel in datzelfde gebied tewerkstelt. Naar de grond betrof het voor het Hof behandelde geschil een ontslag wegens dringende reden, door een werkgever met exploitatiezetel in het Frans taalgebied in het Frans betekend aan een werknemer (handelsvertegenwoordiger), die hoofdzakelijk in het Nederlands taalgebied was tewerkgesteld.

Uit art. 52, § 1, van de gecoördineerde taalwetten had het Arbeidshof te Antwerpen bij arrest van 8 september 1978 afgeleid dat, aangezien de exploitatiezetel van de werkgever in het Frans taalgebied gevestigd was en de vestigingsplaats van de exploitatiezetel in dit artikel het enig criterium is, waardoor het taalgebruik bepaald wordt, het ontslag rechtsgeldig in het Frans gesteld werd. Het decreet van 19 juli 1973, aldus het arbeidshof, verplicht weliswaar de werkgever, wanneer hij personeel in het Nederlands taalgebied tewerkstelt, alle documenten, die voor dit personeel bestemd zijn, in het Nederlands te stellen, waar ook de exploitatiezetel van de onderneming gevestigd zij⁵. Aangezien echter de toegewezen bevoegdheid om taalregelingen uit te vaardigen, die de Cultuurraad uit art. 59bis, § 3, 3°, van de Grondwet put, strikt tot het Nederlands taalgebied beperkt is en art. 23 van de Grondwet het vrij gebruik van de in België gesproken talen als grondbeginsel stelt, moeten de bepalingen van de taalwetten strikt geïnterpreteerd worden. Hieruit volgt, zo gaat het arbeidshof verder, dat in zoverre enkel de plaats van tewerkstelling als toepassingscriterium kan worden ingeroepen, de door het decreet opgelegde verplichtingen enkel wetskrachtig zijn ten aanzien van de handelingen, die in het Nederlands taalgebied moeten worden gesteld of die alleszins onafscheidbaar aan de plaats van tewerkstelling gebonden zijn. Het hof meent, dat deze territoriale vereisten niet vervuld zijn, wanneer het gaat om de redactie van een ontslagbrief, die wordt opgesteld door een werkgever wiens exploitatiezetel buiten het Nederlands taalgebied gevestigd is en de activiteit van de werknemer over ver-

¹ R.W., 1979-80, 299; J.T., 1979, 642; met de conclusie van de advocaat-generaal Lenaerts, T.B.W., 1979, 500.

² Art. 18 gecoördineerde wetten op de Raad van State.

³ Art. 40.

⁴ Art. 45.

⁵ In dezelfde zin R. BLANPAIN, «Het taalgebruik voor de arbeidsverhoudingen», *Arbeidsrecht*, blz. 1-8-25 en 26-1-8.

schillende taalgebieden gespreid is, ook al wordt de arbeid hoofdzakelijk in Vlaanderen verricht⁶. Het besluit derhalve dat het decreet niet van toepassing was.

Het Hof van Cassatie gaat ervan uit, dat het decreet geen onderscheid maakt naargelang het personeel van een bedrijf, waarvan de exploitatiezetel niet in het Nederlands taalgebied gevestigd is, al dan niet uitsluitend in dit taalgebied tewerkgesteld is.

Het zegt dat de decreten van de Nederlandse Cultuurraad weliswaar alleen in het Nederlands taalgebied kracht van wet hebben, maar dat aan dit vereiste van territoriale gelding voldaan is, wanneer de toepassing van de taalregeling door de tewerkstelling van het personeel in het Nederlands taalgebied bepaald wordt. Het arbeidshof heeft dus ten onrechte overwogen dat, in zoverre enkel de plaats van tewerkstelling als toepassingscriterium kan worden ingeroepen, de door het decreet opgelegde verplichtingen slechts wetskrachtig zijn t.a.v. handelingen, die in het Nederlands taalgebied gesteld moeten worden of die alleszins onafscheidbaar aan de plaats van tewerkstelling gebonden zijn. En het Hof van Cassatie besluit : aangezien het arbeidshof vaststelt dat de exploitatiezetel van verweerster in het Franse taalgebied gelegen is en dat eiser hoofdzakelijk maar niet uitsluitend in het Nederlands taalgebied tewerkgesteld was, moest de ontslagbrief met toepassing van het decreet van 19 juli 1973 in het Nederlands gesteld zijn.

De verweerster had echter ook voor het Hof van Cassatie een prejudicieel geschil opgeworpen, afgeleid uit de strijdigheid tussen art. 52 van de gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken en het decreet van 19 juli 1973. Het Hof constateert dat, aangezien de werkgever het ontslag met toepassing van art. 52, § 1, van de gecoördineerde wetten in het Frans diende te stellen, terwijl het met toepassing van het decreet in het Nederlands moest worden opgemaakt, de voorziening inderdaad doet blijken van een conflict tussen de beide ingeroepen bepalingen, in zoverre wordt voorgeschreven welke taal de privé-nijverheids-, handels-, of financiebedrijven, waarvan de exploitatiezetel in het Frans taalgebied is gevestigd, moeten gebruiken voor de documenten, die bestemd zijn voor hun personeel, dat zij in het Nederlands taalgebied tewerkstellen.

Het zij mij toegestaan, in aansluiting met andere auteurs⁷, bepaalde twijfels nopens de juistheid van deze constatering en, fundamenteleer nog, nopens het bestaan zelf van een bevoegdheidsconflict in het besproken geval in het midden te brengen. Voor de verdere uitbouw van de cultuurautonomie lijkt de zaak belangrijk.

⁶ In feite blijkt het arbeidshof zich dus te hebben laten leiden door de dubbele vaststelling, dat de ontslagbrief in het Frans taalgebied opgesteld werd en dat de werknemer ook gedeeltelijk in datzelfde taalgebied tewerkgesteld was. Het Hof van Cassatie zegt zeer terecht, dat dit laatste feit ten aanzien van de toepassing van het decreet in het Nederlands taalgebied niet relevant is. In het verder te behandelen prejudicieel geschil speelt dit feit dan ook geen enkele rol.

⁷ P. VAN ORSHOVEN, «Het conflict tussen taaldecreeet en bestuursstaalwet — Bedenkingen bij een cassatiearrest van 11 juni 1979», *R.W.*, 1979-80, 1523 ; J. BORRET, «Bedenkingen bij het arrest van 11 juni 1979 van het Hof van Cassatie over een door het 'Taaldecreeet' gesteld bevoegdheidsprobleem», *R.W.*, 1979-80, 1594 ; zie ook M. FALLON en Y. LEJEUNE, «Contradiction entre loi et décret : le décret du 19 juillet 1973 devant les chambres législatives», *J.T.*, 1979, 640.

Dat de beide teksten in hun door deze casus gestelde toepassing op bedrijven, waarvan de exploitatiezetel in het Frans taalgebied gevestigd is, maar die personeel in het Nederlands taalgebied tewerkstellen, elkaar tegenspreken, is natuurlijk evident. Art. 52, § 1, van de gecoördineerde wetten stelt voor de bepaling van het taalgebruik slechts één criterium : de vestigingsplaats van de exploitatiezetel ; het decreet stelt er twee : de vestigingsplaats van de exploitatiezetel en het tewerkstellingsgebied. Het Hof van Cassatie zegt terecht en het arbeidshof aanvaardt evenzeer⁸ dat ook dit laatste criterium voldoet aan het vereiste van territoriale gelding van de decreten van de Nederlandse Cultuurraad, m.a.w. dat de twee criteria van het decreet als afzonderlijke criteria te beschouwen zijn⁹. In de behandelde toepassing leggen de taalwetten op basis van de vestigingsplaats van de exploitatiezetel het gebruik van het Frans op, terwijl het decreet op basis van het tewerkstellingsgebied het gebruik van het Nederlands verplicht stelt.

Er is dus in deze toepassing duidelijke tegenspraak tussen de beide normen.

Het probleem begint waar het arbeidshof uit de territoriale gelding van de decreten en uit de door art. 23 Grondwet principieel gewaarborgde taalvrijheid afleidt, dat de taalwetten strikt moeten worden geïnterpreteerd en zegt dat, in zoverre enkel de plaats van tewerkstelling als toepassingscriterium kan worden ingeroepen, de door het decreet opgelegde verplichtingen enkel wetskrachtig zijn t.a.v. de handelingen, die in het Nederlands taalgebied moeten worden gesteld of die althans onafscheidbaar aan de plaats van tewerkstelling gebonden zijn. Het Hof van Cassatie antwoordt hierop dat het decreet geen onderscheid maakt naargelang het personeel van een bedrijf, waarvan de exploitatiezetel niet in het Nederlands taalgebied gevestigd is, al dan niet uitsluitend in dit taalgebied tewerkgesteld is en dat aan het vereiste van de territoriale gelding van de decreten voldaan is, wanneer de toepassing van de taalregeling door de tewerkstelling van het personeel in het Nederlands taalgebied bepaald wordt. De stelling van het arbeidshof komt er inderdaad op neer dat het tweede criterium van het decreet, het tewerkstellingsgebied, in veruit de meeste gevallen onwerkzaam wordt gemaakt. Immers, in hoeveel gevallen zullen handelingen, in het Nederlands taalgebied gesteld moeten worden of alleszins onafscheidbaar aan de tewerkstelling in het Nederlands taalgebied gebonden zijn, wanneer ook de exploitatiezetel van het bedrijf niet in dit taalgebied gevestigd is¹⁰ ? En hoe kan men, uitgaande van

⁸ «Waar ook de exploitatiezetel van de onderneming gevestigd zij.»

⁹ Het decreet bepaalt : «... die een exploitatiezetel in het Nederlands taalgebied hebben of die personeel in het Nederlands taalgebied tewerkstellen.»

¹⁰ Uit het arrest van het arbeidshof blijkt dat met het «stellen van het ontslag» bedoeld wordt : de redactie van de ontslagbrief, die in het behandelde geval in het Frans taalgebied (exploitatiezetel) heeft plaatsgehad. Aldus geïnterpreteerd, heft deze bijkomende voorwaarde het criterium van het tewerkstellingsgebied eenvoudig op, want het doet het samenvallen met het criterium van de vestigingsplaats van de exploitatiezetel. Vandaar wellicht de aarzelende toevoeging «of die alleszins onafscheidbaar aan de plaats van tewerkstelling gebonden zijn», die bijzonder vaag is. Men kan trouwens ook de vraag stellen of een ontslag niet veel eerder geacht moet worden «gesteld» te zijn op de plaats, waar het betekend wordt, aangezien art. 14, 5e lid, van de wet van 7 augustus

de stelling, dat het gebruik van het Nederlands verplicht is gesteld «waar ook de exploitatiezetel gevestigd zij» zelfs met een strikte interpretatie van de taalwetten tot het besluit komen, dat deze regel enkel geldt voor handelingen, die in het Nederlands taalgebied gesteld worden? Wanneer men, zoals het arbeidshof doet, de plaats waar het ontslag «gesteld» wordt assimileert met de exploitatiezetel, is dit eigenlijk contradictorisch.

De vraag is echter of de strijdigheid tussen art. 52 van de gecoördineerde wetten en het decreet van 19 juli 1973 werkelijk een bevoegdheidsgeschied in de zin van de artt. 18 en 45 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State in het leven roept.

Een dergelijk bevoegdheidsgeschied ontstaat, niet wanneer wet en decreet of decreten van de twee cultuurraden onderling strijdig zijn, maar wanneer dergelijke strijdige normen terzelfder tijd voor een zelfde verrichting of toestand zouden moeten gelden.

Ingevolge de uiteenliggende territoriale bevoegdheid van de cultuurraden en het feit dat hun materiële bevoegdheid dezelfde is, zijn tussen decreten enkel bevoegdheidsconflicten mogelijk, wanneer een van de beide cultuurraden zijn territoriale bevoegdheid te buiten gaat en regelingen treft, die in een ander taalgebied¹¹ toepassing zouden moeten vinden. Het bevoegdheidsconflict ontstaat, wanneer deze regeling strijdt met een voor dit ander taalgebied geldende regeling. Een bevoegdheidsconflict tussen decreten is dus een conflict van territoriale bevoegdheid. Natuurlijk zijn de beide regelingen, zoals gezegd, per hypothese inhoudelijk strijdig, anders zou er überhaupt geen conflict zijn. Maar het bevoegdheidsconflict ontstaat slechts door de gelijktijdige gelding van de beide decreten binnen een zelfde gebied, gelding, die ten overstaan van één van hen onwettig is. De materiële rechtskracht van een decreet binnen zijn eigen taalgebied raakt de andere taalgebieden niet en kan dus nooit een bevoegdheidsconflict in het leven roepen.

Voor de bevoegdheidsconflicten tussen wet en decreet liggen de zaken ingewikkelder. Hier is een materieel bevoegdheidsconflict mogelijk, wanneer de vraag rijst of een bepaalde aangelegenheid tot de materiële bevoegdheid van het parlement dan wel tot die van de cultuurraad behoort. Maar wat de territoriale bevoegdheidsconflicten betreft, liggen de zaken, in een andere vorm, precies zoals zij liggen bij de bevoegdheidsconflicten tussen decreten, die, zoals gezegd, enkel territoriaal kunnen zijn.

De territoriale bevoegdheidsfeer van een cultuurraad ligt binnen die van het parlement. Bovendien hebben de decreten luidens art. 59bis, § 4, Grondwet binnen het eigen gebied kracht van wet. Zij heffen dus voor het eigen gebied de strijdige wetsbepalingen op. Aldus moet men zeggen, dat het decreet van 19 juli 1973 art. 52 van de gecoördineerde taalwetten voor het Nederlands taalgebied opheft,

in zoverre het er strijdig mee is. Binnen het eigen taalgebied is een territoriaal bevoegdheidsconflict tussen wet en decreet dus ondenkbaar (tenzij voor de rand- en taalgrensgemeenten, art. 59bis, § 4, Grondwet). Wanneer een cultuurraad zijn materiële bevoegdheid niet te buiten is gegaan, zou een vergelijken van wet en decreet binnen hetzelfde taalgebied niet het beslechten van een bevoegdheidsconflict zijn, maar een toetsen van de conformiteit van het decreet aan de wet, wat strijdig zou zijn met de wetskracht van het decreet en met het principe zelf van de cultuurautonomie. Precies zoals het bevoegdheidsconflict tussen decreten, kan dus ook het territoriaal bevoegdheidsconflict tussen wet en decreet pas ontstaan, wanneer het decreet in strijd met de wet een regeling heeft getroffen, die in een ander taalgebied zou moeten worden toegepast.

Dit is enkel mogelijk, wanneer de andere cultuurraad voor dit tweede taalgebied betreffende deze materie zelf nog geen regeling heeft uitgevaardigd, want anders heft ook hier het decreet de wet op en kan er enkel een bevoegdheidsconflict tussen decreten ontstaan.

Aangezien de logica van de cultuurautonomie impliceert, dat decreten geleidelijk aan de plaats van de wet innemen, zouden dergelijke territoriale bevoegdheidsconflicten zich slechts in een overgangsfase mogen voordoen.

Bevoegdheidsconflicten tussen decreten onderling en territoriale bevoegdheidsconflicten tussen wet en decreet zijn dus enkel denkbaar, wanneer een decreet van een cultuurraad binnen een ander taalgebied zou moeten worden toegepast. Juist daarom zijn het territoriale bevoegdheidsconflicten. De vraag is dus, concreter gesteld, of het decreet van 19 juli 1973 met de regel, dat bedrijven, die personeel in het Nederlands taalgebied tewerkstellen, in hun betrekkingen met dit personeel het Nederlands moeten gebruiken, een regel heeft gesteld, die buiten het Nederlands taalgebied moet worden toegepast.

Zoals gezegd, aanvaarden zowel het Hof van Cassatie als het arbeidshof terecht, dat ook het criterium van het tewerkstellingsgebied voldoet aan het vereiste van de territoriale gelding van de decreten, dat m.a.w. de twee criteria van het decreet (exploitatiezetel en tewerkstellingsgebied) als afzonderlijke criteria te beschouwen zijn. Dit betekent dat, waar de cultuurraad het tewerkstellingsgebied als zelfstandig criterium hanteert, hij binnen zijn territoriale bevoegdheid is gebleven. Wanneer het arbeidshof daaraan toevoegt, dat dit criterium enkel wetskrachtig is, wanneer de betrokken handelingen in het Nederlands taalgebied gesteld moeten worden of alleszins onafscheidbaar aan de tewerkstellingsplaats gebonden zijn, ontkracht het in ruime mate dit criterium als zelfstandig criterium, want het doet het gedeeltelijk samenvallen met het eerste criterium, de vestigingsplaats, die ook binnen het Nederlands taalgebied moet gelegen zijn (zie voetnoot 10). Maar meteen holt het ook gedeeltelijk de territoriale bevoegdheid van de cultuurraad uit. De bijkomende voorwaarde, die het stelt, heeft immers tot gevolg, dat niet voor alle handelingen betreffende personeelsleden, die in het Nederlands taalgebied tewerkgesteld zijn, het gebruik van het Nederlands verplicht zal zijn. Dit is strijdig met de territoriale bevoegdheid van de cultuurraad, maar ook met een van de primaire doeleinden, die met de taalwetgeving en de invoering van de cultuurautonomie werden nagestreefd: het beveiligen van de homogeniteit van het Nederlands taalgebied. Wanneer de cultuurraad het verplicht gebruik van het Neder-

1922 op het bediendencontract bepaalt, dat de ontslagbrief uitwerking heeft op de derde werkdag na de datum van verzending. Wordt een ontslag niet «gesteld» op de plaats waar het uitwerking heeft?

¹¹ Rekening houdend met het feit dat de Nederlandse en de Franse Cultuurraad ook bevoegd zijn voor de tot hun cultuurgemeenschap behorende instellingen in Brussel-hoofdstad, dat een derde taalgebied uitmaakt. Voor het hier behandelde geval heeft dit echter verder geen belang, aangezien deze regel krachtens art. 59bis, § 4, Grondwet niet geldt voor de taalregelingen.

lands koppelt aan de tewerkstelling in het Nederlands taalgebied is het zijn bedoeling en ook zijn grondwettelijke bevoegdheid te zeggen, zoals ook het Hof van Cassatie en het arbeidshof bevestigen, dat deze regel geldt, «waar ook de exploitatiezetel van de onderneming gevestigd zij». Deze regel en de bevoegdheid om hem te stellen worden niet ontkracht door de principieel door art. 23 Grondwet gewaarborgde taalvrijheid. Dit artikel laat toe dat de principiele taalvrijheid door de wet beperkt wordt. Aangezien echter de decreten kracht van wet hebben op de gebieden, die tot de bevoegdheid van de cultuurraden behoren en dit laatste krachtens art. 59bis, § 3, Grondwet het geval is voor de regeling van het taalgebruik in de sociale betrekkingen tussen werkgevers en werknemers, kan ook het decreet op dit gebied de principiele taalvrijheid beperken.

Met het decreet van 19 juli 1973 heeft de Nederlandse cultuurraad dus noch art. 52 van de gecoördineerde taalwetten geschonden, noch zijn grondwettelijke bevoegdheid overschreden.

Ook in de conclusie van het openbaar ministerie bij het besproken arrest van het Hof van Cassatie wordt uitdrukkelijk de vraag behandeld «of de beide regelingen — de wet en het decreet — nog steeds integraal rechtsgeldig zijn»¹². Ook het openbaar ministerie is immers van oordeel dat, wanneer «één van beide de andere impliciet opgeheven (heeft), ... er uiteraard ook geen conflict meer (is)». Na onderzoek besluit de advocaat-generaal: «Het lijdt dus geen twijfel dat het taaldecreet van 19 juli 1973 art. 52 van de gecoördineerde taalwetten impliciet heeft opgeheven, in zoverre het in het eentalig Nederlands taalgebied toepasselijk was. Maar even vast staat, dat dezelfde wetsbepaling nog steeds van kracht is in het Frans taalgebied, omdat zij daar nog niet door een decreet van de Cultuurraad van de Franse Cultuurgemeenschap is vervangen». Op grond van deze stellingname, die als zodanig door niemand zal worden betwist, kan echter in het behandeld geval slechts tot het voorhanden zijn van een bevoegdheidsconflict besloten worden, wanneer men aanvaardt, dat het ontslag in het Frans taalgebied gesteld werd (exploitatiezetel) en dat enkel de Franse Cultuurraad bevoegd is om dergelijke handelingen aan een taalregeling te onderwerpen. Aangezien ook het Hof tot het voorhanden zijn van een bevoegdheidsconflict besluit, neemt het impliciet deze laatste interpretaties aan. Ik laat in het midden of een ontslag dat in het Frans taalgebied werd opgesteld, maar aan een hoofdzakelijk in het Nederlands taalgebied tewerkgestelde werknemer gericht was, werkelijk als in het Frans taalgebied «gesteld» beschouwd kan worden (zie voetnoot 10). De vraag is welke de precieze inhoud is van de bevoegdheid van de beide cultuurraden tot het uitvaardigen van taalregelingen.

Elke taalregeling heeft uiteraard bepaalde vormen van het taalverkeer binnen een bepaald gebied tot object. De eigenlijke juridische objecten van een taalregeling zijn niet bepaalde personen of openbare diensten, maar bepaalde akten, handelingen of verrichtingen, die binnen dit taalgebied opgemaakt of gesteld worden. De taalregeling is toepasselijk op al wie binnen het betrokken gebied deze handelingen of verrichtingen stelt. Zij heeft dus een territoriale

gelding¹³, ook afgezien van de algemene territoriale bevoegdheid van de cultuurraden. Juist daarom kon de taalregeling van het decreet van 19 juli 1973 niet enkel op het criterium van de exploitatiezetel van de bedrijven, maar ook op dat van het tewerkstellingsgebied opgebouwd worden. Zonder het territoriaal karakter van elke taalregeling, zou dit laatste criterium ongrondwettig zijn.

Uit dit alles volgt, dat de beide cultuurraden volkomen bevoegd zijn aan de bedrijven, wier exploitatiezetel in een ander taalgebied gevestigd is, het gebruik van hun respectieve talen op te leggen voor de sociale betrekkingen met de werknemers, die deze bedrijven tewerkstellen in het taalgebied waarvoor het decreet geldt. Deze verplichting wordt eigenlijk niet opgelegd aan de bedrijven in het ander taalgebied, t.o.v. welke de betrokken cultuurraad inderdaad geen bevoegdheid bezit; zij geldt voor het taalverkeer in het eigen gebied. Alleen zijn de bedrijven uit de andere taalgebieden ertoe gehouden deze regeling in acht te nemen. Omgekeerd zou een cultuurraad, die aan de bedrijven binnen zijn gebied een taalregeling zou opleggen voor de betrekkingen met de werknemers, die deze bedrijven in de andere taalgebieden tewerkstellen, zijn bevoegdheid te buiten gaan¹⁴. Pas een dergelijke regeling zou als in de andere taalgebieden toepasselijk kunnen worden beschouwd en zou een bevoegdheidsconflict tussen decreten met de eventueel in deze andere taalgebieden geldende taalregeling kunnen uitlokken.

De vraag of in het behandelde geval het ontslag al dan niet in het Frans taalgebied «gesteld» werd (in de zin, zoals door het arbeidshof bedoeld), is dus eigenlijk niet relevant.

Het decreet van 19 juli 1973 was toepasselijk op grond van het loutere feit, dat de werknemer (hoofdzakelijk) in het Nederlands taalgebied tewerkgesteld was. Een derge-

¹³ Adm. Lexicon, A. MAST, *De Grondwet en het gebruik der talen*, nr. 7. Ik kan mij derhalve niet akkoord verklaren met de stelling dat «het decreet geldt voor de verhouding tot alle werknemers, die van de exploitatiezetel (in het Nederlands taalgebied) afhangen, ook al zijn die in een ander taalgebied of buitenland werkzaam». (R. BLANPAIN, o.c., blz. 1-8-27). Dit lijkt mij trouwens strijdig met de geest van de taalwetgeving. Zoals Vlaanderen, om de homogeniteit van zijn taalgebied te vrijwaren, terecht het criterium stelt van het tewerkstellingsgebied, hebben andere taalgebieden en landen ook het recht dit te doen. En ook uit sociaal oogpunt strekt het decreet tot bescherming van de werknemers, niet van de werkgevers. Vgl. wat de taalwetgeving in bestuurszaken betreft: U. VANDER MOLEN, Adm. Lexicon, *Gebruik der talen in bestuurszaken*, nr. 17, waar gezegd wordt, dat de betrekkingen van Belgische openbare en daarmee gelijkgestelde besturen met besturen van het buitenland buiten de toepassing van de wet vallen. Men moet zich afvragen of het criterium van de vestigingsplaats van de exploitatiezetel in feite niet overbodig is.

¹⁴ Het criterium van de vestigingsplaats van de exploitatiezetel is dus m.i., zoals reeds gezegd, in het decreet slechts wettig in zover het enkel geldt t.o.v. de werknemers, die in het Nederlands taalgebied tewerkgesteld zijn. Juist daarom wordt in voetnoot 13 de vraag gesteld of het in feite niet overbodig is. Deze onwettigheid gold natuurlijk niet t.a.v. art. 52 van de gecoördineerde wetten, aangezien de bevoegdheid van de nationale wetgever zich tot het gehele Belgische grondgebied uitstrekte. Wel kan men zich, in de zin van wat in voetnoot 13 wordt vooropgezet, de vraag stellen in hoeverre deze bepaling ten volle beantwoordde aan wat de echte bedoeling van een taalwetgeving zou moeten zijn. In feite was zij een eerste stap, om een einde te maken aan de misbruiken van bedrijven met exploitatiezetel in het Vlaamse land en maatschappelijke zetel in een ander taalgebied.

¹² T.B.W., l.c., blz. 507, nr. 18.

lijke toepassing moet steeds als een toepassing binnen het Nederlands taalgebied worden aangemerkt, van waar ook het ontslag afkomstig is.

Men kan ook zeggen, dat het door het arbeidshof gesteld principe, luidens hetwelk het criterium van het tewerkstellingsgebied slechts wetskrachtig is t.a.v. handelingen, die in het Nederlands taalgebied moeten worden gesteld of die alleszins onafscheidbaar aan de plaats van tewerkstelling gebonden zijn, juist is, indien men aanneemt, dat alle onder het decreet vallende handelingen, die gesteld worden tegenover een in het Nederlands taalgebied tewerkgestelde werknemer, beschouwd moeten worden als

in het Nederlands taalgebied gesteld. Maar aldus geïnterpreteerd, stelt dit principe in feite een tautologie en is het dus eigenlijk overbodig.

Ik meen te mogen besluiten, dat er geen bevoegdheidsconflict en dus ook geen prejudicieel geschil voorhanden was.

Dr. Jur. R. VEKEMAN
Eerste adviseur bij het
Provinciaal bestuur van
Oost-Vlaanderen

KRONIEK

HUWELIJKSVERMOGENSRECHT (1977-1979)

I. Wijziging van het huwelijksvermogensstelsel tijdens het huwelijk

1. Een van de topics in de rechtspraak over het nieuwe huwelijksvermogensrecht zijn de bepalingen inzake *de wijziging van het huwelijksstelsel tijdens het huwelijk* (artt. 1394-1397 B.W.).

De wijziging van de huwelijkse voorwaarden leek voor heel wat echtparen de aangewezen weg om de positie van langstlevende echtgenoot te beveiligen. Een begrijpelijke reactie, gezien de karige toebedeling die het erfrecht aan deze laatste nog steeds biedt.

2. De noodzaak om de langstlevende echtgenoot financieel veilig te stellen wordt uiteraard het meest gevoeld door bejaarde echtparen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat *een der echtgenoten* in de loop van de procedure tot homologatie van de wijzigingsakte *overlijdt*.

Heel wat rechtbanken werden met dit probleem geconfronteerd. In de meeste gevallen was een der echtgenoten overleden na het indienen van het verzoekschrift tot homologatie, doch vóór de behandeling van de zaak in de raadkamer. Kan de homologatie dan nog plaatsvinden?

3. De wet noch de parlementaire voorbereiding bevatten enige specifieke aanduiding nopens deze vraag.

Wel is het zo dat artikel 1395 B.W. voor elke stap in de procedure tot homologatie (indienen van het verzoekschrift — verschijnen voor de raadkamer — aantekenen van beroep in geval van weigering der homologatie) het gezamenlijk optreden van beide echtgenoten vereist.

Men is van oordeel dat deze maatregel tot doel heeft iedere druk van de ene echtgenoot op de andere te beletten en hun bestendige en vrije wil tot wijziging te doen blijken (Rb. Brussel, 19 oktober 1977, *R.T.D.F.*, 1978, 71; Cass., 2 mei 1979, *R.W.*, 1979-80, 47, *Rev. not. belge*, 1974, 589, *R.T.D.F.*, 1979, 381). Heeft dit vereiste tot gevolg dat, in geval van overlijden van een der echtgenoten vóór het beëindigen van de procedure, de homologatie niet kan worden toegestaan?

4. In de rechtspraak werden twee tegenstrijdige standpunten ingenomen. Volgens de meerderheid van de lagere rechtbanken is de homologatie in geval van overlijden van een der echtgenoten voor het beëindigen van de procedure nog mogelijk.

Het gezamenlijk optreden van beide echtgenoten, en meer bepaald het samen en in persoon verschijnen voor de raadkamer, vormt een garantie voor het bestaan van hun vrije en bestendige wilsovereenstemming gedurende geheel de procedure.

Dit gezamenlijk optreden is echter geen noodzakelijke voorwaarde voor de homologatie. Indien een van beide echtgenoten tijdens deze procedure overlijdt kan de rechtbank het al of niet aanwezig zijn van een vrije en bestendige wil van de vooroverledene verifiëren aan de hand van andere elementen eigen aan de zaak. (Hof Brussel, 18 april 1978, *T. Not.*, 1978, 221; *Rev. not. belge*, 1979, 147; Rb. Gent, 10 oktober 1977, *T. Not.*, 1978, 55; Rb. Charleroi, 24 en 27 februari 1978, *R.T.D.F.*, 1978, 401; Rb. Luik, 30 december 1977, *Jur. Liège*, 1978-79, 100; in drie uitspraken die de homologatie toestaan wordt deze problematiek niet expliciet behandeld: Hof Gent, 29 juni 1978, *Rev. not. belge*, 1979, 150; Rb. Brugge, 14 maart 1978, *T. Not.*, 1978, 278; Rb. Oudenaarde, 23 mei 1978, *T. Not.*, 1978, 309).

5. De houding van de rechtbanken ten aanzien van de bewijslevering is verschillend. Volgens de rechtbank te Gent (10 oktober 1977, geciteerd) is het ondertekenen van het verzoekschrift door de vooroverledene al een voldoende bewijs voor het voortbestaan van zijn vrije en bestendige wil tot wijziging.

In andere uitspraken daarentegen wordt aandacht besteed aan bijkomende feiten waaruit de wil van de overledene zou kunnen blijken.

Een voorbeeld: door de rechtbank te Luik (30 december 1977, geciteerd) werd uit het feit dat er tussen het verlijden van de notariële akte en het overlijden vier maanden waren verlopen zonder dat de echtgenoten de verdere stappen in de procedure hadden gedaan (boedelbeschrijving, regeling van wederzijdse rechten, verzoekschrift tot homologatie) afgeleid dat de wil tot wijziging bij de vooroverledene niet langer aanwezig was. De homologatie werd niet toegestaan (zie ook Hof Brussel, 18 april 1978, geciteerd; Rb. Charleroi, 24 en 27 februari 1978, geciteerd).

6. Volgens de minderheid der lagere rechtbanken is de homologatie per definitie uitgesloten (Rb. Brussel, 19 oktober 1977, *R.T.D.F.*, 1978, 71, met noot van A. KOHL; Rb. Brussel, 11 januari 1978, *T. Not.*, 1978, 57). Men beroept

zich op de volgende argumenten. Het recht op wijziging van het huwelijksstelsel is een *strikt persoonlijk recht*. Bij het overlijden van een der echtgenoten kan het geding niet door zijn rechtsopvolgers worden hervat. Bovendien moet de vrije wil van beide echtgenoten tot wijziging van het huwelijksstelsel gedurende geheel de homologatieprocedure blijven bestaan. Het persoonlijk optreden van beide echtgenoten, en dan vooral hun persoonlijke verschijning in raadkamer, is een *noodzakelijke voorwaarde* voor het verifiëren van deze wilsovereenstemming zoals blijkt uit de wetgeschiedenis (*Parl. St., Senaat*, 1964-65, nr. 138, blz. 9). Ten slotte beroept men zich op de overweging dat een huwelijksstelsel, reeds door overlijden ontbonden, ten aanzien van derden niet meer kan worden gewijzigd (Rb. Brussel, 19 oktober 1977, met noot van A. KOHL, geciteerd).

7. Dit standpunt werd door het Hof van Cassatie bevestigd (Cass., 2 mei 1979, *R.W.*, 1979-80, 47, *Rev.not.belge*, 1979, 589, met noot van M. EECKHAUTE, *R.T.D.F.*, 1979, 381). Volgens het Hof van Cassatie is het gezamenlijk optreden van beide echtgenoten een *noodzakelijke voorwaarde* ter verificatie van hun vrije en bestendige wilsovereenstemming die tot bij de homologatie, en in het geval van de grote wijziging zelfs tot na de homologatie (art. 1395, § 4) moet blijven bestaan. Het Hof bevestigt eveneens dat het recht op wijziging van het huwelijksstelsel voor beide echtgenoten een *strikt persoonlijk recht* is.

8. Het laatste woord over deze discussie is, ondanks de uitspraak van het hoogste gerechtshof, in elk geval nog niet gezegd.

De wet vereist inderdaad het gezamenlijk optreden van beide echtgenoten tijdens de homologatieprocedure.

Bij de parlementaire voorbereiding is aan dit vereiste zeer weinig aandacht besteed. Het verslag door senator Hambye vermeldt enkel dat de homologatieprocedure is gemodelleerd op de regeling inzake echtscheiding door onderlinge toestemming (*Parl. St., Senaat*, 1975-76, nr. 683/2, blz. 22).

Verder is er nog een passage uit de memorie van toelichting bij het ontwerp Vermeylen waarop degenen die de mogelijkheid tot homologatie verwerpen, een beroep doen (*Parl. St., Senaat*, 1964-65, nr. 138, blz. 9).

Deze passage luidt als volgt: «Ongetwijfeld kan elk gevaar dat de ene echtgenoot tegenover de andere van zijn invloed op actieve of passieve wijze gebruik maakt, niet worden geweerd. Al is echter de invloed een psychologische factor waarmee rekening dient gehouden te worden, toch kan men door ten aanzien van de akten houdende aanneming of wijziging van huwelijksovereenkomsten gedurende het huwelijk sommige waarborgen te eisen, de terugslag van deze factor verminderen, ja zelfs uitschakelen ! Zulks kan men bereiken door de *tussenkoms*t van de rechtbank die volgens het ontwerp de notariële akte houdende wijziging van het huwelijksvermogensstelsel zal moeten homologeren. De rechtbank zal aldus kunnen nagaan of de echtgenoten hun toestemming vrijelijk hebben gegeven en hun aandacht vestigen op de gevolgen van deze akte...».

Deze beide passages vormen m.i. geen soliede basis voor de stelling als zou de homologatie niet meer mogelijk zijn na het overlijden van een der echtgenoten tijdens de procedure.

9. De modellering van deze procedure op de regeling van echtscheiding door onderlinge toestemming is begrijpelijk.

De wetgever was van oordeel dat de wijziging van het huwelijksstelsel niet door één echtgenoot alleen kan worden gevorderd. Hun «onderlinge toestemming» is dus vereist.

Uitgaande van het feit dat de wetgever de normale situatie voor ogen had, nl. wanneer beide echtgenoten nog in leven zijn, was de analogische toepassing van de regels inzake echtscheiding door onderlinge toestemming begrijpelijk.

Men kan echter de vraag stellen of deze analogie nog opgaat in de hier besproken hypothese : het overlijden van een der echtgenoten tijdens de procedure. Hier treden m.i. twee verschilpunten tussen beide procedures aan het licht. Allereerst is het zo dat wanneer een der echtgenoten tijdens de procedure tot echtscheiding door onderlinge toestemming overlijdt, de vordering automatisch vervalt. Dit is echter niet het geval inzake de procedure tot wijziging van het huwelijksstelsel (KOHL, geciteerd, blz. 76 ; EECKHAUTE, geciteerd, blz. 595). Bovendien heeft de echtscheiding door onderlinge toestemming betrekking op de wijziging in de persoonlijke status van beide echtgenoten, nl. de ontbinding van het huwelijk, terwijl bij de wijziging van het huwelijksvermogensstelsel enkel pecuniaire belangen der echtgenoten in het geding zijn.

Ook de passage uit de memorie van toelichting bij het ontwerp Vermeylen biedt m.i. weinig steun.

Allereerst handelt ook deze passage over de normale hypothese waarin beide echtgenoten nog in leven zijn. Belangrijker is echter dat daarin, de tussenkoms

van de rechtbank, en niet het persoonlijk verschijnen van beide echtgenoten als garantie voor de afwezigheid van wederrechtelijke beïnvloeding door één der echtgenoten wordt vooropgesteld. Anders gezegd : de rechtbank moet de afwezigheid van psychologische druk nagaan, maar het persoonlijk verschijnen van beide echtgenoten is daartoe geen noodzakelijk vereiste.

De parlementaire voorbereiding biedt m.i. dus niet het minste houvast om op basis van artikel 1395 B.W. de homologatie af te wijzen indien een van beide echtgenoten tijdens de procedure is overleden.

10. Rest dan nog het argument dat het recht op wijziging van het huwelijksstelsel strikt persoonlijk is voor beide echtgenoten.

Er zijn strikt persoonlijke rechten waarvan de uitoefening door het overlijden van de gerechtigde onmogelijk wordt, en relatief persoonlijke rechten waarvan de uitoefening in deze hypothese niet noodzakelijkerwijze schaaftmat wordt gezet. Een voorbeeld van deze laatste soort is het recht om te adopteren.

Men kan de vraag stellen in welke categorie het recht van de echtgenoten tot wijziging van het huwelijksstelsel thuishoort.

11. Dit recht als strikt persoonlijk kwalificeren omdat de wet het gezamenlijk optreden van beide echtgenoten vereist en niet in een bijzondere procedure voor een posthume homologatie is voorzien (EECKHAUTE, geciteerd, blz. 595) gaat m.i. niet op. De hypothese van het overlijden tijdens de procedure werd bij de voorbereiding van de wet immers totaal over het hoofd gezien.

Inhoudelijk bekeken vertoont het recht tot wijziging van het huwelijksvermogensstelsel veel gelijkenis met het recht op gerechtelijke scheiding van goederen. De bedoeling ervan is niet het wijzigen van de staat der partijen, zoals bij echtscheiding, maar wel de wijziging van de financiële ver-

houdingen tussen de echtgenoten, zoals bij gerechtelijke scheiding van goederen. Welnu, volgens de algemeen aanvaarde opvatting kan de procedure inzake gerechtelijke scheiding van goederen worden voortgezet na het overlijden van de echtgenoot.

12. De overweging dat een huwelijksstelsel, reeds door overlijden ontbonden, ten aanzien van derden niet meer kan worden gewijzigd (Rb. Brussel, 19 oktober 1977, met noot van A. KOHL, geciteerd) is correct. Zij leidt m.i. echter niet noodzakelijkerwijze tot de afwijzing van de homologatie. Deze blijft van belang wat de financiële verhoudingen tussen de echtgenoten onderling betreft. Tussen echtgenoten heeft de wijziging immers terugwerkende kracht tot op het tijdstip van het verlijden der wijzigingsakte (art. 1396, 2e lid, B.W.). Zo kan de homologatie van een wijzigingsakte houdende toebedeling van de gehele gemeenschap aan de langstlevende echtgenoot, van groot belang zijn voor deze laatste, en dit ongeacht het feit dat deze wijziging zonder gevolg blijft ten aanzien van derden. Het naast elkaar toepassen van twee verschillende regelingen — t.a.v. de echtgenoten en t.a.v. derden — is geen juridisch curiosum.

Dit is immers bij elke wijziging het geval voor de periode tussen de wijzigingsakte en de bekendmaking van de homologatie en meer algemeen zelfs bij elke echtscheiding op grond van bepaalde feiten.

13. Op grond van deze overwegingen lijkt de mogelijkheid tot voortzetten van de homologatie na het overlijden van een der echtgenoten in elk geval te verdedigen (cf. de Franse wetgeving : art. 1397 C. civ.).

Het zou echter onlogisch zijn een hervatting van het geding door de rechtsopvolgers van de overledene toe te staan, aangezien enkel de wil van de echtgenoten een rol mag spelen bij de homologatie en de tegenstrijdigheid van belangen tussen de vooroverledene en zijn rechtsopvolgers niet denkbeeldig is.

Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de wijziging een beding van toebedeling der gehele gemeenschap aan de langstlevende bevat.

Om deze reden zou de regeling inzake de postume adoptie model kunnen staan voor de te volgen procedure. Na het overlijden van een der echtgenoten wordt de procedure voortgezet door de overlevende echtgenoot. De rechtbank moet echter bij de beoordeling van de homologatie onderzoeken of de wil tot wijziging bij de vooroverledene vrij is geweest.

Misschien maakt de wetgever nog wel even tijd voor het aanbrengen van deze wijziging in de wetgeving ?

14. In het vonnis van de rechtbank te Brussel (19 oktober 1977, geciteerd) dat de postume homologatie afwijst, wordt de aandacht gevestigd op het feit dat een niet gehomologeerde wijzigingsakte toch juridische gevolgen kan sorteren: «...que l'on ne peut considérer en effet que les actes modificatifs contenant uniquement des libéralités entre époux (clause de partage inégal...) conservent la valeur de donation entre époux pendant le mariage, les conditions de fond et de forme demeurant réunies, même s'ils ne bénéficient pas de l'application — selon l'espèce des articles 1525 ancien, 1464 ou 1465 nouveaux du code civil. Qu'il n'est en outre pas exclu que la valeur de donation indirecte soit reconnue à des actes modificatifs où apparaîtrait exclusivement ou principalement — par le choix d'un nouveau régime plus favorable au conjoint survivant — une intention libérale...».

15. Een troostprijs voor de langstlevende echtgenoot ! Men kan zich omtrent deze uitspraak echter heel wat vragen stellen. De notariële akte die niet wordt gehomologeerd, is niet langer een akte houdende wijziging van het huwelijksvermogensstelsel der echtgenoten. De artikelen waarin uitdrukkelijk wordt bepaald dat huwelijksvoorwaarden geen schenkingen zijn (artt. 1525 oud, 1458 en 1464 nieuw) vormen bijgevolg geen obstakel voor de kwalificatie van de inhoud dezer notariële akte als schenking.

Een eerste vraag betreft de aard dezer schenking. Is het een rechtstreekse of onrechtstreekse schenking ? De rechtbank is van oordeel dat, tenminste wat de overgang naar een ander huwelijksstelsel betreft, de kwalificatie van onrechtstreekse schenking aangenomen moet worden. Deze stelling is, m.i., ongegrond. Een onrechtstreekse schenking is een schenking die, los van iedere veïning, wordt verwezenlijkt door een akte met een autonoom statuut die een voordeel toekent hoewel dit niet haar specifieke, noch exclusieve functie is (zie hierover J. TIELEMANS, noot bij Cass., 5 november 1976, R.W., 1977-78, 440 e.v.). De notariële akte tot wijziging van het huwelijksstelsel der echtgenoten heeft bij gebreke aan homologatie deze functie verloren. Men kan deze akte dus niet beschouwen als een rechtshandeling met een autonoom statuut die de kwalificatie van onrechtstreekse schenking ten aanzien van de daarin vervatte bedingen zou kunnen verantwoorden.

16. Voor deze bedingen is alleen de kwalificatie van rechtstreekse schenking mogelijk. Zij zijn dus onderworpen aan de vormvereisten voor schenkingen. De rechtbank ziet geen graten in deze verplichting : «les conditions de fond et de forme demeurant réunies...».

Dit is in elk geval een te algemene uitspraak. Naast de notariële akte vereist het Burgerlijk Wetboek dat de schenking door de begiftigde uitdrukkelijk wordt aanvaard bij notariële akte tijdens het leven van de schenker (art. 932 B.W.). In de akte tot wijziging van het huwelijksvermogensstelsel zal een dergelijke aanvaarding niet voorkomen. Het akkoord van het echtpaar is bedoeld als instemming met de voorgenomen wijziging en niet als aanvaarding van een 'schenking'. De aanvaarding na het overlijden van de schenker blijft zonder gevolg.

En dan is er nog artikel 1097 B.W., dat wederzijdse schenkingen tussen echtgenoten in een en dezelfde akte met nietigheid sanctioneert. Alle bedingen van de niet gehomologeerde wijzigingsakte die een «wederzijdse» bevoordeling inhouden worden door deze sanctie getroffen. Een voorbeeld : de toebedeling van de gemeenschap aan de langstlevende echtgenoot.

17. Het kan gebeuren dat een der echtgenoten wegens bijzondere omstandigheden niet in staat is om in persoon voor de raadkamer te verschijnen. Kan hij zich in dit geval laten vertegenwoordigen, en zo ja, door wie ?

In een geding, gevoerd voor de rechtbank te Antwerpen (28 november 1978, R.T.D.F., 1979, 311, met noot van A. KOHL) liet een der echtgenoten zich vertegenwoordigen door een «ere-pleitbezorger», aan wie hij bij authentieke volmacht deze bevoegdheid had verleend.

De rechtbank homologueerde de wijzigingsakte, zonder enige aandacht te besteden aan dit punt.

In een noot onder het vonnis wordt door A. Kohl opgemerkt dat deze gang van zaken strijdig is met artikel 728, 1e lid, Ger. W. Krachtens deze bepaling dienen de partijen in persoon of bij advocaat te verschijnen.

De auteur is van oordeel dat, ingeval een der partijen wegens ziekte niet in staat is om persoonlijk voor de raadkamer te verschijnen, er twee alternatieven mogelijk zijn. Ofwel begeeft de rechter zich naar de woning van deze echtgenoot (analogische toepassing van art. 1254, 2e lid, Ger. W.) ofwel laat de betrokkene zich vertegenwoordigen door een advocaat. Dit laatste alternatief is volgens de auteur niet strijdig met het vereiste van persoonlijke verschijning omdat de echtgenoot die op zijn stappen wil terugkeren steeds het mandaat van de advocaat kan herroepen.

18. *De vrijheid van de echtgenoten tot wijziging van hun huwelijksstelsel is niet onbeperkt. Allereerst is de wijzigingsakte onderworpen aan dezelfde beperkende voorwaarden als het oorspronkelijk huwelijkscontract* (H. CASMAN en M. VAN LOOK, *Huwelijksvermogensrecht*, CED-Samsom, II, 5, blz. 7; W. DELVA, «De veranderbaarheid van het huwelijksvermogensstelsel tijdens het huwelijk», in *Het nieuwe Belgische huwelijksvermogensrecht*, Gent, 1978, blz. 184, nr. 11). Bepalingen die afwijken van de regels betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen der echtgenoten; de voogdij; het ouderlijk gezag of de wettelijke orde van erfopvolging kunnen bijgevolg niet door de rechtbank gehomologeerd worden (artikel 1388 B.W.).

19. De rechtbank te Brugge (7 februari 1978, *Rec.gén.enr.not.*, 1979, nr. 22361, blz. 128) maakte een correcte toepassing van deze regel. Een wijzigingsakte bevatte ten voordele van de langstlevende echtgenoot het beding van onvername op schatting van het geheel of een deel der roerende of onroerende goederen uit de nalatenschap van de eerststervende.

In navolging van gezaghebbende rechtsleer (M. VAN QUICKENBORNE, *Contractuele erfstelling*, A.P.R., nr. 146, blz. 60; P. VAN OMMESLAEGHE, «Validité en droit français et belge de la clause de reprise sur prisée, insérée dans un contrat de mariage», nr. 5, *R.C.J.B.*, 1957, 44 en 45) weigert de rechtbank dit beding als schenking te kwalificeren. Het betreft hier een verkoopbelofte die betrekking heeft op goederen van een nog niet opengevallen nalatenschap en deze is bijgevolg strijdig met de verbodsbepalingen inzake overeenkomsten over nog niet opengevallen nalatenschappen (artt. 1130 en 1388 B.W.). De rechtbank weigert de homologatie.

20. Minder overtuigend is de redenering van de rechtbank te Oudenaarde (24 april 1979, *R.W.*, 1978-79, 2884 met noot van C. DE BUSSCHERE; *R.T.D.F.*, 1979, 334). Een echtpaar, dat feitelijk gescheiden leeft, besluit tot wijziging van zijn huwelijksvermogensstelsel. Het stelsel van scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten wordt omgekeerd voor een stelsel van zuivere scheiding van goederen; het beding van toebedeling van de gehele gemeenschap aan de langstlevende, evenals het beding waarbij aan deze laatste het vruchtgebruik over de nalatenschap van de vooroverledene wordt toegekend, worden geschrapt. De rechtbank, die in deze wijziging niets anders ziet dan de aanpassing van het huwelijksstelsel aan de situatie van feitelijke scheiding, weigert deze homologatie.

21. Een van de redenen voor deze weigering is de overweging dat de bedingen van de wijzigingsakte strijdig zijn met de gebiedende bepalingen van het primair huwelijks-goederenstelsel.

Zo is volgens de rechtbank alles erop gericht om «de dwingende bepaling van openbare orde van artikel 213 be-

treffende de samenwoning te miskennen; ... wordt afbreuk gemaakt aan het vaststellen van een echtelijke verblijfplaats in de zin van artikel 213 van het Burgerlijk Wetboek, vermits elke partij met eigen goederen een eigen domicilie zou gaan betrekken; ... omdat het beding ... waar voorbehoud wordt gemaakt, wat het vrij beheer betreft voor de bepalingen van artikel 215 B.W. aan geen inhoud beantwoordt aangezien de partijen geen gezinswoning hebben enz. ...».

Deze redenering is m.i. foutief. Artikel 1388 B.W. schrijft voor dat de inhoud van het contract aan de wettelijke voorschriften moet beantwoorden. De toetsing van de rechter beperkt zich dus tot de bedingen van de overeenkomst enerzijds, en de wet anderzijds. In hoeverre de partijen in werkelijkheid de gebiedende wetsbepalingen naleven staat in artikel 1388 B.W. niet ter discussie. Enkel ingeval deze regels door de overeenkomst worden geschonden — de echtgenoten komen overeen om voortaan gescheiden te leven — moet de rechtbank op basis van artikel 1388 B.W. de homologatie weigeren. De wijzigingsakte bevatte hier geen enkel beding dat strijdig was met de artikelen 213 e.v. B.W.

22. Wil de rechtbank de homologatie op basis van deze feitelijke omstandigheden weigeren, dan moet zij een andere wetsbepaling als grondslag voor die beslissing kunnen inroepen.

Een mogelijke grondslag is de strijdigheid van deze overeenstemming met het *gezinsbelang, het belang van de kinderen of de rechten van derden* (artikel 1395 B.W.).

Dit is het voornaamste argument van de rechtbank te Oudenaarde (24 april 1979, geciteerd).

Zij is van oordeel dat bij de beoordeling van deze belangen rekening gehouden moet worden met de omstandigheden waarin de partijen verkeren, alsook met de *finaliteit van de contractuele huwelijksgoederenstelsels*.

Deze finaliteit is niets anders dan «het aanpassen van de materiële voorwaarden van het huwelijksleven aan de realiteit van het beleven van die levensgemeenschap» (*R.W.*, 1978-79, 2885; *R.T.D.F.*, 1979, 335). Een wijziging die bedoeld is om de financiële relaties der echtgenoten in overeenstemming te brengen met hun toestand van feitelijke scheiding — de antipode van het huwelijk als levensgemeenschap — betekent misbruik van recht en kan bijgevolg niet gehomologeerd worden.

23. Door sommige auteurs werd dit principe van een «funktioneel-doelgerichte en daarom ook doelgebonden aanwending van de wijziging der huwelijksvermogensstelsels» geponeerd (DELVA, *op. cit.*, blz. 182, nr. 14). Ter staving van dit standpunt werd verwezen naar de voorbereidende werkzaamheden: het verslag Hambye (*Parl. St.*, *Senaat*, nr. 683/2, blz. 5) en het verslag Baert (*Parl. St.*, *Kamer*, 1975-76, nr. 869/3, blz. 3 en 4). In het verslag Hambye is op de aangeduide vindplaats niets van die aard vermeld, terwijl Baert zich beperkt tot de vaststelling dat de mogelijkheid tot wijziging «een belangrijke verbetering is die aan de echtgenoten toelaat hun huwelijksvermogensstelsel aan te passen aan de evolutie van hun familiale en sociale toestand...».

Deze laatste overweging laat alle mogelijkheid open tot homologatie van een wijzigingsakte verleden door echtgenoten die feitelijk gescheiden leven.

24. De feitelijke scheiding is een wijziging in de familiale situatie der echtgenoten die door de wetgever nog steeds als valabel huwelijk wordt gekwalificeerd. Bewijs daarvan is

het feit dat slechts na tien jaar feitelijke scheiding aanvaard wordt dat het huwelijk is spaak gelopen, op voorwaarde dat daarenboven het bewijs van een duurzame ontwijking wordt geleverd (art. 232 B.W.).

Wanneer men voor de wijziging van het huwelijksvermogensstelsel het effectief samenwonen der echtgenoten vereist, voert men een voorwaarde in die noch door de wet, noch door de parlementaire stukken wordt gesteld. Het opleggen van deze voorwaarde getuigt bovendien van weinig realiteitszin. De gemeenschap van goederen is niet aangepast aan een situatie van feitelijke scheiding. Waarom dan de echtgenoten beletten om door de aanneming van een stelsel van scheiding van goederen hun huwelijksvermogensstelsel aan de realiteit van feitelijke scheiding aan te passen?

Oordeelt men ten slotte zoals de rechtbank te Oudenaarde, dan meet men ten aanzien van de feitelijke scheiding met twee maten en twee gewichten. Voor het verkrijgen van echtscheiding op grond van feitelijke scheiding is een feitelijke scheiding van tien jaar en daarenboven het bewijs van een duurzame ontwijking van het huwelijksleven vereist. De wijziging van het huwelijksvermogensstelsel daarentegen zou onmogelijk zijn bij elke feitelijke scheiding, ongeacht de duur ervan.

25. Inzake de toetsing van de voorgenomen wijziging aan het gezinsbelang, het belang van de kinderen of de rechten van derden, wordt door de meeste auteurs aanvaard dat de rechtbank slechts *een negatief controlerecht* mag uitoefenen (verslag Baert, geciteerd, blz. 10; R. DILLEMANS, *Huwelijksvermogensrecht*, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, Antwerpen, 1977, blz. 169, nr. 73; M. PIRET, en M. LAHOUSSE, «L'établissement et le changement du régime matrimoniale», *Annales de droit*, 1977, 102, nr. 15; G. TRAEEST, H. CASMAN, en F. BOUCKAERT, «Het nieuw huwelijksvermogensrecht», *T.P.R.*, 1976, 842, nr. 67; B. VAN DER LINDEN-POUPART, en J.M. POUPART, «La modification des conventions matrimoniales et le pouvoir d'appréciation du juge», *J.T.*, 1978, 625 e.v.).

De homologatie moet worden toegestaan tenzij de overeenkomst strijdig is met die belangen. De rechtbank moet dus niet onderzoeken of de wijziging deze belangen dient. Of een aanpassing aan een situatie van feitelijke scheiding strijdig is met het gezinsbelang wordt echter nergens uitdrukkelijk gespecificeerd. Betreft het een echtpaar zonder kinderen, dan kan men uit hun akkoord afleiden dat deze wijziging niet strijdig is met het gezinsbelang, in casu het belang van beide echtgenoten. Zijn er kinderen aanwezig, dan is een wijziging zoals voorgelegd aan de rechtbank te Oudenaarde evenmin strijdig met hun belangen. De herroeping van het overlevingsbeding en de contractuele erfstelling ten voordele van de langstlevende echtgenoot in het oorspronkelijk contract bedongen, komt hen immers ten goede.

26. De bescherming van het gezinsbelang en de belangen van de kinderen kwam in verscheidene uitspraken uitvoerig aan bod naar aanleiding van *toekennung van overlevingsrechten of contractuele erfstellingen* in het voordele van de langstlevende echtgenoot.

In alle gevallen heeft een dergelijke bevoordeling hetzij een directe, hetzij een mogelijke financiële benadeling van de kinderen tot gevolg.

Ten aanzien van kinderen uit een vorig huwelijk der echtgenoten is deze benadeling indien hun ouder vooroverlijdt definitief. Zij beschikken immers niet over een erf-

rechtelijke aanspraak in de nalatenschap van hun stiefouder.

Voor de gemeenschappelijke kinderen is deze benadeling niet van meet af aan zeker. Zij erven, zij het met enig uitstel in de tijd, de goederen die aan de langstlevende op grond van deze bedingen toevielen, via hun erfrechtelijke aanspraak in de nalatenschap van deze laatste. Het risico bestaat echter dat de langstlevende echtgenoot deze goederen vervreemdt, schenkt of legateert aan een derde.

27. Hoe zal de rechtbank zich ten aanzien van een dergelijk belangenconflict opstellen?

Een regel waarover eensgezindheid bestaat is, dat een wijziging niet noodzakelijkerwijze moet worden afgewezen omdat een der partijen is benadeeld. Wanneer de andere partij, in casu de langstlevende echtgenoot, uit de wijziging voordeel haalt, dan moet de rechtbank de verschillende belangen tegen elkaar afwegen (Rb. Dendermonde, 23 december 1976, *T. Not.*, 1978, 267; Hof Brussel, 13 april 1978, *J.T.*, 1978, 418; *Rev. not. belge*, 1979, 147; Hof Brussel, 13 april 1978 en 9 oktober 1978, *R.T.D.F.*, 1978, 351 met noot van C. JONGMANS; PIRET en LAHOUSSE, *op. cit.*, *Annales de droit*, 1977, 102, 103, nr. 17; CASMAN, en VAN LOOK, *op. cit.*, II, 5, blz. 9; verslag Hambye, geciteerd, blz. 23; THUYSBAERT, *op. cit.*, *T. Not.*, 1978, 263).

Meestal wordt aangenomen dat de bevoordeling van de langstlevende echtgenoot, bedoeld om zijn verzorging te waarborgen, tenminste in eerste huwelijk, de bescherming van de erfrechtelijke aanspraken van de kinderen primeert (I. VANSTRAELEN, «De taak van de rechter bij verandering van huwelijksvoorwaarden», *R.W.*, 1978-79, 946 komt, na een onderzoek van de niet gepubliceerde rechtspraak, tot de vaststelling dat in 95 % van de gevallen de wijziging ten voordele van de langstlevende echtgenoot werd gehomologeerd; CASMAN en VAN LOOK, *op. cit.*, II, 5, blz. 8; THUYSBAERT, *op. cit.*, *T. Not.*, 1978, 263; «La nouvelle loi sur les régimes matrimoniaux ou égalité des époux dans la légalité», *J.T.*, 1976, 561; Hof Gent, 28 juni 1978, *Rev. not. belge*, 1979, 150; Hof Luik, 22 december 1977, *Jur. Liège*, 1977-78, 201; *J.T.*, 1978, 192; *Rev. not. belge*, 1979, 320; Hof Brussel, 13 april 1978, geciteerd; Hof Brussel, 9 oktober 1978, geciteerd; Hof Brussel, 13 november 1978, *J.T.*, 1979, 664; Rb. Dendermonde, 23 december 1976, geciteerd).

28. Een voorzichtiger toon is terug te vinden in een noot van RAUCENT bij het vonnis van de rechtbank te Brussel (6 juni 1978, *Rev. not. belge*, 1978, 653).

Een overlevingsrecht of contractuele erfstelling mag niet per definitie de belangen van de kinderen primeren. Slechts wanneer de begunstigde, gezien zijn financiële situatie, daaraan werkelijk behoefte heeft, is deze rangorde geoorloofd. De rechtbank mag de homologatie weigeren indien de wijziging, in concreto, niet verantwoord is gezien de financiële situatie van de begunstigde en zij de rechten van de kinderen nodeloos beperkt.

De auteur besluit zijn betoog met de suggestie dat in de wijzigingsakten de overlevingsrechten «ad personam» — aan de ene en/of de andere echtgenoot — en niet «ad situationem» — aan de langstlevende echtgenoot — worden toegekend.

29. Dat de bescherming van de reserve van de afstammelingen echter niet het hoofddoel van de rechterlijke controle mag of kan zijn, wordt door Raucen in zijn kritiek op het betrokken vonnis geformuleerd. De aantasting van de reserve kan pas op het ogenblik van het overlijden van een

der echtgenoten worden beoordeeld, aangezien slechts op dat ogenblik de omvang van de nalatenschap bekend is. Bovendien bieden de bepalingen inzake deze reserve, althans in eerste huwelijk, geen bescherming ten aanzien van bedingen betreffende het gemeenschappelijk vermogen. Ten slotte is het vorderen van deze bescherming het uitsluitend voorrecht van de reservataire erfgenaam zelf.

Wel is de auteur van oordeel dat, voor zover een huwelijksovereenkomst wel als schenking wordt gekwalificeerd, de concrete omvang van deze bevoordeling voor de rechtbank duidelijk zou moeten zijn.

Een voorbeeld : bij de overgang van een stelsel van gemeenschap van aanwinsten naar een algemene gemeenschap met toedeling van deze gemeenschap aan de langstlevende echtgenoot is een boedelbeschrijving nodig, zelfs al beschikt geen van beide echtgenoten over eigen goederen (Rb. Brussel, 6 juni 1978, geciteerd). De boedelbeschrijving is immers het enige instrument aan de hand waarvan de rechtbank de afwezigheid van eigen goederen — en dus de afwezigheid van «schenking» (art. 1464, 2e lid) kan vaststellen.

30. Het voorstel van M. THUYSBAERT (*T. Not.*, 1978, 263 e.v.) staat lijnrecht tegenover deze voorzichtige houding van Raucant. Volgens deze auteur primeert de verzorging van de langstlevende echtgenoot in alle gevallen de belangen van de kinderen. Voor wijzigingen die enkel de toekenning van overlevingsrechten betreffen, zou, volgens Thuytsbaert, de rechterlijke controle bovendien overbodig zijn. De notaris zou deze taak kunnen waarnemen door wijzigingen die de belangen van de kinderen of derden schaden, te weigeren.

31. Rechtsleer en rechtspraak zijn het erover eens dat de rechtbank de homologatie slechts kan toestaan of weigeren. Het opleggen van voorwaarden of het toestaan van een gedeeltelijke homologatie door de rechtbank is verboden, omdat een dergelijke handelwijze indruist tegen de contractsvrijheid der partijen (verslag Baert, geciteerd, blz. 10 ; DELVA, *op. cit.*, blz. 193 ; CASMAN en VAN LOOK, *op. cit.*, II, 5, blz. 8 ; VANSTRAELEN, *art. cit.*, *R. W.*, 1978-1979, 948 ; THUYSBAERT, *art. cit.*, *T. Not.*, 1978, 264 ; Hof Luik, 22 november 1977, geciteerd ; Rb. Brugge, 7 februari 1978, geciteerd). Dat een gedeeltelijke homologatie de plannen van de echtgenoten ernstig kan verstoren blijkt uit een arrest van het Hof te Bergen van 20 juni 1979 (*Rev. not. belge*, 1979, 526, met noot van D. STERCKS). De echtgenoten kwamen het volgende overeen : de man brengt twee eigen onroerende goederen in het gemeenschappelijk vermogen ; de gemeenschap wordt toebedeeld aan de langstlevende echtgenoot. In eerste aanleg wordt enkel de laatste clausule van deze wijzigingsakte gehomologeerd. De inbreng van de eigen goederen wordt door de rechtbank afgewezen omdat hierdoor het kind uit een vorig huwelijk van de man al te zeer zou worden benadeeld.

Het hof van beroep veroordeelt deze uitspraak. De gedeeltelijke homologatie heeft immers het evenwicht in de wederzijdse prestaties van de echtgenoten als basis voor deze wijziging verstoord. De inbreng van de twee eigen onroerende goederen van de man was immers bedoeld als compensatie voor het feit dat de echtgenoten bij de vereffening van het gemeenschappelijk vermogen waren overeengekomen dat de man geen vergoeding verschuldigd zou zijn aan het gemeenschappelijk vermogen wat de kosten van aankoop en verbouwing dezer goederen, voor zover met gemeenschappelijke gelden gedaan, betreft.

De gehele wijzigingsakte wordt in hoger beroep dan ook gehomologeerd.

32. Inzake de vormvereisten bij de wijziging van huwelijksovereenkomsten rijst een vraag met grote financiële repercussies : in welke gevallen is de «grote» wijziging toepasselijk ?

Volgens artikel 1394 B.W. is een boedelbeschrijving en de regeling van de wederzijdse rechten niet vereist wanneer de wijziging van het huwelijksvermogensstelsel niet de vereffening van het vorige stelsel of een dadelijke verandering van de samenstelling der vermogens tot gevolg heeft, of nog wanneer de wijziging zich beperkt tot de herroeping van schenkingen tussen echtgenoten bij huwelijkscontract gedaan.

In twee uitspraken wordt de vraag behandeld of, bij de overgang naar een ander huwelijksstelsel steeds de grote wijziging vereist is.

Aan de rechtbank te Oudenaarde (2 mei 1978, *T. Not.*, 1978, 274 ; *Rec. gén. enr. not.*, 1978, nr. 22318, blz. 446) werd een homologatieverzoek voorgelegd van een echtpaar, gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen, dat wilde overgaan naar het nieuwe wettelijk stelsel. Er was noch een boedelbeschrijving, noch een akte betreffende de regeling van hun wederzijdse rechten en verplichtingen opgemaakt. Als reden voor dit verzuim werd aangehaald dat er *de facto* geen wijziging in de samenstelling van de vermogens zou optreden, aangezien de echtgenoten tijdens het huwelijk alle goederen gemeenschappelijk aangekocht hebben. De rechtbank wijst deze argumentatie om twee redenen van de hand.

Ten eerste : er vindt wel degelijk een wijziging in de samenstelling der vermogens plaats. De echtgenoten brengen immers een aantal onverdeelde rechten in een gemeenschappelijk vermogen, onderworpen aan een eigen statuut inzake beheer en vereffening, in.

Ten tweede : gezien het ontbreken van een boedelbeschrijving kan de rechtbank zelfs niet eens controleren of er al dan niet een wijziging in de feitelijke samenstelling der vermogens zou plaatsvinden.

33. De boedelbeschrijving, fase in de grote wijzigingsprocedure, is soms nodig om vast te stellen dat niet de grote, maar wel de kleine wijzigingsprocedure toepasselijk is. Dit blijkt uit een vonnis van de rechtbank te Brussel (6 juni 1978, geciteerd). De echtgenoten waren gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten. Zij wensten de volgende wijziging : overgang naar een stelsel van algemene gemeenschap met toedeling van deze gemeenschap aan de langstlevende echtgenoot. In de notariële akte wordt vermeld dat de echtgenoten geen eigen goederen bezitten en dat de wijziging bijgevolg geen vereffening van het vroegere stelsel tot gevolg zal hebben. De boedelbeschrijving en de regeling van de wederzijds rechten worden niet opgemaakt.

De rechtbank wijst de homologatie van de hand omdat deze vormvereisten niet zijn nageleefd.

Voor de boedelbeschrijving is volgens de rechtbank een essentieel vereiste voor de homologatie, aangezien alleen aan de hand daarvan het ontbreken van eigen goederen bij beide echtgenoten kan worden vastgesteld.

Deze controle is nodig ten einde de rechten van de reservataire erfgenamen te vrijwaren. Inbreng van eigen goederen in het gemeenschappelijk vermogen, en toedeling daarvan aan de langstlevende echtgenoot, is immers een schenking ten belope van de helft van deze inbreng. Wan-

neer de *de facto* geen wijziging in de samenstelling der vermogens optreedt, mag de boedelbeschrijving zeer bondig zijn. De akte houdende de regeling van de wederzijdse rechten kan volstaan met de vermelding dat er niets te regelen valt.

Indien de samenstelling van de vermogens niet wordt gewijzigd — hetgeen uit de boedelbeschrijving blijkt — kunnen de echtgenoten op de kleine wijzigingsprocedure overstappen (aldus L. Raucent in een noot bij dit vonnis, *Rev.not.belge*, 1978, 655).

34. Door de rechtbank te Mechelen (13 juni 1978, *T. Not.*, 1978, 276; 20 juni 1978, *R.T.D.F.*, 1979, 428) wordt bevestigd dat de inbreng van een onroerend goed in het gemeenschappelijk vermogen via de grote wijzigingsprocedure moet verlopen.

De partijen waren niet tot het opmaken van een boedelbeschrijving en regeling der wederzijdse rechten overgegaan omdat zij de voorgenomen wijziging niet belangrijk genoeg achtten.

Een gelijkaardige zaak werd voorgelegd aan het Hof van Beroep te Bergen (10 januari 1979, *J.T.*, 1979, 252; *Rev.not.belge*, 1979, 90; *Rec.gén.not.enr.*, 1979, nr. 22403, blz. 259) dat eveneens de homologatie weigerde.

De eisers beriepen zich op de stelling van Du Faux, die van oordeel is dat voor de inbreng van een eigen goed in het gemeenschappelijk vermogen de grote procedure niet van toepassing is (H. DE FAUX, «Wettelijk huwelijksvermogensstelsel (wet van 14.7.1976) — Inbreng van eigen goed in gemeenschappelijk patrimonium-procedure», *T.Not.*, 1977, 257).

Du Faux beroept zich op de tekst van artikel 1394 alsook op de ratio legis van deze bepaling.

Artikel 1394 vereist de toepassing van de grote procedure wanneer de gewijzigde samenstelling der vermogens *het gevolg* is van de wijziging in het huwelijksstelsel. Bij inbreng van een eigen goed in het gemeenschappelijk vermogen liggen de verhoudingen net omgekeerd: de wijziging in de samenstelling der vermogens door de inbreng, veroorzaakt volgens deze auteur, de wijziging in het huwelijksstelsel. Conclusie: de grote procedure is hier niet toepasselijk.

Men kan zich vragen stellen nopens deze redenering. De inbreng van een goed in het gemeenschappelijk vermogen is, m.i., juridisch gezien niets anders dan een wijziging in het huwelijksstelsel waaruit de gewijzigde samenstelling van de vermogens voortvloeit.

Het tweede argument van Du Faux is meer overtuigend. De formaliteiten van de grote procedure hebben geen zin voor de inbreng van een eigen goed in het gemeenschappelijk vermogen. Dit is onder meer het geval voor de boedelbeschrijving en de regeling van de wederzijdse rechten.

Ook de publikatievereisten ter bescherming van derdenschuldeisers zijn hier overbodig. Schuldeisers die vóór de inbreng met de echtgenoot-eigenaar contracteerden zijn voldoende beschermd door de Pauliaanse vordering, en door artikel 1410, 1e lid. Krachtens deze laatste bepalingen kunnen eigen schulden van een der echtgenoten op het gemeenschappelijk vermogen worden verhaald in zoverre dit werd verrijkt door de opname van eigen goederen van de schuldenaar.

De toekomstige schuldeisers zijn eveneens voldoende beveiligd. Zij krijgen kennis van deze wijziging via de verplichte melding ervan op de huwelijksakte en zijn bovendien beschermd door artikel 1396, krachtens hetwelk de

wijzigingen aan hen slechts kunnen worden tegengeworpen vanaf de publikatie dezer wijziging in het Belgisch Staatsblad.

Zoals blijkt uit de geciteerde rechtspraak (anders Rb. Turnhout, 24 november 1979, *T.Not.*, 1980, 23) wordt deze stelling door de rechtbanken echter niet aanvaard. Zij werd eveneens door het cassatiearrest van 24 oktober verworpen (R.W. 1979-80, 1853 met noot van H. CASMAN; *T. Not.*, 1980, 33 met conclusie van de procureur-generaal Dumon).

35. Twee echtgenoten, gehuwd onder het oude wettelijk stelsel, wensen dat alle roerende goederen die zij vóór het in werking treden van de nieuwe wetgeving hebben verworven gemeenschappelijk blijven, en dat deze gemeenschap aan de langstlevende wordt toebedeeld.

Uitgaande van de niet-retroactiviteit van de nieuwe wetgeving, is de rechtbank te Leuven van oordeel dat de voormelde goederen gemeenschappelijk zullen blijven. De aangevraagde wijziging heeft bijgevolg geen verandering in de samenstelling der vermogens tot gevolg, zodat het opmaken van een boedelbeschrijving niet vereist is (Rb. Leuven, 13 maart 1978, *R.T.D.F.*, 1978, 180, met noot van H. CASMAN; *T. Not.*, 1978, 271, met noot van G. THUYSBAERT; *Rec.gén.enr.not.*, 1978, nr. 22306, blz. 424);

36. Ten slotte nog een uitspraak nopens de *territoriale bevoegdheid* van de rechtbanken inzake de homologatie van wijzigingsakten.

Een Belgisch echtpaar dat in het buitenland woont, zoekt de Rechtbank van Eerste Aanleg te Leuven om de homologatie van een wijziging in hun huwelijksstelsel.

Deze rechtbank verklaart zich onbevoegd. Het echtpaar voorziet zich in hoger beroep, op grond van het argument dat zij aan onverschillig welke Belgische rechtbank het homologatieverzoek kunnen voorleggen, gezien het stilzwijgen van de wet van 14 juli 1976 ter zake.

Het Hof van Beroep te Brussel (20 juni 1978, *T. Not.*, 1978, 269; *T.R.D.F.*, 1978, 256; *Rec.gén.enr.not.*, 1978, nr. 22307, blz. 429) is van oordeel dat naar analogie met artikel 1395, § 2, 2e lid, een dergelijk verzoek tot homologatie aan de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel moet worden voorgelegd.

II. De gezinswoning

37. In een arrest van het Hof van Cassatie (6 oktober 1978, *R.W.*, 1978-79, 1641; *T. Not.*, 1979, 107; *R.T.D.F.*, 1979, 368 met noot van J.L. Renchon) werd de draagwijdte van artikel 215, § 2, verduidelijkt. De *opzegging van de huurceel* die enkel aan de man is betekend, ook al was zijn echtgenote daarvan op de hoogte, is niet in overeenstemming met deze bepalingen van dwingend recht. Artikel 224, § 1, 1, B.W. is echter niet van toepassing op dit verzuim aangezien deze bepaling enkel de door een der echtgenoten verrichte handelingen sanctioneert. Het Hof is van oordeel dat de opzegging zonder uitwerking blijft omdat beide echtgenoten onverdeeld eigenaar zijn van het huurrecht over de voornaamste gezinswoning. De ongeldige handeling zal dus moeten overgedaan worden (zie ook: Y. DE COCK, en J. DE LAT, *art. cit.*, *Jura Falc.*, 1976-77, 378; J.M. PAUWELS, *Rechten en plichten van gehuwden*, Leuven, Acco, 1977, blz. 260, nr. 216; G. BAETEMAN, «Het primair huwelijksstelsel», in *Het nieuwe Belgische huwelijksvermogensrecht*, Gent, 1978, blz. 95, nr. 98).

Naar aanleiding van deze uitspraak loont het de moeite zich te bezinnen nopens de vraag voor hoelang dit huurrecht in onverdeelde eigendom aan beide echtgenoten verblijft. Een man sluit een huurcontract af voor de duur van negen jaar. Een jaar later treedt hij in het huwelijk. Het gezin installeert zich in het desbetreffend onroerend goed. Na verloop van een jaar gaat het echtpaar uiteen en verlaat het pand. Blijft het huurrecht van deze woning verder in onverdeeldheid toebehoren aan beide echtgenoten? In dat geval kan de verhuurder de betaling van het huurgeld voor de duur van de huurceel, zijnde nog zeven jaar, op de echtgenote verhalen. Rekening houdende met de ratio legis van artikel 215, § 2, moet aangenomen worden dat de onverdeeldheid van het huurrecht slechts blijft bestaan voor zover het gehuurde onroerend goed als voornaamste gezinswoning dienst doet. Wanneer deze bestemming vervalt, herleeft het huurcontract in zijn oorspronkelijke modaliteiten, d.w.z. met de man als enige huurder (BAETEMAN, *art. cit.*, blz. 91, nr. 95).

38. Wanneer een gerechtelijke procedure inzake de opzegging van de huur betreffende de voornaamste gezinswoning tegen één der echtgenoten wordt gevoerd, rijst de vraag naar de mogelijkheden tot verweer van de andere echtgenoot. Artikel 860 Ger. W. bepaalt dat geen proceshandeling nietig kan worden verklaard indien de wet de nietigheid ervan niet uitdrukkelijk heeft bevolen. De nietigheid van de voormelde proceshandeling kan bijgevolg niet opgeworpen worden. De echtgenoot kan echter een beroep doen op de exceptie van niet-ontvankelijkheid ten einde de eis van de verhuurder schaaftmat te zetten (Cass., 6 oktober 1978, geciteerd; deze problematiek wordt verder uitgediept in de voormelde noot van Renchon).

39. Een soepeler houding werd aangenomen door het Vrederecht te Namen (16 december 1977, *Jur. Liège*, 1977-78, 224). De eigenaar had in een aangetekend schrijven, gericht aan beide echtgenoten, de huurceel van de voornaamste gezinswoning opgezegd. Beide echtgenoten verklaarden van dit schrijven kennis genomen te hebben. De rechter was van oordeel dat een dergelijke gang van zaken verenigbaar is met de ratio legis van artikel 215, § 2.

Deze bepaling is bedoeld om te vermijden dat een der echtgenoten de gezinswoning moet verlaten zonder hiervan vooraf op de hoogte te zijn gesteld.

40. Wanneer een der echtgenoten, eigenaar van het onroerend goed dat het gezin tot voornaamste woning dient, dit goed wil belasten met een hypotheek, dan heeft hij de «instemming» nodig van zijn medeëchtgenoot (art. 215, § 1). De wet bevat geen enkel voorschrift nopens de wijze waarop deze instemming moet worden betuigd. Dit kan volgens de rechtbank te Brussel (8 juni 1977, *Réc.gén.enr.not.*, 1978, nr. 22276, blz. 342; *R.W.*, 1977-78, 1058, met noot van J.P.) per brief gebeuren.

41. Is de medeëchtgenoot minderjarig, dan rijst de vraag of hij deze instemming zonder machtiging van de familieraad kan geven. De meerderheid van de rechtsleer beantwoordt deze vraag positief (DE COCK en DE LAT, *art. cit.*, *Jura Falc.*, 1976-77, 371, nr. 207; DILLEMANS, *op.cit.*, blz. 51, nr. 16; PAUWELS, *op.cit.*, blz. 157, 207; BAETEMAN, *art. cit.*, nr. 86, blz. 81). De minderjarige oefent een persoonlijk recht uit; hij verbindt zichzelf niet (instemming uit artikel 215, § 1, B.W.; toestemming uit artikel 1109 B.W.).

In een noot bij dit vonnis wordt erop gewezen dat met deze instemming hoe dan ook een rechtshandeling, met

mogelijke verregaande vermogensrechtelijke gevolgen, wordt verricht, waaromtrent een vrij en onafhankelijk optreden van de minderjarige niet zomaar kan worden aanvaard. De auteur acht een tussenkomst van de wetgever ter zake wenselijk (J.P., *R.W.*, 1977-78, 1059).

42. Indien de medeëchtgenoot afwezig, onbekwaam verklaard of in de onmogelijkheid is om zijn wil te kennen te geven, kan de andere echtgenoot zich door de rechtbank van eerste aanleg laten machtigen om rechtshandelingen betreffende de gezinswoning alleen te verrichten.

Wanneer deze woning behoort tot het gemeenschappelijk vermogen, dan geldt artikel 1420 B.W. en niet artikel 220, § 1, B.W. als grondslag voor dit verzoek (Rb. Hasselt, 6 september en 8 november 1977, *R.T.D.F.*, 1978, 285. In een bijgaande noot wordt het toepassingsgebied van de artikelen 220, § 1, 220, § 2, en 1420 B.W. verduidelijkt).

43. In deze uitspraak werden aan de toelating tot vreemde bepaalde voorwaarden verbonden. De eiser moest met de opbrengst van de verkoop een ander onroerend goed voor het gemeenschappelijk vermogen aankopen; indien de waarde van dit laatste lager zou zijn, moest het verschil tussen verkoop- en aankooprijks belegd worden in waardepapieren op naam van beide echtgenoten.

Deze uitspraak wordt in een noot onder het vonnis bekritiseerd. De auteur betwijfelt allereerst of de rechtbank de bevoegdheid heeft om de toelating tot verkoop aan bepaalde voorwaarden te verbinden. Bovendien zijn de opgelegde beschermingsmaatregelen voor kritiek vatbaar. Wil de echtgenoot aan de eerste voorwaarde — aankoop van een onroerend goed voor het gemeenschappelijk vermogen — voldoen, dan dient hij zich opnieuw tot de rechtbank te wenden om hiervoor toestemming te krijgen (artikel 1420 B.W.).

De tweede voorwaarde — beleggen van het mogelijke waardeverschil in waardepapieren op naam van beide echtgenoten — is inefficiënt. Deze roerende goederen zijn onderworpen aan het gelijktijdig bestuur van beide echtgenoten. De man kan ze bijgevolg op eigen houtje terug verkopen.

44. Vermeldenswaard is ten slotte het feit dat in dit vonnis een nieuw element wordt toegevoegd aan de omschrijving van het begrip «in de onmogelijkheid verkeren om zijn wil kenbaar te maken». Deze onmogelijkheid (ten gevolge van verwijdering, psychische of fysieke ziekte)toestand: Rb. Brussel, 28 december 1977, *T. Not.*, 1978, 224) moet van blijvende aard zijn.

Op dit punt is deze uitspraak m.i. voor kritiek vatbaar. Allereerst zal het in de meeste gevallen medisch onmogelijk zijn om met zekerheid te bepalen of de onmogelijkheid om zijn wil kenbaar te maken al dan niet van blijvende aard is. Bovendien kan er zich bij een tijdelijke onmogelijkheid de situatie voordoen dat noodzakelijkerwijze bepaalde schikkingen betreffende de gezinswoning dienen te worden getroffen. Ten slotte is het opleggen van deze voorwaarde m.i. niet in overeenstemming met de ratio legis van artikel 220, § 1. In dit artikel wordt immers aan de rechtbank de bevoegdheid verleend om in geval van afwezigheid van een der echtgenoten aan de andere machtiging te verlenen. Aangezien in de mogelijkheid tot machtiging in deze tijdelijke situatie is voorzien, moet zij ook toegestaan worden in geval van tijdelijke ongeschiktheid van een der echtgenoten om zijn wil te kennen te geven.

45. Een ander probleem betreft de toepassing van artikel 215 B.W. in geval van *feitelijke scheiding*. Men kan de

vraag stellen of er in deze hypothese nog sprake is van een gezinswoning. De rechtsleer beantwoordt deze vraag positief (voor een samenvatting van de verschillende standpunten ter zake : C. DE BUSSCHERE, *Enkele aspecten van de notariële praktijk in verband met de feitelijke scheiding van echtgenoten*, Notariële dagen, Gent, 1978, Koninklijke Federatie van Belgische notarissen, 1978, blz. 9). Als een belangrijk criterium voor de toepassing van deze beschermingsbepalingen wordt de aanwezigheid van inwonende kinderen in aanmerking genomen. Het karakter van gezinswoning kan zeker nog een tijd aan een bepaald onroerend goed verbonden blijven, niettegenstaande het optreden van een of zelfs van beide echtgenoten die hun kinderen ter plaatse zouden achterlaten (DILLEMANS, *op. cit.*, blz. 48, nr. 16).

In de rechtspraak wordt het belang van dit criterium eveneens benadrukt (Hof Bergen, 18 oktober 1977, *J.T.*, 1977, 732; *Rec.gén.enr.not.*, 1978, nr. 22277, blz. 343).

46. Volgens sommige auteurs moet, wanneer het ontstaan of het voortduren van de feitelijke scheiding te wijten is aan de fout van één van beide echtgenoten, voor de toepassing van artikel 215 B.W. onder meer nagegaan worden welke echtgenoot de schuld treft. (BAETEMAN, *art. cit.*, blz. 78, nr. 84 ; J. DE GAVRE en M.F. LAMPE-FRANZEN, *Le régime primaire ou les droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*, Brussel, 1977, blz. 121).

De rechtbank te Brussel (11 oktober 1977, *R.T.D.F.*, 1978, 67) beslist dat artikel 215 B.W. van toepassing blijft zolang de partijen niet gemachtigd zijn om afzonderlijk te gaan wonen, en wanneer de feitelijke scheiding te wijten is aan degene die de verkoop vordert of wanneer de schuldlige partij nog niet is aangewezen.

47. DE BUSSCHERE, *art. cit.*, blz. 17, § 5, is de mening toegedaan dat de bescherming van artikel 215 B.W. geldt zolang het huwelijk niet duurzaam is ontworcht. In de rechtspraak vóór de nieuwe wetgeving nopens het lot van de gezinswoning in het stelsel van scheiding van goederen is de duurzame ontworcht van het huwelijksleven eveneens van die aard dat ze de gedwongen onverdeelde ten aanzien van dit onroerend goed kan opheffen (Hof Brussel, 8 juni 1977, *J.T.*, 1978, 11).

48. De uitspraken betreffende het verzoek tot vervreemding van de voornaamste gezinswoning, meestal ingesteld door feitelijk gescheiden echtgenoten, geven een overzicht van de *zwaarwichtige redenen* op grond waarvan de toestemming tot vervreemding wordt geweigerd :

— de vervreemding van het goed, eigendom van de eiseres, zou deze in staat stellen om het kind uit haar huwelijk met de verweerder onrechtstreeks te onterven (Hof Bergen, 18 oktober 1977, geciteerd; in gelijkaardige zin: Rb. Brussel, 11 oktober 1977, geciteerd, waar sprake is van het materieel belang van het kind) ;

— de vervreemding is economisch gezien een slechte zaak (Rb. Brussel, 11 oktober 1977, geciteerd) ;

— de woning kan in aanmerking komen voor de wedernemingen en vergoedingen door de verweerder bij de verffening van het gemeenschappelijk vermogen (Hof Bergen, 18 oktober 1977, geciteerd) ;

— de gezinswoning kan de hoop op toenadering tussen de echtgenoten instand houden (Rb. Brussel, 11 oktober 1977, geciteerd) ;

— het moreel belang van het kind vereist het behoud van de gezinswoning (Rb. Brussel, 11 oktober 1977, geciteerd).

Ten slotte nog te vermelden in dit verband is de studie van W. Delva over de bescherming van de gezinswoning en de huisraad als doelgerichte vermogens (W. DELVA, «Doelgerichte vermogens: de gezinswoning en de gezinshuisraad door de wet beschermd», *T. Not.*, 1978, 197 e.v.).

III. Wettelijk stelsel

49. Het *nieuw wettelijk stelsel* kwam in een aantal min of meer gespecialiseerde studies aan bod.

Te vermelden zijn ; M. DONNAY, «Régimes matrimoniaux — Régime légal — dettes des époux», *Rec.gén.enr.not.*, 1978, nr. 22202, blz. 1 ; A. CUVELIER, «Régimes matrimoniaux — Régime légal — gestion du patrimoine commun et des patrimoines propres», *Rec.gén.enr.not.*, 1978, nr. 22249, blz. 209 ; H. DE FAUX, «Régimes matrimoniaux — Nouveau régime légal — Gestion du patrimoine commun, Article 1418 — Sens du terme 'consentement' — Implication», *Rev.not.belge*, 1978, 262 ; H. DE FAUX, «Société de personnes à responsabilité limitée — Statut sous le régime matrimonial légal des parts sociales acquises à titre onéreux», *Rev.not.belge*, 1979, 224.

50. In een andere publikatie gaat deze laatste auteur in op enkele vragen in verband met *artikel 1400, 6° BW*, (H. DU FAUX, «Huwelijksvermogensrecht — wettelijk stelsel — Eigen goederen — Gereedschappen en werktuigen — Enkele vraagstellingen», *T. Not.*, 1979, 33).

Een eerste vraag betreft de omschrijving van het begrip «gereedschappen en werktuigen» in de context van artikel 1400, 6°, B.W. De auteur opteert voor een restrictieve omschrijving. Deze bepaling heeft enkel betrekking op gereedschappen en werktuigen met zeer persoonlijk karakter : diegene die onmisbaar zijn voor de voortzetting van het beroep. Dit is in principe het geval voor het instrumentarium van de beoefenaar van een vrij beroep, maar niet voor de productieuitrusting van een nijveraar (id. M. DONNAY, «Régimes matrimoniaux régime légal — patrimoines propres des époux et patrimoine commun», *Rec.gén.enr.not.*, 1977, nr. 22113,14; L. RAUCENT, «Le régime légal : nature. Répartition des biens entre les trois patrimoines ; gestion et dissolution», *Annales de droit*, 1977, 157).

Voor een ruime omschrijving opteren : DILLEMANS, *op. cit.*, blz. 86, nr. 31 ; P. DELNOY, «L'exploitation agricole familiale et les régimes matrimoniaux», *Rev. not. belge*, 1977, 580 ; *id.*, «Le régime légal : la composition active des patrimoines», in *Sept leçons sur la réforme des régimes matrimoniaux*, Université de Liège, 1977, nr. 20, blz. 53).

51. Ook wordt de vraag gesteld naar de omvang van de vergoeding ingeval de aankoop van deze goederen door het gemeenschappelijk vermogen is gefinancierd. De vergoedingsregeling vervat in artikel 1435 B.W. heeft hier meestal zeer onbillijke gevolgen. De apparatuur is in de meeste gevallen vlug verouderd zodat de waarde ervan bij de ontbinding van het stelsel veel lager ligt dan de aankoop prijs die met gemeenschappelijke gelden betaald werd. Toch is volgens Du Faux artikel 1435 B.W. onverminderd van toepassing (id. R. DILLEMANS, «Het wettelijk stelsel — Baten van het eigen en van het gemeenschappelijk

vermogen — Wederbelegging en bewijsvoering», in *Het nieuwe Belgische huwelijksvermogensrecht*, Gent, 1978, blz. 215, nr. 18; HAMBYE, *Rép. Not.*, nr. 122; *anders*: F BAERT, *Parl. Hand.*, Kamer, 26 juni 1976, blz. 4240; TRAEST, CASMAN en BOUCKAERT, *art. cit.*, *T.P.R.*, 1976, 881, nr. 84). Hij acht het echter mogelijk om bij huwelijks-overeenkomst de vergoedingsplicht aan te passen aan het effectief voordeel dat de echtgenoot van het persoonlijk bezit dezer goederen geniet (id HAMBYE, *Rép. Not.*, nr. 122; F. BOUCKAERT, «Gereedschappen, werktuigen en vergoedingsrekeningen in het nieuw huwelijksgoederenrecht», *T. Not.*, 1977, 205 e.v.; *anders*; DILLEMANS, *op. cit.*, Gent, 1978, blz. 216).

52. In een uitspraak van de rechtbank te Luik komen een aantal bepalingen van het nieuwe wettelijk stelsel aan bod. (Rb. Luik, 15 december 1978, *Jur. Liège*, 1978-79, 242). Een echtpaar leeft al sinds 20 jaar feitelijk gescheiden. De vrouw verkreeg op 19 november 1977 via de erfenis van haar ouders de onverdeelde helft van een onroerend goed. Zij wenst de andere helft van dit goed aan te kopen en met het oog op deze aankoop een hypothecaire lening af te sluiten. De man weigert zijn toestemming voor deze rechtshandelingen; de vrouw wendt zich tot de rechtbank om zich te laten machtigen. Deze oordeelt als volgt. De echtgenoten, gehuwd zonder huwelijkscontract, zijn onderworpen aan het nieuwe wettelijk stelsel. Het onverdeeld aandeel dat aan de vrouw toeviel, behoort tot haar eigen vermogen (artikel 1399, eerste lid, B.W.). Het aandeel dat zij wenst in te kopen zal eveneens tot haar eigen vermogen gaan behoren (artikel 1400, 4°, B.W.). Voor de aankoop van een eigen goed is de toestemming van de andere echtgenoot niet vereist (artikel 1425 B.W.). Dit is evenmin het geval voor het aangaan van een hypothecaire lening in een ander belang dan dat van het gemeenschappelijk vermogen (artt. 1407 en 1425 B.W.) (cf. Vred. Herstal, 29 september 1978, *J.T.*, 1979, 548).

De man hoeft niet bevreesd te zijn voor de schuldeisers. In artikel 1409 B.W. wordt het verhaal van de persoonlijke schuldeisers immers beperkt tot de eigen goederen en inkomsten van de echtgenoot-schuldenaar. Ten slotte is artikel 215 B.W. ter zake niet van toepassing. Het onroerend goed in kwestie is niet de voornaamste gezinswoning. Bovendien verleent dit artikel wel bescherming tegen de vervreemding van de gezinswoning, maar niet tegen de aankoop ervan.

Besluit van de rechtbank: de vrouw behoeft noch voor de aankoop, noch voor het aangaan van de lening de toestemming van haar man of de machtiging van de rechtbank.

Enkele uitspraken uit de periode 1977-1979 blijven van belang zowel voor de nieuwe als voor de oude wetgeving inzake het huwelijksgoederenrecht (zie o.m. Cass. 16 februari 1978, *Pas.* 1978, I, 698; 9 juni 1978, *Pas.* 1978, I, 1159; 1 maart 1979, *R.W.*, 1979-80, 1431).

53. De hulpverplichting tussen echtgenoten is zowel in het oude als in het nieuwe recht een last van het gemeenschappelijk vermogen. Wanneer de broer van een der echtgenoten aan deze laatste levensonderhoud heeft verstrekt, kan hij het daaraan bestede bedrag van de andere echtgenoot terugvorderen. Deze schuld wordt bij de vereffening van de gemeenschap in het passief daarvan opgenomen (Hof Luik, 4 april 1979, *Jur. Liège*, 1978-79, 378).

54. In telegramstijl dan nog enige uitspraken die *uitsluitend* van belang zijn voor de kennis van *het oude recht*.

Cassatie, 9 juni 1978, *Pas.* 1978, I, 1159: De echtgenoot die gemeenschappelijke gelden in zijn persoonlijk vermogen heeft geïnvesteerd is vergoeding verschuldigd voor het bedrag ten belope waarvan het gemeenschappelijk vermogen werd *verarmd*, en niet voor het bedrag ten belope waarvan zijn eigen patrimonium door deze investering werd *verrijkt*.

55. Hof Antwerpen, 13 maart 1979, *T. Not.*, 1979, 270: de vrouw is na de ontbinding van de huwgemeenschap geen derde ten aanzien van akten van de man betreffende de goederen waarvan hij als hoofd van de gemeenschap het beheer had. De vrouw kan dus ten aanzien van haar echtgenoot geen beroep doen op artikel 1328 B.W. betreffende de tegenwerpelijkheid van onderhandse akten aan derden.

56. Rb. Luik, 20 mei 1977, *Jur. Liège*, 1977-78, 195; *Rev.not.belge*, 1978, 325: de stilzwijgende aanvaarding van de gemeenschap door de vrouw na echtscheiding moet blijken uit handelingen verricht tijdens de bij artikel 1463 B.W. bedoelde periode. Feiten van voor of na die termijn zijn enkel dienstig om haar verrichtingen gedurende die periode te interpreteren (zie ook Hof Bergen, 18 juni 1975, geciteerd). Bij gebreke aan een aanvaarding, verliest de vrouw alle rechten ten aanzien van de gemeenschap, inclusief het recht om de haar verschuldigde vergoedingen vóór de gewone schuldeisers van de gemeenschap vooraf te nemen. Bij wederbelegging moet de echtgenoot verklaren dat het aangekochte goed tot wederbelegging dient en moet hij tevens vermelden met welke gelden deze aankoop geschiedt. Deze vermeldingen zijn niet alleen vereist ten aanzien van derden, maar ook tussen echtgenoten voor het geval de wederbelegging door een van hen wordt betwist.

57. Rb. Kortrijk, 16 december 1975, *R.T.D.F.*, 1978, 79: het beding van toebedeling der gehele gemeenschap aan de langstlevende echtgenoot is een huwelijksvoordeel dat niet als schenking gekwalificeerd kan worden. Dit huwelijksvoordeel is niet vatbaar voor herroeping wegens ondankbaarheid. Het valt evenmin onder toepassing van artikel 299 B.W. (Hof Bergen, 18 juni 1975, geciteerd). De erfgenamen hebben recht op de inbrengsten en kapitalen die vanwege hun rechtsvoorganger in het gemeenschappelijk vermogen werden ingebracht. Deze wederneming heeft betrekking op de waarde van deze goederen geschat op de dag van het huwelijk.

58. Hof Brussel, 22 december 1976, *Rev.not.belge*, 1977, 357; *Rec.gén.enr.not.*, 1977, nr. 22186, blz. 401, met noot van A.C.: voorafnemingen door de weduwe bij de vereffening van de gemeenschap en de nalatenschap van haar vooroverleden echtgenoot vallen niet onder toepassing van artikel 1483 B.W. (oud). Deze voorafnemingen worden niet beschouwd als iets dat de vrouw «uit de gemeenschap geniet».

Scheiding van goederen

59. In twee publikaties wordt het stelsel van scheiding van goederen na de wet van 14 juni 1976 onder de loep genomen (E. VAN HOVE, «Verdeling en licitatie van onverdeelde goederen in een stelsel van scheiding van goederen», *T. Not.*, 1979, 161; H. CASMAN, «Jurisprudence récente en matière de séparation de biens pure et simple», *R.T.D.F.*, 1979, 203).

60. De eerste vraag betreft de *rechtspositie van echtgenoten gehuwd voor het in werking treden van de nieuwe wetgeving*.

Aangezien in de wet geen specifieke bepaling daaromtrent is opgenomen, zijn de algemene beginselen inzake wetsconflicten in de tijd van toepassing (CASMAN, *art. cit.*, *R.T.D.F.*, 1979, 205). De echtgenoten blijven dus onderworpen aan de bepalingen van hun oorspronkelijk stelsel voor zover deze niet strijdig zijn met nieuwe bepalingen van dwingend recht.

Deze regel lost echter niet alle vragen op. De echtgenoten gehuwd met scheiding van goederen waren onder de vroegere wetgeving onderworpen aan een aantal bepalingen die moeilijk verenigbaar zijn met het basisprincipe van de nieuwe wet: de gelijkheid tussen echtgenoten. Een voorbeeld: de artikelen 553 tot 560 van het Wetboek van Koophandel.

Oorzaak van deze onzekerheid is het «sybillijnse» artikel 47 van het overgangsrecht: een aantal artikelen, waaronder de hierboven vermelde, blijven bij wijze van overgangsmaatregel van kracht voor echtgenoten die, gehuwd voor de inwerkingtreding van deze wet, «*een ander stelsel dan de gemeenschap hebben aangenomen*», dan wel krachtens de wet of een overeenkomst onder de regels van het gemeenschapsstelsel vallen, en overeengekomen zijn het bestaande stelsel te handhaven». Is deze bepaling van toepassing op scheiding van goederen?

61. De Rechtbank van Koophandel te Antwerpen beantwoordt deze vraag negatief (29 juni 1977, *R.W.*, 1977-78, 1831, met noot van H. CASMAN; cf. Kh. Brussel, 2 april 1979, *R.T.D.F.*, 1979, 409).

Haar argumentatie: artikel 47 onderwerpt de toepassing van deze bepaling aan de verklaring van de partijen tot ongewijzigd behoud van het bestaande stelsel. Echtgenoten gehuwd met scheiding van goederen kunnen echter een dergelijke verklaring niet afleggen. Conclusie: artikel 47 is niet bedoeld voor deze echtgenoten.

In een bijgaande noot levert H. Casman kritiek op deze argumentatie. De verklaring van ongewijzigd behoud van het bestaande stelsel is enkel opgelegd aan echtgenoten gehuwd met een stelsel van gemeenschap. De conclusie van de rechtbank is echter wel correct. De van goederen gescheiden echtgenoten zijn in de regel reeds onderworpen aan het gelijkheidsprincipe sinds de wet van 22 juni 1959. De opheffing van enkele uitzonderingsbepalingen ten aanzien van deze gelijkheid door de wet van 14 juli 1976 geldt dus uiteraard voor deze echtgenoten. Bovendien worden in artikel 47 de artikelen 1536 tot 1539 van de oude wetgeving niet vermeld. Indien deze basisbepalingen van de oude scheiding van goederen niet werden gehandhaafd, zijn de bijzondere bepalingen die op van goederen gescheiden echtgenoten van toepassing waren, evenmin behouden ten aanzien van deze echtgenoten (CASMAN, *art. cit. R.W.*, 1977-78, 1838).

62. In een cassatiearrest (22 juni 1978, *R.W.*, 1979-80, 1969; *J.T.*, 1978, 492) wordt een juridisch steekspel nopens de toepassing van het (oude) artikel 553, 2e lid, Wb. Koophandel op van goederen gescheiden echtgenoten, vóór het in werking treden van de nieuwe wetgeving beslecht. Het Hof is van oordeel dat de echtgenote van een gefailleerde voor het bewijs van het eigen karakter van bepaalde goederen, niet onderworpen is aan de beperkende bepaling van artikel 553, 2e lid. Het vermoeden van artikel 555, blijft van toepassing, maar de echtgenote kan dit vermoeden door alle middelen rechtens weerleggen.

Dit arrest bevat ook de volgende passage: «*Attendu que les moyens ne critiquent pas l'arrêt en tant que celui-ci décide que l'article 555 de la loi sur les faillites, abrogé par la loi du 14 juillet 1976, est demeuré applicable pendant une période transitoire prenant fin le 28 septembre 1977, aux époux mariés, comme en l'espèce, avant l'entrée en vigueur de cette loi, sous le régime de séparation de biens...*» Brussel (7 april 1977) werd dus aanvaard dat de vermelde bepalingen van het Wetboek van Koophandel niet langer toepasselijk zijn; ten onrechte werd evenwel m.e. beslist, dat deze bepalingen van toepassing bleven gedurende de overgangperiode, eindigend op 28 september 1977.

63. Artikel 215 B.W. betreffende de *bescherming van de voornaamste gezinswoning* is hier ongetwijfeld van toepassing.

In de vroegere rechtspraak was reeds een zekere beveiliging ter zake uitgebouwd. Aangenomen werd dat de echtgenoten die een bepaald goed in onverdeeldheid hadden aangekocht, daaraan een bijzondere bestemming konden geven en dat het bestaan van die onverdeeldheid was verbonden aan de duur van de gegeven bestemming (VAN HOVE, *art. cit.*, *T. Not.*, 1979, 165; CASMAN, *art. cit.*, *R.T.D.F.*, 1979, 222; voor een recente toepassing van deze stelling ten aanzien van de gezinswoning: Hof Brussel, 8 juni 1977, *Rec.gén.enr.not.*, 1978, nr. 22278, blz. 347).

Deze theorie kan onder de nieuwe wetgeving nog toegepast worden ten aanzien van goederen waarvoor de bescherming van artikel 215 B.W. niet geldt. Een voorbeeld: het vakantieverblijf van het gezin (VAN HOVE, *art. cit.*, *T. Not.*, 1979, 165).

64. Een andere bepaling van dwingend recht in artikel 1469, 2e lid, B.W. bepaalt dat de ene echtgenoot het aandeel van de andere in een of meer goederen slechts kan inkopen op een openbare verkoping of met machtiging van de rechter.

Men kan de vraag stellen of dit artikel al dan niet van toepassing is op een verdeling waarin de ene echtgenoot aan de andere een opleg verschuldigd is wegens overbedeling. Is hier sprake van een «inkoop»?

De meerderheid van de experts is van oordeel dat artikel 1469, 2e lid, hier niet van toepassing is (*Notarius*, 1977, 133). De draagwijdte van deze bepaling is beperkt tot de overdracht van een onverdeeld aandeel, tegen betaling van de overeengekomen prijs. De verdeling is, ook wanneer ze met een opleg gepaard gaat, niet aan dit artikel onderworpen. Dit standpunt wordt door de rechtspraak bevestigd (Rb. Luik, 2 december 1977, *Jur. Liège*, 1977-78, 188; Rb. Aarlen, 24 maart 1978, *Jur. Liège*, 1977-78, 245, *Rev.not.belge*, 1979, 97).

Toch rijst er enige twijfel wanneer de verschuldigde opleg zeer omvangrijk is (VAN HOVE, *art. cit.*, *T. Not.*, 1979, 171; *Notarius*, 1977, 133).

65. De *bewijslevering van de eigendom van goederen* tussen echtgenoten, en ten aanzien van derden, is volgens artikel 1468 B.W. onderworpen aan de regeling van artikel 1399, 2e en 3e lid, B.W. (Kh. Brussel, 2 april 1979, *R.T.D.F.*, 1979, 409).

Tussen echtgenoten mag het bewijs van eigendom geleverd worden door alle middelen met inbegrip van getuigenissen, vermoedens en zelfs van algemene bekendheid. Deze laatste vormt een uitbreiding ten aanzien van het gemene recht waarin de algemene bekendheid niet als bewijsmiddel wordt aanvaard (CASMAN, *art. cit.*, *R.T.D.F.*, 1979, 214).

66. Betreffende het *bewijs van schuldvorderingen tussen echtgenoten* is in de nieuwe wet niets bepaald. Het gemene recht blijft bijgevolg van toepassing : het bewijs van een schuldvordering van meer dan 3.000 fr. vereist een geschrift of document vanwege de schuldenaar dat geldt als begin van schriftelijk bewijs (CASMAN, *art. cit.*, *R.T.D.F.*, 1979, 214 en voetnoot 51). Dit werd in een recent cassatiearrest nogmaals bevestigd (Cass., 17 mei 1976, *R.W.*, 1976-77, 113; *R.T.D.F.*, 1978, 331; *Rec.gén.enr.not.*, 1978, nr. 22246).

67. In dat zelfde arrest wordt nog een andere regel inzake het bewijs van schuldvorderingen tussen echtgenoten bevestigd. Wanneer een der echtgenoten het bewijs levert dat hij de schulden van de andere echtgenoot heeft betaald, dan wordt hij, tot bewijs van het tegendeel, vermoed deze betaling met eigen gelden te hebben gedaan.

Het Hof van Cassatie vernietigde het arrest in hoger beroep dat aan de echtgenoot die de schulden had betaald tevens de verplichting oplegde om te bewijzen dat deze betaling met eigen gelden geschiedde.

68. In een huwelijksovereenkomst zijn vaak *vermoedens van eigendom* opgenomen. Meestal zijn deze bedoeld om de bewijslevering te vergemakkelijken.

In vele gevallen zijn deze clausules het instrument bij uitstek ter bevoordeling van een der echtgenoten.

Een voorbeeld : in de huwelijksovereenkomst werd een beding opgenomen krachtens hetwelk de echtgenoten, tot bewijs van het tegendeel, moeten beschouwd worden als medeëigenaars van gelden op beider naam gedeponereerd (Cass., 20 oktober 1978, *R.W.*, 1978-79, 2368; *R.T.D.F.*, 1979, 272). Na hun overlijden betwistten de erfgenamen het eigendomsrecht over deze sommen. De erfgenamen van de man trachtten het vermoeden van eigendom te weerleggen met het argument dat de vrouw nooit een bezoldigde arbeid heeft uitgeoefend, zodat de aanwezige gelden alleen aan de man konden toebehoren. Het hof van beroep meende evenwel dat deze vaststelling niet voldoende was om het vermoeden te weerleggen.

Het deponeren van gelden op naam van beide echtgenoten is bewust geschied : de man heeft, aldus het hof, gewild dat deze gelden voor de helft aan de vrouw zouden toebehoren ter vergoeding van haar huishoudelijke arbeid. Door de bevestiging van deze uitspraak legaliseert het Hof van Cassatie meteen de aanwending van de vermoedens van eigendom voor andere doeleinden dan de oplossing van bewijsproblemen.

69. Is deze vergoeding een schenking vanwege de man aan zijn vrouw ? Het Hof van Cassatie sprak zich niet uit over deze vraag. Het antwoord wijzigt immers niets aan de oplossing van de zaak. Schenkingen tussen echtgenoten, ongeacht hun vorm, zijn geldig binnen de perken van het beschikbaar deel. Ook de herroeping van deze schenking door de rechtsopvolgers van de man is uitgesloten (meer over deze vraag : CASMAN, *art. cit.*, *R.W.*, 1978-79, 2373 ; *id.*, *art. cit.*, *R.T.D.F.*, 1979, 219).

70. Dit cassatiearrest bevestigt een van de zovele technieken in het familiaal vermogensrecht, uitgedokterd als correctief voor de pijnlijke situatie van de «naarstige huisvrouw» bij het wegvallen van de kostwinner.

Dit betekent meteen de bevestiging en versterking van het bestaande rollenpatroon tussen man en vrouw. Zij verhindert bij de vrouw de bewustwording van haar ongelijke behandeling op sociaal-economisch vlak — haar verzorging

is immers verzekerd — en ontslaat tegelijkertijd de overheid van de verplichting om deze op te heffen.

71. Een andere techniek met hetzelfde doel is gevalideerd door een cassatiearrest van 22 april 1976 dat reeds in de vorige kroniek uitvoerig werd besproken (*R.W.*, 1977-78, 1659, nr. 9).

Hierin werd beslist dat bij de gemeenschappelijke aankoop van de gezinswoning, door de man alleen gefinancierd, zijn geldelijke bijdrage wordt gecompenseerd door de materiële en morele bijdrage van de (huis)vrouw in de andere lasten van de huishouding. De betaling van de gehele aankoopssom kan dus niet als schenking ten belope van de helft dezer som aan de vrouw worden beschouwd. Deze compensatie is mogelijk omdat door het Hof werd beslist de kosten voor de aankoop van de gezinswoning als «last van de huishouding» te kwalificeren (voor een nuancering op deze kwalificatie : RENARD, *R.C.J.B.*, 1978, 137 ; CASMAN, *art. cit.*, *R.T.D.F.*, 1979, 211).

In een vonnis van de rechtbank te Hoei (29 juni 1977, *Jur. Liège*, 1977-78, 213 ; *Rec.gén.enr.not.*, 1979, nr. 22397, blz. 232) werd deze gelijkstelling geweigerd. In dit geval bleek echter de prijs door de man betaald te zijn vóór en onmiddellijk na het sluiten van het huwelijk. De vrouw daarentegen had geen enkele persoonlijke bijdrage in de lasten van het huwelijk geleverd.

72. Naast de huishoudelijke arbeid van de vrouw speelt haar medewerking in de professionele activiteit van de man een belangrijke rol bij de vereffening van het stelsel van scheiding van goederen (Hof Antwerpen, 18 oktober 1977, *Rec.gén.enr.not.*, 1979, nr. 22357, blz. 113).

Een echtpaar, gehuwd met scheiding van goederen, was tijdens het huwelijk de exploitatie van een groothandel begonnen. Deze zaak werd in het handelsregister ingeschreven op naam van de man. Zijn echtgenote vervulde een aantal taken die weliswaar niet equivalent waren aan die van de man, maar evenmin konden gereduceerd worden met gewoon bediendenwerk.

Met de opbrengst van de zaak werden een aantal onroerende goederen aangekocht. De echtscheiding wordt uitgesproken en de man vordert als «exclusief» eigenaar van de handelszaak de helft van de aankoopsprijs dezer goederen terug van de vrouw.

Het hof is echter van oordeel dat, gezien de omstandigheden, de handelszaak in onverdeelde eigendom toebehoort aan beide echtgenoten en dit elk voor de helft. Er werd immers geen andere verdeelsleutel in het huwelijkscontract opgenomen. De opbrengsten van de handelszaak waarmee de onroerende goederen werden aangekocht, behoren in dezelfde verhouding toe aan de beide echtgenoten.

IV. Overgangsrecht

73. De twijfel nopens de interpretatie van artikel 1, 2°, 1^e lid, der overgangsbepalingen blijft voortbestaan.

Heeft de nieuwe wetgeving *retroactieve werking* ten aanzien van echtgenoten gehuwd onder het wettelijk stelsel vóór het in werking treden van de nieuwe wetgeving ? Door de rechtbank te Oudenaarde (28 december 1977, *R.W.*, 1978-79, 374 met noot van L. SWENNEN) wordt deze vraag positief beantwoord (in dezelfde zin : Vred. Vilvoorde, 27 oktober 1977, niet gepubliceerd).

De rechtbank te Leuven, 13 maart 1978 (*R.T.D.F.*, 1978, 180, met noot van H. Casman) spreekt zich uit tegen de

retroactiviteit (eveneens contra : Rb. Brussel, 24 oktober 1979, niet gepubliceerd).

Ook de rechtsleer blijft verdeeld nopens deze kwestie. In het handboek van CASMAN en VAN LOOK werd een uitputtende lijst met voor- en tegenstanders van de retroactiviteit opgenomen (*op. cit.*, VII, blz. 21).

Het wetgevend initiatief tot opheffing van deze onzekerheid mondde uit in een vinnig pingpongspel tussen Kamer en Senaat.

De Senaat wijst de retroactiviteit van de hand (*Parl. St.*, Senaat, 1977, nr. 33/2, en *Parl. Hand.*, Senaat, 23 juni 1977, 164-165).

De Kamer daarentegen is voorstander van de retroactiviteit (*Parl. St.*, Kamer, 1977-78, nr. 36/1, 2, 3 en 4 ; Beknopt Verslag, 27 april 1978, blz. 713). Het resultaat van dit pingpongspel is nog steeds niet bekend !

74. Ten slotte werden in de besproken periode ook een aantal uitspraken gepubliceerd betreffende het verzoek tot *vervroegde vereffening* van de gemeenschap vanwege de vrouw (art. 1, 5°, van de overgangsbepalingen : Rb. Luik, 29 april 1977, *Rev. not. belge*, 1978, 347, met noot van DE VILLE SCHJUNS ; Rb. Luik, 18 november 1977, *J.T.*, 1978, 208 ; *Pas.*, 1977, III, 69 ; Rb. Luik, 6 januari 1978, *Jur. Liège*, 1977-78, 285 ; *Rev. not. belge*, 1979, 85 ; *Rec. gén. enr. not.*, 1979, nr. 22402, blz. 254 ; Rb. Brussel, 1 maart 1978, *T. Not.*, 1978, 279 ; Hof Brussel, 5 februari 1979, *R.W.*, 1979-80, 316, met noot van H. CASMAN ; *Rev. not. belge*, 1979, 317 ; Rb. Luik, 20 mei 1977, *Rev. not. belge*, 1978, 325).

Allerlei

75. Een aantal uitspraken waaronder vier cassatiearresten hebben betrekking op problemen in verband met *vereffening en verdeling*. In een arrest van 29 oktober 1976 (*Pas.*, 1977, I, 249) wordt de *draagwijdte van artikel 840 B.W.* door het Hof van Cassatie verduidelijkt. Deze bepaling is enkel van toepassing op de verdeling zelf. Buiten haar toepassingsgebied vallen : de regeling van wederzijdse schuldvorderingen tussen de deelgenoten en ook de handelingen die ter uitvoering van een definitieve verdeling worden verricht.

In casu was de toepassing van dit artikel gevorderd ten aanzien van een akte — geredigeerd in de vorm van een aanvullende verdelingsakte — waarin enerzijds een overeenkomst uit de oorspronkelijke verdelingsakte werd bevestigd, en anderzijds een regeling betreffende de onderhoudsverplichting tussen de echtgenoten was opgenomen.

76. Een tweede uitspraak van het hoogste gerechtshof handelt over het *rechtskarakter van de veiling* bij toewijzing van de goederen aan een deelgenoot (18 november 1977, *Rec. gén. enr. not.*, 1979, nr. 22328, blz. 31 ; *Rev. not. belge*, 1979, 394). Ten aanzien van deze goederen staat de veiling gelijk met een verdeling. Bij niet-betaling van de overeengekomen prijs kan de ontbinding van deze rechtshandeling op basis van artikel 1654 B.W. niet gevorderd worden. De regels van de verdeling zijn toepasselijk : de schuldvordering vervangt het vervreemde goed in het actief van de gemeenschap, de schuld moet worden ingebracht en is onderworpen aan schuldvergelijking. Men kan echter bij overeenkomst van deze regel afwijken.

77. De verdeling van de gemeenschappelijke goederen, zelfs al is zij voorlopig, *mag niet bevolen worden door de voorzitter in kort geding* in de loop van de echtscheidings-

procedure (Cass., 14 oktober 1977, *R.W.*, 1977-78, 1430).

De voorzitter in kort geding had in dit geval het *vreemdingsverbod*, voor vier onroerende goederen gevorderd, beperkt tot drie ervan, terwijl hij voor het vierde toestemming tot verkopen had verleend en tevens de verdeling van de verkoopprijs bij helfte tussen de echtgenoten had bevolen.

Deze laatste maatregel is volgens het hoogste gerechtshof geen verdeling doch enkel een «tussentijdse terbeschikkingstelling van gemeenschappelijke activa».

78. In een laatste arrest (Cass., 18 maart 1977, *R.C.J.B.*, 1978, 160, met noot van G. BAETEMAN en J. GERLO ; *Rec. gén. enr. not.*, 1979, nr. 22380, 168 ; *Rev. not. belge*, 1979, 240) wordt bevestigd dat *na de ontbinding van het stelsel van gemeenschap* er tussen de echtgenoten een *onverdeeldheid ontstaat waarop het gemene recht van toepassing is*. Daden van bewaring en voorlopig beheer kunnen door elk der echtgenoten afzonderlijk verricht worden. Andere beheersdaden en daden van beschikking behoeven de instemming van beide partners.

Wanneer een der echtgenoten echter met eigen gelden en op eigen initiatief verbeteringswerken heeft uitgevoerd aan een goed dat tot deze onverdeeldheid behoort, dan heeft hij recht op een schadevergoeding tot beloop van de meerwaarde dat het goed ten gevolge van deze werkzaamheden heeft verkregen. Deze uitspraak wordt in een noot van BAETEMAN en GERLO (*R.C.J.B.*, 1978, 168 e.v.) nauwkeurig ontleed.

79. In een vonnis van de rechtbank te Luik worden de *bevoegdheden van de notaris* bij de vereffening en de verdeling van de huwgemeenschap nader toegelicht (16 juni 1977, *Jur. Liège*, 1977-78, 211 ; *Rev. not. belge*, 1978, 96). Op grond van artikel 877 Ger. W. werd de rechtbank verzocht om verscheidene financiële instellingen tot mededeling van de nodige informatie nopens de financiële situatie van een der echtgenoten te verplichten.

De rechtbank is van oordeel dat de notaris, belast met de vereffening en verdeling, over deze informatiebevoegdheid beschikt (artt. 1207-1224 Ger. W. en 1183 Ger. W.), daaraan toevoegend dat ingeval de notaris zou stuiten op een weigering tot mededeling, een beroep op artikel 877 Ger. W. wel zou gewettigd zijn. Aangezien dit hier niet het geval blijkt te zijn wordt de eis afgewezen.

80. Over welke middelen beschikt een partij wanneer na de echtscheiding de andere partij het opstellen van de inventaris der gemeenschappelijke goederen verhindert ?

Deze vraag werd voorgelegd aan de vrederechter te Andenne (3 mei 1977, *Jur. Liège*, 1977-78, 7).

De echtgenote vorderde de zegellegging ten aanzien van goederen van de gemeenschap die zich bevonden in een garage, eigendom van haar ex-echtgenoot.

De vrederechter weigert deze maatregel toe te staan, enerzijds omdat de voorwaarden, noodzakelijk voor het overgaan tot een zegellegging niet vervuld zijn (artt. 1282 en 1148, 2°, Ger. W.) en anderzijds omdat in het Gerechtelijk Wetboek een specifieke procedure tegen een dergelijke obstructie voorkomt.

Artikel 1184, 1e lid, Ger. W. bepaalt immers : «Indien moeilijkheden rijzen, of indien vorderingen worden gedaan met het oog op het beheer van het vermogen of van de onverdeelde massa of uit andere oorzaken en de andere partijen daaraan niet tegemoetkomen, wendt de notaris zich tot de vrederechter, die zijn beschikking stelt op de minuut van het proces-verbaal.» (Id. vred. Ath, 20 april

1977, *T. Vred.*, 1979, 204).

81. Nog een regel van het Gerechtelijk Wetboek, met name artikel 1278, werd toegepast in een vonnis van de rechtbank te Luik (24 mei 1977, *Jur. Liège*, 1977-78, 200). Krachtens dit artikel kan de rechtbank die de echtscheiding op grond van tien jaar feitelijke scheiding toestaat, beslissen dat, wegens uitzonderlijke omstandigheden eigen aan de zaak, bij de vereffening en verdeling van het gemeenschappelijk vermogen geen rekening zal worden gehouden met bepaalde goederen verworven na de feitelijke scheiding. Goederen die vóór dit tijdstip werden aangekocht door het echtpaar kunnen niet het voorwerp uitmaken van een dergelijke beslissing (Rb. Luik, 24 mei 1977 gecit.).

82. Wanneer blijkt dat een *onroerend goed niet gevoeglijk verdeelbaar is*, dan kan de rechtbank de openbare verkoop gelasten. De preliminaire vraag of een goed al dan niet verdeeld kan worden, moet in concreto beantwoord worden, d.w.z. rekening houdende met de rechten van de partijen in de te verdelen massa. Deze rechten kunnen slechts blijken uit de staat van vereffening der gemeenschap door de notaris opgemaakt. De rechtbank mag dus haar beslissing inzake de veiling van de onroerende goederen uitstellen tot na de voltooiing van deze verrichting (Rb. Luik, 6 januari 1978, *Jur. Liège*, 1978-79, 235; cf. Hof Bergen, 22 februari 1978, *Rev.not.belge*, 1978, 499).

83. Als hekkesluiser een niet gepubliceerde uitspraak betreffende een duistere hoek van het huwelijksvermogensrecht: het stelsel van scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten (Rb. Brussel, 10 april 1979, A.R. 82.789).

De betwisting had betrekking op de vordering van de vrouw tot terugneming uit de gemeenschap van twee geldsommen onder erfrechtelijke titel verkregen.

Ten einde deze terugneming te kunnen doen moest zij bewijzen, enerzijds dat de bedoelde geldsommen eigen goederen waren en anderzijds dat deze sommen in de gemeenschap van aanwinsten zijn gestort.

Aan welke regeling is deze bewijslevering onderworpen? De rechtsleer ter zake is verdeeld. W. DELVA is van oordeel dat het gemeenrecht van toepassing is (*Het huwelijksvermogensstelsel van scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten*, 1952, G. Michiels, Tongeren, nrs. 126 e.v.). DONNAY daarentegen acht de artikelen 1502 en 1504 B.W. betreffende de gemeenschap van aanwinsten hier toepasselijk («Combinaison des régimes de séparation de biens et de communauté d'acquêts», *Rec.gén.enr.not.*, 1944, nr. 18443, blz. 202).

Het hier besproken vonnis bevestigt de stelling van Donnay.

Tot slot nog enige publikaties die in de vorige rubrieken

niet aan bod zijn geweest: *Régimes matrimoniaux, successions et libéralités — Droit international privé et droit comparé*, Ouvrage publié par la commission des affaires européennes de l'U.I.N.L. — 2 vol., 2200 blz., éd. de la Baconnière Boudry (Neufchâtel) Suisse; «Régimes matrimoniaux, contrats de mariage, statistiques», *Rev.not.belge*, 1979, blz. 272; M. CALLENS en G. MATHIEU, «Contrats entre époux», *Répertoire Notarial*, XV, boek IX; *Rec.gén.enr.not.*, 1979, nr. 22360, blz. 121; *La réforme des droits et devoirs respectifs des époux et des régimes matrimoniaux*, Brussel, Ed. du Jeune Barreau, 1977; G. PUTZEYS en L. GOOVAERTS, *La nouvelle loi belge sur les régimes matrimoniaux*, ed. Vokaer, Brussel, 1976; A.M. STORRER en M. CEYSSENS GRIBOMONT, *De nieuwe huwelijkscode*, éd. Crédiff, Brussel, 1976; C. DE BUSSCHERE, «De feitelijke scheiding der echtgenoten», *T. Not.*, 1978, 73 e.v.; W. PINTENS, «De echtscheiding in de notariële praktijk», *T.Not.*, 1978, 33 e.v.; M. PUELINCKX-COENE, «Naar een coherent vermogensstatuut voor de langstlevende?», *R.W.*, 1977-78, 1473; Y. LÉGAT, «Réflexions sur la loi du 14 juillet 1976 relative aux droits et devoirs des époux», *J.T.*, 1978, 95; A. GRÉGOIRE, «Les opérations immobilières et le nouveau droit des régimes matrimoniaux et des droits et devoirs des époux», *Res et iura immobilia*, 1977, 51; CH. ENGELS, «Enkele aspecten van de invloed van de wet van 14 juli 1976 op de wet van de successierechten», *Alg.Fisc.T.*, 1978, 269; G. DE MAEYER, «Enkele registratierechtelijke aspecten van de wet van 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en huwelijksvermogensstelsels», *Alg.Fisc.T.*, 1977, 131; L. VAN CAMPENHOUT, «Het toepassingsgebied van artikel 1389 B.W.», *Jura Falc.*, 1977-78, 319 e.v.; F. RIGAUX, «Quelques réflexions sur la loi du 14 juillet 1976. Droit interne et droit international privé», *R.T.D.F.*, 1978, 9; F. BOUCKAERT, «De 'lex domicilii' en de 'lex patriae' t.a.v. het internationaal huwelijksvermogensrecht», *T. Not.*, 1979, 193; C. DE BUSSCHERE, «Het Belgisch internationaal privaatrecht in verband met het huwelijksvermogensstelsel van echtgenoten gehuwd zonder huwelijkskontraat», *T. Not.*, 1979, 175. De volgende, tijdens de behandelde periode verschenen uitspraken werden reeds besproken in de vorige kroniek (*R.W.*, 1977-78, 1653 e.v.): Cass., 18 juni 1976, *R.W.*, 1977-78, 953, met noot van H. CASMAN; *Pas.*, 1976, I, 1139; Cass., 17 mei 1976; *Rec.gén.enr.not.*, 1978, nr. 22246, blz. 207; Hof Bergen, 18 juni 1975, *Rev.not.belge*, 1978, 362, met noot van R.D.V. Reeds besproken in onze kroniek 1975-76, *R.W.*, 1976-77, 1295, e.v.: Cass., 3 juni 1976, *Rev. not. belge*, 1969, 39; Cass., 22 mei 1974, *Rev. not belge*, 1976, 356.

LUT SWENNEN

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 19 OKTOBER 1979
Eerste voorzitter : de h. Wauters
Raadsheer-rapporteur : de h. Châtel
Advocaat-generaal : de h. Colard
Advocaat : mr. Houtekier

Pacht — Recht van voorkoop — Landbouwexploitatie — Begrip.

Krachtens art. 52, 1°, Pachtwet heeft de pachter geen recht van voorkoop indien het goed niet wordt geëxploiteerd door hem persoonlijk of door zijn echtgenoot, zijn afstammelingen of aangenomen kinderen, of die van zijn echtgenoot.

Niet wettelijk verantwoord is het vonnis dat beslist dat een partij een recht van voorkoop had, als het niet vaststelt dat die partij aan landbouwexploitatie deed, m.a.w. dat de produkten van haar bedrijf niet uitsluitend of hoofdzakelijk voor haar gezin dienden, maar voor de markt of verdere verkoop waren bestemd.

G. e.a. t/ V. e.a.

Gelet op het bestreden vonnis, op 20 maart 1978 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Hasselt ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1, 3, 47, 52, 1°, vervat in artikel I van de wet van 4 november 1969 tot wijziging van de pachtwetgeving en van de wetgeving betreffende het recht van voorkoop ten gunste van huurders van landeigendommen, dat afdeling 3, van boek III, titel VIII, hoofdstuk II van het Burgerlijk Wetboek vormt, 1315, 1316, 1341, 1349, 1711 van het Burgerlijk Wetboek, 2, lid 4, van de wet van 15 december 1872 op de handel in het algemeen, die titel I, van boek I van het Wetboek van Koophandel vormt en gewijzigd werd door de wet van 3 juli 1956, 870, 871, 915, 1042 van het Gerechtelijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het vonnis voor recht zegt dat eerste verweerster als koper van de twee percelen grond, gelegen te (...), in de plaats van de eisers dient te worden gesteld en de partijen veroordeelt om de akte, waarin deze indeplaatsstelling wordt vastgesteld, voor notaris te verlijden, zulks op grond : dat de eisers het pachtrecht van eerste verweerster betwisten wegens de niet-productieve of oneconomische exploitatie van de betrokken percelen ; dat de «beroepsmatige» landbouwactiviteit van de exploitant geenszins zijn hoofdberoepsbedrijvigheid moet zijn ; dat verweerster V. blijkbaar nooit een ander beroep heeft uitgeoefend dan dat, zij het op beperkte schaal, van landbouwster, zoals aangetoond wordt door de bijgebrachte bescheiden ; dat evenzeer vaststaat dat zij, na het overlijden van haar echtgenoot B. in 1961, in het bezit is gebleven van de betrokken percelen, zulks zonder mogelijke discussie tot 1971 ; dat, indien de redenering van de eisers dat niet de toestand van 1971 in aanmerking dient te worden genomen maar wel die van 1974, dit is ten tijde van de betwiste verkoop, als juist kan worden bestempeld, het dan niet minder juist is, zonder dat hiertoe de bewijslast wordt omgekeerd, vast te stellen dat er aan deze pachtovereenkomst geen einde is gekomen op de door de wet vereiste wijze, althans dat het bewijs of aanbod ervan ontbreekt ; dat, daarenboven eerste verweerster andere gronden zowel in eigendom als in huur blijkt te hebben, die door haar als één geheel, samen met de betwiste percelen, worden geëxploiteerd ; dat beroepsmatige activiteit en de productiviteit dus niet dienen beperkt te blijven tot de betrokken percelen, die slechts een deel zijn van de exploitatie ; dat anders redeneren het voorkooprecht van de pachters gevoelig zou aantasten, zoniet onbeduidend maken, indien het zou volstaan, bij een pachter die verscheidene percelen bij meer dan één eigenaar huurt, bij de verkoop van een enkel perceel het voorkooprecht te ontzeggen onder voorwendsel dat dit perceel te miniem is om «op zich zelf», als beroepsmatige activiteit vergend, in aanmerking te komen ; dat daarenboven het risico van de exploitatie alszins bij verweerster V. schijnt te berusten, zodat zij zich terecht op een beroepsmatig en economisch verantwoorde activiteit beroept waaraan geen einde is gekomen,

terwijl, eerste onderdeel, de eisers in hun conclusie staande hielden en het bewijs aanboden dat eerste verweerster, ten tijde van de verkoop in 1974, geenszins nog landbouwactiviteiten met economisch doel uitoefende en de betrokken percelen niet meer in gebruik had ; de motieven van het vonnis, volgens welke enerzijds eerste verweerster zonder discussie tot 1971 in het bezit gebleven was van de percelen, en aan de huur geen einde was gemaakt en zij andere gronden in eigendom had, geenszins inhouden dat zij de gehuurde percelen in 1974 nog beroepsmatig met economische doeleinden exploiteerde, en deze zelfde motieven, volgens welke anderzijds het risico van de beroepsmatige exploitatie nog alleszins bij eerste verweerster «schijnt te berusten» de twijfel van de rechters desaan gaande aantonen, zodat geenszins vaststaat dat verweerster gerechtigd was het recht van voorkoop in te roepen en de wettelijkheid van de bestreden beslissing niet kan worden onderzocht (schending van de artikelen 1, 47, 52, 1°, van de wet van 4 november 1969, 1711 van het Burgerlijk Wetboek, 2, lid 4, van de wet van 15 december 1872 en 97 van de Grondwet),

(...)

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat, krachtens artikel 52, 1°, vervat in artikel I van de wet van 4 november 1969, dat afdeling III vormt van hoofdstuk II van titel VIII van boek III van het Burgerlijk Wetboek, de pachter geen recht van voorkoop heeft indien het goed niet wordt geëxploiteerd door hem persoonlijk of door zijn echtgenoot, zijn afstammelingen of aangenomen kinderen, of die van zijn echtgenoot ;

Overwegende dat de eisers bij conclusie dit «exploiteren» betwist hadden en, meer bepaald, dat eerste verweerster op het ogenblik van de verkoop, met name op 13 mei 1974, landbouwactiviteiten op de onderwerpelijke percelen uitoefende met een «bedrijfsmatig karakter», en in dit verband een aanbod van bewijs deden ;

Overwegende dat het vonnis, noch met de in het middel weergegeven consideransen, noch met enig ander motief vaststelt dat eerste verweerster aan landbouwexploitatie deed, met andere woorden dat de produkten van haar bedrijf niet uitsluitend of hoofdzakelijk voor haar gezin dienden, maar voor de markt of verdere verkoop waren bestemd ;

Dat de rechter dan ook de beslissing dat eerste verweerster een recht op voorkoop had, niet wettig verantwoord ;

Dat het onderdeel gegrond is ;

Over het tweede middel, dat enkel tegen de beslissing betreffende de schadevergoeding is gericht :

Overwegende dat de beslissing waarbij aan de eisers ten laste van tweede en derde verweerder een schadevergoeding wordt toegekend, groot 50.000 fr., het noodzakelijk gevolg is van de beslissing dat, bij de verkoop, het recht op voorkoop dat eerste verweerster bezat werd miskend ;

Dat de vernietiging van laatstvermelde beslissing dan ook van rechtswege de vernietiging van de eerste vermelde tot gevolg heeft ;

Dat het middel, mitsdien, bij gemis van belang niet ontvankelijk is ;

Om die redenen,

en zonder dat ertoe aanleiding bestaat het tweede en derde onderdeel van het eerste middel te onderzoeken,

welke onderdelen niet tot ruimere cassatie kunnen leiden, vernietigt het bestreden vonnis doch enkel in zoverre het beslist dat eerste verweerster een recht op voorkoop bezat en dienvolgens aan de eisers schadevergoeding toekent en in zoverre het over de kosten uitspraak doet ; beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ; houdt de kosten aan en zegt dat de feitenrechter erover zal beslissen ; verwijst de aldus beperkte zaak naar de Rechtbank van Eerste Aanleg te Tongeren, zitting houdende in hoger beroep.

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 7 NOVEMBER 1979

Voorzitter : de h. Legros

Raadsheer-rapporteur : de h. Screvens

Advocaat-generaal : de h. Colard

Cassatie — Strafzaken — Cassatieberoep van burgerlijke partij tegen arrest van buitenvervolginstelling — Draagwijdte — Betwisting van wettigheid — Ontvankelijk.

Het cassatieberoep van de burgerlijke partij tegen een arrest van buitenvervolginstelling is ontvankelijk, niet alleen in zoverre dit arrest haar veroordeelt tot schadevergoeding jegens de verdachte, of haar verwijst in de kosten van de strafvordering of in de kosten van de civielrechtelijke vordering, of een andere beschikking bevat betreffende die civielrechtelijke vordering, maar ook in zoverre het cassatieberoep gericht is tegen de beslissing van buitenvervolginstelling zelf, die op het verzet van de burgerlijke partij is geweest.

G. t/ D.

Gelet op het bestreden arrest, op 26 april 1979 gewezen door het Hof van Beroep te Brussel, kamer van inbeschuldigingstelling ;

Overwegende dat de voorziening van de burgerlijke partij tegen een arrest van buitenvervolginstelling ontvankelijk is, niet alleen in zoverre dit arrest haar veroordeelt tot schadevergoeding jegens de verdachte, haar verwijst in de kosten van de strafvordering of in de kosten van de burgerlijke rechtsvordering, of een andere beschikking bevat betreffende die burgerlijke rechtsvordering, maar ook in zoverre de voorziening gericht is tegen de beslissing van buitenvervolginstelling zelf, welke op het verzet van de burgerlijke partij is geweest ;

Overwegende dat artikel 135 van het Wetboek van Strafvordering de burgerlijke partij immers het recht verleent om alleen verzet te doen tegen de beschikking van buitenvervolginstelling ;

Dat dit recht de uitoefening van de strafvordering aanbelangt, in zoverre de privé-belangen van de burgerlijke partij daarbij betrokken zijn, dat dit recht uitzonderlijk is en niet kan worden uitgebreid tot gevallen die door de wet niet zijn voorzien ;

Maar dat dit recht niet uitgebreid wordt, doch de wettelijke uitoefening ervan integendeel mogelijk gemaakt wordt als de burgerlijke partij het recht wordt toegekend zich tot het Hof te wenden om de wettelijkheid van de op haar verzet gewezen beslissing van buitenvervolginstelling te toetsen ;

Dat de aldus ingestelde voorziening geen inmenging van de burgerlijke partij in de uitoefening van de strafvordering betekent, maar een rechtsmiddel is tegen een beslissing waarvan de burgerlijke partij de wettelijkheid kan betwisten precies wegens haar recht van verzet ;

Dat trouwens, bij aanneming van die voorziening, het dit verzet is dat opnieuw wordt voorgelegd aan de rechter naar wie de zaak wordt verwezen ;

Over het eerste, tweede en derde middel, het eerste, afgeleid uit het ontbreken van een antwoord op de conclusie van eiseres ;

het tweede, afgeleid uit de machtsoverschrijding gepleegd door de kamer van inbeschuldigingstelling die immers geen uitspraak mocht doen over de zaak zelf maar enkel «de aanwijzingen aan het licht mocht brengen na onderzoek van alle gegevens van de conclusie» ;

het derde, afgeleid uit het feit dat de conclusie niet voldoende werd onderzocht ;

Overwegende dat de middelen niet ontvankelijk zijn bij gebrek aan nauwkeurigheid ;

Over het vierde middel, afgeleid uit het ontbreken van een antwoord op de conclusie van eiseres in verband met de aantijgingen ;

Overwegende dat het arrest er op de nader opgegeven gronden op wijst dat de eerste rechter terecht heeft vastgesteld dat er, wat het opzet tot het plegen van het misdrijf valsheid in geschriften en gebruik van valse stukken betreft, tegen eiseres geen aantijging bestaat en dat het zonder belang is na te gaan of er, wat de beweerdte valsheid van de betichte stukken betreft, aantijgingen zijn ;

Dat het arrest aldus de gronden van zijn beslissing aan geeft, en zodoende antwoordt op de in het middel aangevoerde conclusie van eiseres ;

Dat het middel feitelijke grondslag mist ;

Om die redenen, en zonder acht te slaan op «de bijlage bij de memorie» die ter griffie van het Hof werd neergelegd zonder de tussenkomst van een advocaat bij het Hof van Cassatie, verwerpt de voorziening ; veroordeelt eiseres in de kosten.

NOOT—*Cassatieberoep van de burgerlijke partij tegen buitenvervolginstelling*

1. Met bovenstaand arrest wijkt het Hof van Cassatie af van een constante rechtspraak die haar oorsprong vindt in een arrest van 30 november 1903 (*Pas.*, 1904, I, 62), gewezen op strijdige conclusie van de procureur-generaal R. Janssens. Het loont nog steeds de moeite dit merkwaardig advies te raadplegen, want het heeft aan actualiteit niets ingeboet.

Gedurende méér dan 75 jaar heeft het Hof, jaar na jaar, talrijke cassatieberoepen verworpen op grond van de laconieke overweging : «de burgerlijke partij is enkel ontvankelijk om zich tegen een arrest tot buitenvervolginstelling in cassatie te voorzien, in zoverre zij hierbij veroordeeld wordt tot schadevergoeding jegens de verdachte, of in de kosten van de strafvordering of in zoverre het arrest een andere beschikking bevat die uitsluitend betrekking heeft op de burgerlijke vordering» (cf. o.m. *Cass.*, 5 februari 1940, *Pas.*, 1940, I, 36, met noot van R. Hayoit de Termicourt ; *Cass.*, 21 september 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 95 ; 20 december 1977, *ib.*, 1978, 489 ; 21 februari 1978, *ib.*, 1978, 731 ; 3 oktober 1978, *Pas.*, 1979, I, 163).

2. De redenering die het Hof er al die jaren op nahield was de volgende : luidens art. 4 van de wet van 17 april 1878 kan de burgerlijke rechtsvordering terzelfder tijd en voor dezelfde rechters worden vervolgd als de strafvordering, maar daarvoor is het onontbeerlijk dat beide vorderingen samen voor de strafrechter worden gebracht. Door een buitenvervolginstelling, die niet aangevochten wordt door het openbaar ministerie, is aan de strafvordering een einde gemaakt. De burgerlijke partij kan de strafvordering niet doen herleven door haar cassatieberoep.

Weliswaar verschaft art. 135 Sv. de burgerlijke partij het recht de strafvordering te doen herleven door het verzet tegen de beschikking tot buitenvervolginstelling van de raadkamer, maar dit is een uitzondering die uitdrukkelijk gewild was door de wetgever en deze afwijking mag, bij ontstentenis van enige wettelijke bepaling, niet worden uitgebreid tot het cassatieberoep : m.a.w. het ontvangen van het cassatieberoep van de burgerlijke partij tegen de beschikking tot buitenvervolginstelling zou neerkomen op een uitoefening van de strafvordering door de burgerlijke partij naar analogie van art. 135 Sv.

3. Deze stelling vindt ongetwijfeld haar oorsprong in de Franse rechtspraak en doctrine (zie de bronnen vermeld in de conclusie van de procureur-generaal R. Janssens en bovendien : Cass. fr., 21 oktober 1926, *Sir.*, 1928, I, 289, met een opmerkelijke noot van J.A. Roux).

Onder druk van de rechtsleer (A. LABORDE, *Cours de droit criminel*, 2e ed., p. 630, nr 965; A. LABORDE, «Examen doctrinal», *Rev. crit.*, 1896, 90; R. ROUGIER, «Les droits de la partie civile devant le juge d'instruction», *Rev. pén.*, 1906, 200; R. GARRAUD, *Traité théorique et pratique d'instruction criminelle et de procédure pénale*, III, nr 1076; F. DERRIDA, «Des voies de recours ouvertes à la partie civile contre les décisions des juridictions d'instruction», *Rev.sc.crim.*, 1949, 551) en van de rechtspraak (eerst Cass.fr., 29 december 1910, *Sir.*, 1913, I, 227; Cass. fr., 17 februari 1916, *Sir.*, 1918, I, 152, die aanleiding gaven tot een eerste wetswijziging van 8 augustus 1935; later Cass. fr., 15 november 1955, *Bull.crim.*, nr 478) werd in Frankrijk het cassatieberoep van de burgerlijke partij tegen beslissingen van buitenvervolginstelling van de kamer van inbeschuldigingstelling toegelaten (cf. art. 575 van de nieuwe Code de procédure pénale).

Ook in België werd het Hof van Cassatie ertoe gebracht in bepaalde, uitzonderlijke gevallen het cassatieberoep van de burgerlijke partij te aanvaarden : o.m. wanneer de kamer van inbeschuldigingstelling zich heeft uitgesproken over de ontvankelijkheid van de burgerlijke-partijstelling.

Maar als algemene regel werd de voorziening als niet ontvankelijk verworpen. In het licht van het onderhavige arrest kan men zich evenwel afvragen of de stereotiepe afwijzingsformule niet sedert lang gebezigd werd om een juridisch zwakke argumentatie, waaromtrent ook het Hof twijfels koesterde, te dekken.

4. Het bovenstaand arrest sluit aan bij het arrest van 30 november 1903, waar uiteengezet wordt dat art. 135 Sv. de burgerlijke partij het recht verleent verzet te doen tegen de beschikking tot buitenvervolginstelling door de raadkamer en waar nogmaals bevestigd wordt dat dit rechtsmiddel, dat meteen ook de strafvordering op gang brengt, uitzonderlijk is en, behoudens uitdrukkelijke wetsbepaling, niet kan worden uitgebreid tot andere gevallen.

Was deze principiële stellingname — die in feite neerkomt op een apodictische uitspraak — wel nodig ? Het lijkt

geen twijfel dat de Napoleontische wetgever het probleem van het cassatieberoep van de burgerlijke partij uit het oog heeft verloren (A. LABORDE, «Examen doctrinal», *Rev. crit.de législ.*, 1896, 94). Het lag in de bedoeling van de wetgever de burgerlijke partij alle rechtsmiddelen ter beschikking te stellen om haar belangen te verdedigen (J.G. LOCÉRÉ, *La législation civile, commerciale et criminelle de France* éd. belge, XIV, p. 199, nr. 413), maar vermoedelijk is het aan een onachtzaamheid te wijten dat het in art. 135 Sv. vastgelegde beginsel niet doorgetrokken werd tot het cassatieberoep.

Moet de vergetelheid of onachtzaamheid van de wetgever dan wel aanleiding geven tot een beginselverklaring die niet alleen weinig zoden aan de dijk brengt, maar die even later het Hof zal verplichten een pirouette te maken om aan de gevolgtrekkingen ervan te ontkomen.

5. Inderdaad, na deze weinig overtuigende stellingname, affirmeert het Hof dat de toepassing van art. 135 Sv. niet wordt uitgebreid door de voorziening in cassatie daar ze slechts strekt tot een toetsing van de wettelijkheid van de op haar verzet gewezen beslissing van buitenvervolginstelling. Van *petitio principii* gesproken...

Het is evident dat de voorziening tot een toetsing van de wettelijkheid strekt — het kan trouwens moeilijk anders — maar het lijkt even evident dat, bij aanneming van de voorziening, het verzet opnieuw aan de rechter wordt voorgelegd naar wie de zaak wordt verwezen en dat meteen ook de strafvordering opnieuw ter behandeling komt.

De voorziening van de burgerlijke partij tegen de buitenvervolginstelling zal evenzogoed als het verzet tegen de beschikking van de raadkamer, de strafvordering opnieuw in beweging brengen. Of de voorziening nu als «toetsing» bestempeld wordt of als een analoge toepassing van art. 135 Sv. lijkt me spelen met woorden. Duo cum faciunt idem, non est idem, beweerde Terentius...

Ik kan me van de indruk niet ontdoen dat het Hof hier worstelt met een beginsel dat het zelf heeft geponeerd. Waarom niet toegeven dat de burgerlijke partij op grond van art. 135 Sv. zich mag verzetten tegen een buitenvervolginstelling die haar belangen schaadt en dat ze dit recht van verzet mag blijven uitoefenen ook al moet ze daartoe een voorziening in cassatie instellen ? Essentieel is dat het Hof thans deze voorziening toelaatbaar acht.

6. De vraag rijst echter of het onderhavige arrest de in art. 416 Sv. vervatte regel niet schendt. Luidens art. 416 Sv. is het beroep in cassatie tegen voorbereidende arresten en arresten van onderzoek niet ontvankelijk vooraleer een eindbeslissing is geweest. De beschikking van de kamer van inbeschuldigingstelling waarbij de buitenvervolginstelling wordt bevolen is een beslissing in de zin van de artt. 608 en 609 Ger. W. waartegen normaal geen cassatieberoep openstaat (Cass., 21 december 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 452).

Er kan weliswaar worden verwezen naar art. 539 Sv., maar daarmee is lang niet alles gezegd. Op grond van dit artikel kan de burgerlijke partij een declinatoire exceptie opwerpen en zich in cassatie voorzien tegen de beslissing van de kamer van inbeschuldigingstelling wegens onbevoegdheid *ratione loci*, *materiae* of *personae* (Hof Brussel, 15 maart 1951, *R.D.P.*, 1951, 1188; Cass., 14 mei 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 873).

In dit geval wordt de zaak, na vernietiging van de beslissing, naar een ander onderzoeksgerecht verwezen en wordt de strafvordering opnieuw in behandeling genomen, ook al

heeft de procureur-generaal geen voorziening ingesteld.

Art. 539 Sv. is een uitzondering op de in art. 416 Sv. vastgelegde regel die het cassatieberoep tegen arresten van onderzoek niet toelaatbaar verklaart, vooraleer een eindbeslissing is gewezen, maar deze uitzondering staat vermeld in de wet.

7. In zoverre de beschikking tot buitenvervolginstelling een eindbeslissing is, m.a.w. in zoverre ze definitief beslist over de belangen van de burgerlijke partij, moet ze beschouwd worden als een eindarrest in de zin van art. 416 Sv.

Wanneer immers het onderzoeksgerecht in hoger beroep beslist dat de strafbare feiten verjaard zijn, dat ze niet onder de toepassing van de strafwet vallen, dat ze onder de amnestiemaatregelen vallen, dat de feiten door de wet waren voorgeschreven en door de overheid bevolen, of dat ze strafvrijstelling genieten overeenkomstig de artt. 462 of 492 Sw., en de buitenvervolginstelling dientengevolge wordt bevolen, dan is deze beslissing in werkelijkheid een eindarrest en kan het gerechtelijk onderzoek achteraf niet heropend worden op grond van nieuwe feiten.

In alle gevallen waarin de belangen van de burgerlijke partij onherroepelijk geschaad worden door de beslissing tot buitenvervolginstelling, kan bijgevolg worden aangenomen dat het arrest van onderzoek een eindarrest is in de zin van art. 416 Sv. en dan staat het beroep in cassatie open tegen zulke beslissing.

Wanneer deze belangen echter niet geschaad worden door de beschikking tot buitenvervolginstelling, heeft de burgerlijke partij dan eveneens het recht een voorziening in te stellen? Welk belang heeft de benadeelde erbij of er buiten vervolging wordt gesteld uit hoofde van diefstal dan wel van misbruik van vertrouwen of oplichting?

8. De toekomst zal moeten uitwijzen of het beroep van de burgerlijke partij tegen de beschikking tot buitenvervolginstelling onbeperkt zal worden toegelaten dan wel of het naar analogie van art. 575 van de Franse Code de procédure pénale zal worden beperkt tot welbepaalde gevallen (cf. P. CHAMBON, *La chambre d'accusation*, pp. 268-273; B. BLOHORN, *Les pourvois en cassation contre les arrêts des chambres d'accusation*, pp. 100 e.v.).

De ondervinding heeft geleerd dat het niet eenvoudig is de gevallen precies te omschrijven waarin de rechten van de burgerlijke partij onherroepelijk geschaad worden. Sommige overtredingen van de vormvoorschriften kunnen een krenking van de rechten van de verdediging meebrengen, andere regels gelden op straffe van nietigheid zonder dat daarbij de rechten van de burgerlijke partij in het gedrang komen...

9. Wie zich bekommert om de rechtmatige belangen van de burgerlijke partij zal het onderhavige arrest ongetwijfeld als een grote schrede voorwaarts beschouwen. Het is meteen een bewijs dat het Hof van Cassatie bereid is een starre houding te wijzigen, als de klemtoon op de onrechtvaardigheid van de systematische afwijzing van de voorziening valt en de veelvuldigheid van de voorzieningen de algemene onvrede aantonen.

Nu het hek van de dam is, valt te verwachten dat ook de verdachte cassatieberoep zal willen instellen tegen de verwijzing naar het vonnisgerecht en een nieuwe vloed van voorzieningen zal wellicht het Hof van Cassatie overspoelen.

Wij juichen deze moedige beslissing toe omdat ze de burgerlijke partij in de gelegenheid stelt haar rechten ten

volle te verdedigen, zich te verzetten tegen juridisch betwistbare wetsinterpretaties en miskenning van haar rechten van verdediging, en tenslotte de benadeelde een volwaardige rol in het strafproces toebedeelt.

A. Vandeplass

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

K.I. — 30 JANUARI 1979

Voorzitter : de h. Van Hecke

Raadsheren : mevr. Vanstreels en de h. Raymaekers

Openbaar ministerie : de h. Six

Advocaat : mr. Roels

Voorlopige hechtenis — Voorlopige invrijheidstelling — Bevoegdheid van kamer van beschuldigingstelling — Internering.

Art. 7 van de wet van 20 april 1874 moet aldus geïnterpreteerd worden dat de kamer van inbeschuldigingstelling bevoegd is om op verzoekschrift de voorlopige invrijheidstelling te verlenen aan een verdachte die hoger beroep heeft ingesteld tegen een beschikking tot internering van de raadkamer.

Van R.

Overwegende dat overeenkomstig art. 7 van de wet van 20 april 1874 de voorlopige invrijheidstelling kan worden verleend op een verzoekschrift gericht aan de kamer van inbeschuldigingstelling vanaf de beschikking van verwijzing tot de betekening van het arrest;

Overwegende dat in casu de raadkamer op 13 november 1978 een beschikking tot internering genomen heeft waartegen regelmatig hoger beroep werd ingesteld; dat een dergelijke beslissing een der alternatieven van een beschikking tot verwijzing is; dat in de mogelijkheid tot voorlopige invrijheidstelling door de instantie waarbij de zaak aanhangig is voorzien is in elke stand van het onderzoek; dat artikel 7 van de wet van 20 april 1874 aldus moet worden geïnterpreteerd dat de kamer van inbeschuldigingstelling bevoegd is om op verzoekschrift de voorlopige invrijheidstelling te verlenen aan verdachten die hoger beroep hebben ingesteld tegen een beschikking tot internering van de raadkamer;

Overwegende dat de omstandigheden eigen aan de feiten en aan de persoon van verdachte de verdere aanhouding voorlopig niet meer vereisen;

(...)

NOOT—Zie in verband met de voorlopige invrijheidstelling de noot van A. VANDEPLAS onder Hof Gent, 31 mei 1977, *R.W.*, 1977-78, 326.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

6e KAMER — 17 MEI 1979

Voorzitter : de h. Caron

Raadsheren : de hh. Verdoodt en Van Malderen

Advocaten : mrs. Dieudonné loco Forton en Luyckx Iodo Dobson

Boetebeding — Verhogingsbeding van 20 % samen met moratoire interesten à 8 % — Geldigheidsvereisten.

In het litigieuze verhogingsbeding wordt bepaald dat bij niet-betaling op de vervaldag een verhoging van 20 % verschuldigd is, met een minimum van 500 fr. en moratoire interesten à 8 %.

In dit verhogingsbeding wordt de verhoging enkel en alleen afhankelijk gesteld van het bestaan van een wanbetaling, ter dekking en vergoeding waarvan het niet verboden is enerzijds moratoire interesten te bedingen voor het verlies door immobilisering van het kapitaal, en anderzijds een afzonderlijke vaste schadevergoeding om het verlies, voortvloeiend uit bijkomende personeels- en andere administratieve kosten.

Een dergelijk beding houdt niets laakbaars in zolang het niet afwijkt van wat door de hedendaagse rechtspraak als geoorloofd wordt beschouwd, te weten een beding, waarbij vooraf de schade wordt bepaald die de schuldeiser of verkoper geacht zal worden te ondergaan, wanneer de schuldenaar zich niet of te laat van zijn schuld kwijt.

N.V. R. t/ N.V. K.

Overwegende dat appellante de eerste rechter enkel ten grieve duidt haar oorspronkelijke eis strekkend tot betaling van 73.070 fr. op grond van het strafbeding, afgewezen te hebben ;

Overwegende dat het strafbeding of verhogingsbeding, vermeld op de voorzijde van de facturen en rekeningsuittreksels van appellante, als volgt luidt : «Bij niet betaling op de vervaldag is een verhoging van 20 % verschuldigd, met een minimum van 500 fr. en verwijlinteresten van 8 %» ;

Overwegende dat geïntimeerde meer dan 17 facturen en rekeningsuittreksels ontving vanwege appellante, en deze nooit betwist heeft, tenzij vanaf de dagvaarding, zodat er van harentwege op zijn minst stilzwijgende aanvaarding is ;

Overwegende dat geïntimeerde beweert dat dit verhogingsbeding strijdig is met de artikelen 1023 van het Gerechtelijk Wetboek, 6 en 1229 van het Burgerlijk Wetboek ;

Overwegende echter dat het verhogingsbeding in kwestie niet onder toepassing valt van artikel 1023 van het Gerechtelijk Wetboek, daar de verhoging niet afhankelijk gesteld wordt van het instellen van een rechtsvordering, doch enkel en alleen van het bestaan van een wanbetaling, ter dekking en vergoeding waarvan het niet verboden is enerzijds moratoire of verwijlinteresten te bedingen voor het verlies door immobilisering van het kapitaal, en anderzijds een afzonderlijke forfaitaire schadevergoeding om het verlies, voortvloeiend uit bijkomende personeel en andere administratieve kosten (Hof Brussel, 24 maart 1976, 14 april 1976 en 22 april 1976, *R.W.*, 1976-77, 162, 165 en 167 ; Kruihof, Paulus en Moons, «Overzicht van rechtspraak-Verbintenissen», *T.P.R.*, 1975, nr. 3, nrs. 140 en 148) ;

Overwegende dat het verhogingsbeding evenmin strijdig is met artikel 6 van het Burgerlijk Wetboek, daar het een overeenkomst betreft, welke partijen tot wet strekt (Cass., 11 oktober 1974, *R.W.*, 1974-75, 1002) ;

Dat een dergelijk beding niets laakbaars inhoudt zolang het niet afwijkt van wat door de hedendaagse rechtspraak als geoorloofd beschouwd wordt, namelijk een beding, waarbij forfaitair de schade bepaald wordt, die de schuldeiser of verkoper geacht zal worden te ondergaan, wanneer

de schuldenaar zich niet, of te laat van zijn schuld kwijt ;

Overwegende dat nu het ten deze aan partijen in beginsel vrijstaat om de schadevergoeding wegens het niet-naleven van de verbintenis contractueel bij voorbaat en op vaste wijze te bepalen, het verhogingsbeding luidens artikel 1229 van het Burgerlijk Wetboek, opgevat dient te worden als een compensatie van de door de benadeelde partij opgelopen schade ;

Overwegende dat niet kan betwijfeld worden dat een vennootschap, die haar gelden niet tijdig geïnd krijgt, aanzienlijke schade lijdt zoals de schade voortspruitend uit bijkomende administratieve kosten, en de schade van stoornis in de eigen bedrijfsvoering, wanneer de stijging van het aantal in gebreke blijvende schuldenaars het eigen beschikbaar bedrijfskapitaal doet slinken ; dat in tijden, waarin het geld schaars is en niet normaal circuleert volgens de normale technieken en gebruiken in handel en nijverheid, een bedrijf in ernstige geldmoeilijkheden kan komen, wanneer blijkt dat het niet over de normale geldmiddelen kan beschikken, waarop het had mogen rekenen, indien haar schuldenaars haar regelmatig betaalden ;

Dat in casu appellante terecht doet gelden dat de facturen voor meer dan de helft belasting betreffen, namelijk de B.T.W., die zij heeft moeten voorschieten in het voordeel van geïntimeerde, die zelf deze bedragen reeds heeft mogen afhouden ; dat zij, ter vervulling van haar taak, een zeer groot bedrijfskapitaal nodig heeft om voor alle klanten de nodige gelden te kunnen voorschieten, voor de betaling van de B.T.W., en alzo verplicht is gelden te lenen bij banken ;

Overwegende dat het verhogingsbeding in casu dan ook gerechtvaardigd is met de overweging dat de schade wegens te late betaling, niet alleen bestaat in het derven van interesten, maar ook in de onmogelijkheid deze som te investeren, in de commerciële schade en in de voormelde administratiekosten, zodat de vaste verhoging andere schadeposten dekt dan het eenvoudig derven van kapitaal ;

Overwegende dat, dientengevolge, in strijd met wat de eerste rechter besliste, de eis tot betaling van 73.070 fr., met toepassing van het verhogingsbeding, gegrond is en ingewilligd dient te worden en dat voor het overige het bestreden vonnis dient te worden bevestigd ;

(...)

NOOT—Zie en vergelijk : Hof Brussel, 22 april 1976, *R.W.*, 1976-77, 167 ; Hof Gent, 24 november 1978, *R.W.*, 1978-79, 2113.

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e KAMER — 30 NOVEMBER 1979

Voorzitter : de h. de Clercq

Raadsheren : de hh. De Smet en Dinneweth

Advocaat-generaal : de h. Bonte

Advocaten : mrs. Hanssens en Vanparijs

Voorrechten — Werknemers, onderaannemers en leveranciers van de aannemers die voor rekening van de Staat openbare werken uitvoeren — Aannemingsovereenkomst met gemeente — Door Staat gesubsidieerd werk.

De woorden «voor rekening van de Staat uitgevoerde of uit te voeren werken» in art. 1 van de wet van 3 januari 1958

laten geen uitbreiding bij analogie toe op een door een gemeente aanbesteed werk, ook niet ingeval dit werk volledig wordt gesubsidieerd door de Staat.

Faillissement N.V. G. t/ B.V. B.

I. Gegevens

Als onderaannemer van de gefailleerde N.V. G. heeft geïntimeerde bepaalde werken uitgevoerd aan het Rodenhuizedok in de haven te Gent, voor een niet betwist bedrag van 1.743.325 fr.

De hoofdaannemingsovereenkomst nopens deze werken werd gesloten tussen voormelde gefailleerde en de Stad Gent, doch de werken dezer aanneming werden volledig gesubsidieerd door de Staat.

Wegens deze subsidiëring acht geïntimeerde haar schuldvordering tot beloop van voormeld bedrag, voor uitvoering dezer werken als onderaannemer, krachtens de wet van 3 januari 1958 bevoorrecht, waarbij zij stelt dat deze staatssubsidiëring het nationaal belang van bedoelde werken aantoonst en medebrengt, dat zij voor rekening van de Staat als betalende instantie uitgevoerd werden, wat door het beroepen vonnis aanvaard is, doch door appellanten en de tussenkomende partij wordt betwist.

II. Beoordeling

1. Het geschil nopens het al dan niet bevoorrecht zijn van voormelde schuldvordering van geïntimeerde berust op de uitlegging van de woorden «voor rekening van de Staat uitgevoerde of uit te voeren werken» in artikel 1 van de wet van 3 januari 1958, welke deze woorden overgenomen heeft uit het decreet van 26 pluviôse jaar II, die een voorrecht instellen voor de particulieren-schuldeisers van de aannemers dezer werken.

Nu betekent «rekening» normaal verantwoording van prestaties voor deswege te betalen som, door een schuldeiser verstrekt aan diens schuldenaar, wat een juridische band vereist welke nopens bedoelde werken tussen de aannemer (en, a fortiori, de onderaannemer) ervan en het subsidiërend bestuur dezer zelfde werken niet voorhanden is.

Het is immers niet, omdat de Staat de werken subsidieert die een gemeente aan een bepaalde aannemer heeft toegewezen, dat deze wegens de uitvoering deze werken schuldeiser wordt van de Staat, zelfs indien deze werken een nationaal belang hebben en de Staat er, om die reden, uiteindelijk de financiële last van draagt (*Revue de l'Administration*, 1884, 260, aangehaald door J.M. Quintin in *Tijdschrift voor Aannemingsrecht*, 1971 sub Kort Geding Gent, 30 januari 1970, blz. 216-217).

Aldus laten voormelde woorden van de wet van 3 januari 1958 (mede die van het Decreet van 26 pluviôse jaar II) geen uitbreiding bij analogie toe van het door hen ingesteld voorrecht op door een gemeente aanbestede werken, en berust deze aldus niet op enige wettekst gegronde voorrechtuitbreiding op verwarring tussen schuld wegens contract enerzijds en geldelijke bijdrage wegens finaal belang anderzijds : (Flamme, *Traité des Marchés Publics*, II, nr. 1108, blz. 877-878 ; Delvaux, *Traité des Bâtisseurs*, nr. 94, 1e, blz. 156-157 ; Heurterre, *T.P.R.*, 1978, nr. 111, blz. 1211).

2) Dit klemt des te meer, daar

a) een voorrecht afwijkt van het gemene recht, dat de goederen van de schuldenaar tot gemeenschappelijke waarborg van al zijn schuldeisers stelt en dit voorrecht

derhalve op beperkende wijze uitgelegd en toegepast dient te worden ; b) de wetgever in 1944-45 het besluit van de secretarissen-generaal van 9 mei 1941 heeft vernietigd, dat voormeld voorrecht van het decreet van 26 pluviôse jaar II, juist uitdrukkelijk had uitgebreid tot de werken voor rekening van gemeenten en provinciën ; c) tijdens de parlementaire bespreking van de wet van 3 januari 1958 uitdrukkelijk verklaard werd, dat het door deze wet uit het decreet van 26 pluviôse jaar II overgenomen voorrecht vooralsnog niet werd uitgebreid tot de werken voor gemeenten en provinciën, mede volgens de toenmalige wens van de daarbij belanghebbende personen (noot van R. De Rycke bij Hof Gent, 9 maart 1965, *R.C.J.B.*, 1966, nrs. 6-7, blz. 45-48 ; *Parlem. Annalen, Kamer*, 1954-55, 23 maart 1955, blz. 3 ; *Parlem. Bescheiden, Kamer*, 1954-55, verslag Debunne, nr. 187/2, blz. 3 ; *Parlem. Bescheiden, Senaat*, 1955-56, verslag Kluyskens, nr. 240, 5 juni 1956, blz. 4, derde vraag).

De rechtspraak van voormeld arrest van dit hof werd dan ook niet algemeen gevolgd (cf. Kh. Hasselt, 5 maart 1971, *B.R.H.*, 1972, 210 door A. Cloquet geciteerd in *Novelles, Droit commercial*, IV, 1975, nr. 2018 in fine, blz. 567).

(...)

NOOT—*Het door de gemeente aanbestede en door de staat gesubsidieerde werk*

In het arrest van 9 maart 1965 (*R.C.J.B.*, 1966, 32 e.v.) oordeelde het Hof van Beroep te Gent dat de werken die door een ondergeschikte administratie werden aanbesteed, als werken «voor rekening van de Staat» in de zin van artikel 1 van de wet van 3 januari 1958 moeten worden beschouwd, althans in de mate dat deze werken door de Staat werden gesubsidieerd.

In het boven afgedrukt arrest wijzigt hetzelfde hof zijn rechtspraak. Deze uitspraak is in overeenstemming met de opvatting van het merendeel van de rechtsleer die een uitbreiding van het toepassingsveld van bovengenoemde wet op de door de gemeente aanbestede, maar door de Staat gesubsidieerde werken, verwerpt (zie de argumenten bij R. DE RIJKE, noot onder Hof Gent, 9 maart 1965, *R.C.J.B.*, 1966, 36 e.v. ; M.A. FLAMME, *Traité des marchés publics*, II, 877, nr. 1107 in fine ; P. HEURTERRE, «Overzicht van rechtspraak (voorrechten en hypotheek», *T.P.R.*, 1978, 1211, nr. 111 en de verwijzingen aldaar ; A.P.R., Tw. Voorrechten, 110, nr. 218 ; anders : L. FREDERICQ, *Traité*, VII, nr. 394 ; J. EECKHOUT, noot onder Rb. Dendermonde, 22 februari 1964, *J.T.*, 1964, 299).

H.B.

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

3e KAMER — 25 JUNI 1979

Voorzitter : de h. Rauws

Raadsheren in sociale zaken : de hh. Apers en Kerremans
Advocaten : mrs. Eykerman, Stappers en Lenaerts loco
Deprez

1. Hoger beroep — Samenhangende bij een zelfde akte ingestelde oorspronkelijke vorderingen — Aanleg — Totale

gevorderde som. — 2. Feestdagen — Inhaalrustdag — Loonplichtige werkgever — Shoregangers — Tewerkstelling tijdens feestdag — Arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd of voor een bepaald werk — Einde der overeenkomst — Geen inhaalrustdag — Geen loon voor inhaalrustdag.

1. Wanneer verscheidene vorderingen tussen meerdere partijen wegens samenhang bij een zelfde akte werden ingesteld, wordt de aanleg bepaald door de totale som die door de oorspronkelijke aanleggers gevorderd is (artt. 701, 560, 618 Ger. W.).

2. Krachtens art. 9 van het Feestdagenbesluit 1974 valt het loon voor een inhaalrustdag wegens tewerkstelling op een feestdag, ten laste van de werkgever die de werknemer op dat ogenblik in dienst heeft. Dat artikel is niet strijdig met enige bepaling van de Feestdagenwet.

Uit geen enkele bepaling van de Feestdagenwet vloeit voort dat een — met shoregangers — geldig gesloten arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd of voor een bepaald werk niet op het normale tijdstip eindigt omdat de werknemer principieel nog aanspraak heeft op een vervangings- of inhaalrustdag.

De feestdagenwetgeving houdt geen verplichting in tot betaling van loon voor een inhaalrustdag wanneer de arbeidsovereenkomst voor een bepaald werk of voor een bepaalde tijd eindigt zonder dat een inhaalrustdag kon genomen worden (art. 1, laatste lid, Feestdagenwet; art. 14 Feestdagenbesluit).

N. V. B. t/ S.

Gezien het vonnis op 27 januari 1978 gewezen door de Arbeidsrechtbank te Antwerpen;

Eiseres — verder ook de n.v. of de B.F.L. te noemen — komt op tegen voormeld vonnis dat haar veroordeelt tot betaling van de navolgende sommen, als loon voor een inhaalrustdag na tewerkstelling op een feestdag:

aan eerste geïntimeerde: 1555 fr.

aan tweede geïntimeerde: 1344 fr.

aan derde geïntimeerde: 1555 fr.

alsmede tot aflevering van de aanvullende bijdragebons voor de ziekte- en invaliditeitsverzekering.

(...)

Ten aanzien van de toelaatbaarheid van het hoger beroep overweegt het hof het navolgende:

Gebruik makend van de mogelijkheid die artikel 701 van het Gerechtelijk Wetboek hun biedt, hebben geïntimeerden, wegens de samenhang van hun vorderingen, deze bij een zelfde dagvaarding ingesteld.

Dat de vorderingen samenhangend zijn en dat een goede rechtsbedeling redelijkerwijze hun samenvoeging vraagt, wordt door het hof bevestigd.

Derhalve wordt, met toepassing van de artikelen 560 en 618 van het Gerechtelijk Wetboek, de aanleg bepaald door de totale som door de oorspronkelijke aanleggers gevorderd, en die overtreft in casu de 3500 fr. (Fettweis, *Droit judiciaire privé*, I, nr. 52).

Ten aanzien van de grieven van appellante overweegt het hof het navolgende:

De Feestdagenwet van 4 januari 1974 heeft tot doel de werknemers het genot van tien bijkomende rustdagen per jaar te verstrekken. Die rustdagen zijn in beginsel de tien

wettelijke feestdagen, maar in de plaats daarvan komen ofwel een of meer vervangingsdagen, wanneer feestdagen samenvallen met een zondag of een gewone inactiviteitsdag, ofwel een of meer inhaalrustdagen, wanneer de werknemer op een of meer feestdagen werd tewerkgesteld (artikelen 4, 6 en 11, lid 1).

De wet beoogt ook aan iedere werknemer het behoud van zijn normaal loon te waarborgen hetzij gedurende de feestdagen hetzij, naar gelang van het geval, gedurende de vervangings- of inhaalrustdagen (artikel 14, § 1, lid 1).

De aanwijzing van de werkgever die het loon moet betalen gebeurt niet in de wet, maar wordt door deze opgedragen aan de Koning (artikel 14, § 2, lid 1, tweede zin). Die opdracht werd uitgevoerd bij artikel 9 van het koninklijk besluit van 18 april 1974, naar luid waarvan «de betaling van het loon voor een feestdag, een vervangingsdag of een inhaalrustdag ten laste valt van de werkgever die de werknemer op dat ogenblik in dienst heeft».

Vastgesteld moet worden dat logisch en grammaticaal de bewoordingen van bedoeld artikel 9 betekenen dat die werkgever loonplichtig is die de werknemer op de feestdag, hetzij op de vervangingsdag of op de inhaalrustdag in dienst heeft. De Franse versie van het kwestieus artikel heeft trouwens ook dezelfde draagwijdte.

Om jegens de B.F.L. aanspraak te hebben op loon voor een bepaalde dag, waarvan zij stellen dat hij de inhaalrustdag is voor de tewerkstelling op een van de tien feestdagen, dienen geïntimeerden — benevens de niet aangevochten tewerkstelling op de feestdag — vooreerst aan te tonen welke die inhaalrustdag is geweest en vervolgens dat zij op die dag bij appellante in dienst waren.

Geïntimeerden bewijzen evenwel enkel dat zij op een bepaalde feestdag voor de n.v. gewerkt hebben. Hun vordering is derhalve ongegrond.

Ten onrechte beweren zij dat artikel 9 van het koninklijk besluit van 18 april 1974 strijdig is met een duidelijke wettekst — met name artikel 14 —, waarvan het de betekenis zou verengen door toevoeging van onwettige voorwaarden.

Zoals gezegd, houdt het bedoeld artikel 9 de uitvoering in van de tweede zin van § 2 van artikel 14 van de wet, waarbij de Koning opgedragen wordt te bepalen welke werkgever het loon voor de feestdag, voor de vervangingsdag of inhaalrustdag zal moeten betalen. Door als loonplichtig werkgever aan te wijzen diegene bij wie de werknemer op het ogenblik van de feestdag, de vervangingsdag of de inhaalrustdag in dienst was, schendt het koninklijk besluit geen enkele bepaling van de Feestdagenwet noch voegt het er onwettige bijkomende voorwaarden aan toe.

Voor zoveel als nodig zij daarbij nog opgemerkt dat het tweede lid van artikel 9 enkel het geval van het gelijktijdig bij verschillende werkgevers in dienst zijn regelt en dus in casu niet toepasselijk is.

Geïntimeerden zijn allen shoregangers, wat meebrengt dat zij door een rederij normaliter slechts voor een opdracht van een dag of van enkele dagen in dienst genomen worden, zodat zij telkens een arbeidsovereenkomst voor een bepaald werk of voor een bepaalde tijd aangaan.

Uit geen enkele bepaling van de Feestdagenwet vloeit voort dat een geldig gesloten arbeidsovereenkomst voor een bepaald werk of voor een bepaalde tijd, niet eindigt, zelfs als het werk of de duur waarvoor ze werd aangegaan voltooid is, indien de werknemer principieel nog aanspraak heeft hetzij op een vervangingsdag voor een feestdag hetzij op een inhaalrustdag.

Artikel 1, laatste lid, van de wet stelt enkel dat bij koninklijk besluit zal worden bepaald in welke gevallen en binnen welke termijnen de wet van toepassing blijft op de werknemers wier arbeidsovereenkomst een einde heeft genomen. Van deze bepaling is artikel 14 van het koninklijk besluit van 18 april 1974 de uitvoering, en dit artikel heeft geen betrekking op de onderhavige zaak.

Ook artikel 11 van de wet, dat de modaliteiten van de inhaalrust vastlegt, laat de hypothese van een beëindigde arbeidsovereenkomst buiten beschouwing.

(...)

ARBEIDSRECHTBANK TE BRUGGE
AFDELING OOSTENDE

4e KAMER — 23 APRIL 1979

Voorzitter : de h. Scholiers

Rechters in sociale zaken : de hh. Ampe en Roose

Advocaten : mrs. Steyaert en De Grave

1. Sociaal statuut Zelfstandigen — Bijdragebetaling — Compensatie met kinderbijslag — 2. Kinderbijslag Zelfstandigen — Aanspraak op bijslag — Voorafgaande betaling der bijdragen.

1. Betaling der bijdragen voor het sociaal statuut aan de sociale verzekeringskas kan niet gebeuren via wettelijke, conventionele of gerechtelijke compensatie met de kinderbijslagen die verschuldigd zijn door de sociale verzekeringskas aan de zelfstandige.

2. De uitkering van kinderbijslag is afhankelijk van de betaling der bijdragen voor het sociaal statuut voor een welbepaalde voorgaande periode (art. 36, K.B. 8 april 1976).

Integrity, sociale verzekeringskas voor zelfstandigen
t/ X. en Z.

Onderwerp van de vordering

De hoofdeis strekt ertoe de verweerder op de hoofdeis te doen veroordelen om aan de aanlegster op hoofdeis te betalen : 1) de som van 25.024 fr. sociale bijdragen, verhogingen, rappel- en beheerskosten, verschuldigd voor het tweede, derde en vierde kwartaal van 1976 met toepassing van het sociaal statuut der zelfstandigen ; 2) de gerechtelijke interesten ; 3) de gerechtskosten.

In twee conclusies van 25.1.1979 en een conclusie van 5.2.1979 werpt de verweerder op de hoofdeis op dat de rechtbank naar rechte zal oordelen over de toelaatbaarheid van de hoofdvordering ; dat de hoofdvordering niet bewezen is, minstens wat betreft de bijdrage voor het tweede kwartaal, en dat subsidiair de eiseres op hoofdeis dient te worden gesommeerd haar boekhouding voor te leggen evenals het bewijs der afrekeningen, die regelmatig zouden zijn toegestuurd aan de verweerder op hoofdeis.

Verder stelt de verweerder op de hoofdeis samen met de vrijwillig tussenkomende partij in dezelfde conclusies een tegeneis ten einde de eiseres op hoofdvordering te doen veroordelen om aan de verweerder op de hoofdeis, of minstens aan de vrijwillig tussenkomende partij, de som van 24.474 fr. te betalen, zijnde de achterstallige kinderbijslagen voor het tweede en derde kwartaal van 1976.

De eiseres op hoofdeis antwoordt hierop in een conclusie van 16.5.1978 en twee conclusies van 5.2.1979.

Wegens compensatie met de kinderbijslag voor het tweede kwartaal en een deel van het derde kwartaal van 1976, vermindert de eiseres op hoofdeis haar vordering tot de som van 15.439 fr. vermeerderd met de wettelijke interesten vanaf 1.4.1977 op 13.539 fr. tot de laatste dag van het kwartaal voorafgaand aan de betaling, en de gerechtskosten.

Tevens verwerpt zij de tegeneis en de eis in vrijwillige tussenkomst als niet ontvankelijk of minstens als ongegrond ; ofwel vraagt de eiseres op hoofdeis, in ondergeschikte orde, te zeggen dat de behandeling van de tegeneis en van de vrijwillige tussenkomst de behandeling van de hoofdeis vertraagt en dus afzonderlijk zal worden voortgezet.

Gronden van het vonnis

(...)

De hoofdeis blijkt gegrond te zijn na onderzoek van de elementen van het dossier ; er is overigens geen fundamentele betwisting van de hoofdeis door de verweerder op de hoofdeis, noch op gebied van onderwerping aan het sociaal statuut der zelfstandigen, noch op gebied van de hoegrootheid der bedragen.

Bij tegeneis vordert de verweerder op de hoofdeis, — thans eiser op tegeneis —, betaling van kinderbijslagen voor het tweede en derde kwartaal van 1976, d.i. 24.474 fr. volgens zijn zeggen.

Deze tegeneis van de verweerder op de hoofdeis is ontvankelijk ; als vader van twee rechtgevendende kinderen is hij de bijslagtrekkende (zie art. 31, § 1, 1°, K.B. 8.4.1976) en de tegeneis voldoet aan de voorwaarden van de artt. 807 en vlg. Ger. W.

In verband met de gegrondheid van de tegenvordering dient men in eerste instantie te onderzoeken of de eiser op tegenvordering recht heeft op de kinderbijslagen van het tweede en derde kwartaal van 1976.

Krachtens artikel 36 van het K.B. van 8.4.1976 wordt de uitbetaling van de kinderbijslag voor een bepaalde maand geschorst tot op het ogenblik dat de rechthebbende, overeenkomstig het K.B. nr. 38 van 27.7.1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, voldaan heeft aan zijn verplichtingen met betrekking tot het tweede en derde kwartaal voorafgaand aan dat in de loop waarvan de kinderbijslag betaalbaar is.

Bijgevolg zal de eiser op tegenvordering recht hebben op de kinderbijslagen voor het tweede en derde kwartaal van 1976, indien hij voldaan heeft aan zijn sociale verplichtingen als zelfstandige in het derde en vierde kwartaal van 1975 en in het eerste kwartaal van 1976.

Uit de elementen van het dossier blijkt dat de sociale bijdragen betreffende het derde en vierde kwartaal van 1975 en betreffende het eerste kwartaal van 1976 laattijdig betaald werden door compensatie met de kinderbijslagen, die verschuldigd geweest zouden zijn op 31.3.1976 en op 30.4.1976.

De eiser op tegenvordering schijnt geen toestemming gegeven te hebben voor deze compensatie ; de compensatie blijkt automatisch toegepast te zijn door de verweerder op tegenvordering, zonder medeweten van de tegenpartij (zie brief van 27.2.78 van de verweerder op de tegeneis aan haar raadsman).

Deze werkwijze leidt in feite tot een onoverzichtelijke en oncontroleerbare toestand voor de zelfstandige.

In rechte kan de schuldvergelijking in het onderhavig geval niet van rechtswege plaatshebben omdat de bijdrageschuld als zelfstandige niet in vergelijking gebracht kan worden met de kinderbijslagnschuld, die krachtens de wet niet vatbaar is voor overdracht of beslag. (zie artt. 1290 en 1291 B.W. ; art. 1410, § 2, 1°, Ger. W. ; De Page, III, nr. 660. R.P.D.B., tw. *Obligations*, nrs. 1750-1751-1762).

Deze kinderbijslagnschuld heeft bovendien het karakter van een schuld in de zin van het art. 1293, 3°, B.W., zodat ook om deze reden de schuldvergelijking onmogelijk is (zie Dekkers, *Handboek Burgerlijk Recht*, II, nr. 602, C, met noot).

De regels gesteld in de artikelen 1293, 3°, B.W. en 1410, § 2, 1°, Ger. W.) zijn van openbare orde, zodat hiervan niet kan worden afgeweken, zelfs indien de partijen dat zouden willen (zie Dekkers, *Handboek Burgerlijk Recht*, II, nr. 604).

Bijgevolg zijn ook de conventionele en de gerechtelijke compensatie ter zake verboden door de wet (zie De Page, III, nrs. 661-662, R.P.D.B., tw. *Obligations*, nrs. 1826-1831).

De verweerster op de tegeneis heeft dus ten onrechte de schuldvergelijking als betaling van de bijdragen van het derde en vierde kwartaal van 1975 en van het eerste kwartaal van 1976 toegepast.

Aangezien er geen regelmatige betaling van de sociale bijdragen als zelfstandige voor het derde en vierde kwartaal van 1975 en voor het eerste kwartaal van 1976 is geschied, kan de kinderbijslag voor het tweede en derde kwartaal van 1976 ook niet uitbetaald worden met toepassing van het voornoemd art. 36 van het K.B. van 8.4.1976.

De tegeneis is derhalve ongegrond. Nu de eiseres in de hoofdvordering haar eis verminderde door eveneens ten onrechte de schuldvergelijking toe te passen, kan zij door de rechtbank niet gevolgd worden in deze vermindering, zodat het oorspronkelijk gevorderd bedrag van 25.024 fr. dient te worden toegekend.

De eis in vrijwillige tussenkomst is anderzijds niet regelmatig ingesteld overeenkomstig art. 813, eerste lid, Ger. W. ; bovendien heeft de eiseres in de vrijwillige tussenkomst geen hoedanigheid om op te treden in huidig geding. Haar eis in vrijwillige tussenkomst is dus niet toelaatbaar.

Er is tenslotte geen noodzaak om de voorlopige tenuitvoerlegging van het vonnis toe te staan.

(...)

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE BRUSSEL

2e KAMER — 23 FEBRUARI 1979

Voorzitter : mevr. De Tandt

Advocaten : mrs. De Muylder loco Delhez en Van Cauwe-laert loco De Puydt

Excepties — Bevoegdheid — Rechtbank van koophandel — Hoedanigheid van handelaar — Voordracht van een exceptie van onbevoegdheid.

Wanneer een verweerder zonder enig voorbehoud na de datum van zijn schrapping uit het handelsregister vrijwillig

tussenkomt in een geding ingeleid voor de rechtbank van koophandel rechtdoend in kort geding en een derde tot tussenkomst en vrijwaring dagvaardt, roept hij ten onrechte de onbevoegdheid van de rechtbank van koophandel op bij de beoordeling van de grond van de zaak.

P.V.B.A. W.P. t/ W.

Overwegende dat de vordering ertoe strekt verweerder te veroordelen aan eiseres te betalen de som van 674.883 fr. als gevolg van de verbreking van het aanne-mingscontract, meer de gerechtelijke interesten en de kosten ;

Overwegende dat verweerder de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel betwist op grond dat hij de hoedanigheid van handelaar niet meer had op het ogenblik van de dagvaarding ;

1. *Betreffende de bevoegdheid*

Overwegende dat verweerder ten onrechte de onbevoegdheid van de rechtbank van koophandel inroept ;

Overwegende dat hij melding maakt van zijn schrapping uit het handelsregister van Brussel op datum van 16 augustus 1977 met terugwerkende kracht tot juli 1977 ;

dat verweerder echter na deze datum vrijwillig tussenkwam in een geding ingeleid voor de rechtbank van koophandel rechtdoend in kort geding, met betrekking tot de aanstelling van een deskundige teneinde de door eiseres opgelopen schade te bepalen (aanstelling van de deskundige door de beschikking van 23.8.1977) ;

dat verweerder bovendien, eveneens voor de rechtbank van koophandel, de firma I. tot tussenkomst en vrijwaring dagvaardde in voormeld deskundig onderzoek (dagvaarding van 27.12.1977, beschikking van 10.1.1978) ;

dat verweerder dit alles deed zonder enig voorbehoud te maken wat betreft de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel, zodat hij ze niet in limine litis heeft opgeworpen (art. 854 Ger. W.) ;

Overwegende dat met toepassing van art. 855 Ger. W. de partij de bevoegdheid van de rechter voor wie de zaak aanhangig is, alleen mag afwijzen in zover zij meedeelt welke rechter volgens haar bevoegd is ;

dat verweerder in gebreke blijft dit te preciseren zodat zijn middel faalt ;

2. *Daad van koophandel*

Overwegende dat art. 2 van het Wetboek van Koophandel als daad van koophandel aanmerkt : «Elke onderneming van openbare of private werken, van vervoer te land, te water of in de lucht» ;

dat als dergelijke ondernemingen moeten worden beschouwd : het bouwen van huizen, openbare gebouwen, enz. Het onderscheid tussen openbare en private werken is van geen belang ten opzichte van de aannemer. In de twee gevallen verricht zij, door het ondernemen der werken, een daad van koophandel : in beide gevallen is het de aannemers te doen om de winst op het werk der arbeiders en ook bijna altijd op de geleverde grondstoffen (Fredericq, *Handboek van Belgisch Handelsrecht*, Deel 1, nr. 110, p. 134 en 135) ;

dat het in het onderhavige geval aldus een daad van koophandel betreft aangezien de vordering betrekking heeft op schade en slechte uitvoering van het oprichten van een werkplaats door verweerder ;

dat de rechtbank van koophandel aldus bevoegd is overeenkomstig art. 573, 1°, Ger. W. ;
(...)

NOOT—*Beslechting van bevoegdheidsincidenten*

1. Vorenstaand vonnis miskent ongetwijfeld enkele essentiële beginselen met betrekking tot de beslechting van bevoegdheidsincidenten.

2. De materiële bevoegdheid van de rechtbank van koophandel werd door de verweerder betwist. Deze bevoegdheid is krachtens het tweede lid van art. 9 Ger. W. van openbare orde. Derhalve moet de onbevoegdheid geenszins vóór alle exceptie of verweer worden voorgedragen. Art. 854 Ger. W. stelt immers duidelijk dat wanneer de bevoegdheid van openbare orde is, de exceptie *niet in limine litis* moet worden voorgedragen (Hof Brussel, 10 maart 1969, *Pas.*, 1969, II, 131 ; Rb. Aarlen, 29 september 1970, *J. Liège*, 1971-72, 133).

3. Zelfs berusten in een vonnis dat een beslissing nopens de materiële bevoegdheid inhoudt, is uitgesloten (Kh. Brussel, 13 mei 1969, *B.R.H.*, 1970, 330 ; vgl. Cass. 14 mei 1964, *Pas.*, 1964, I, 980 ; Cass., 16 september 1948, *Pas.*, 1948, I, 490 ; *Rép.P.Dr.B.*, Tw. «Acquiescement», nr. 35 ; *Rép.P.Dr.B.*, Tw. «Compétence civile et commerciale», nr. 7, 3° ; *P.B.*, Tw. «Acquiescement», nrs. 67-68). Bijgevolg is de verwijzing in het geannoteerd vonnis naar een procedure in kort geding voor de voorzitter van de rechtbank van koophandel niet ter zake dienend, al is de verweerder zonder enig voorbehoud na de datum van zijn schrapping uit het handelsregister vrijwillig tussengekomen en al heeft hij een derde tot tussenkomst en vrijwaring gedagvaard.

4. Indien een verweerder een exceptie van onbevoegdheid opwerpt, moet de rechter ongeacht de houding van de eiser steeds nagaan of deze exceptie toelaatbaar is (Arrond. Luik, 3 december 1970, *J. Liège*, 1970-71, 196). Vervolgens moet hij zich schikken naar de keuze van de eiser overeenkomstig art. 639 Ger. W. Indien de verweerder een toelaatbare exceptie van onbevoegdheid heeft opgeworpen en de eiser niet reageert, kan de rechter art. 640 Ger. W. niet toepassen en de zaak naar de arrondissementsrechtbank verwijzen, zelfs als het middel de openbare orde raakt, tenzij dit verschilt van de opgeworpen onbevoegdheid (A. FETTWEIS, *Bevoegdheid*, p. 15, nr. 17). Een combinatie van de artt. 639 en 640 Ger. W. is immers uitgesloten. Wanneer de exceptie echter — zoals *in casu* — niet-toelaatbaar is wegens miskenning van het art. 855 Ger. W., belet niets de geadieerde rechter wél toepassing te maken van art. 640 Ger. W., indien hij meent ambtshalve een middel te moeten aanvoeren dat uit zijn onbevoegdheid voortkomt. Dit is alvast zijn plicht bij miskenning van de materiële bevoegdheid die zoals gezegd de openbare orde raakt.

Jean Laenens
U.I.A.

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (3e Kamer), 26 november 1979

Taalgebruik in sociale zaken — Decreet van 19 juli 1973 — Toepassings sfeer — Exploitatiezetel in het Nederlandse taalgebied — Begrip — Maatschappelijke zetel.

«Overwegende dat het decreet van 19 juli 1973, luidens artikel 1, 'van toepassing is op de natuurlijke personen en rechtspersonen die een exploitatiezetel in het Nederlandse taalgebied hebben of die personeel in het Nederlandse taalgebied tewerkstellen' ;

«Overwegende dat uit het vonnis niet blijkt dat aan een van beide voorwaarden is voldaan ; dat het vonnis weliswaar vermeldt dat de 'zetel' van eerste verweerder ter Strombeek-Bever is gevestigd ; dat, zoals uit het antwoord op het derde middel blijkt, deze vermelding evenwel de maatschappelijke zetel betreft en derhalve niet volstaat om vast te stellen dat aldaar een exploitatiezetel van verweerder is gevestigd ;

«Dat het onderzoek van het middel het Hof ertoe zou verplichten feitelijke vaststellingen te doen ;

«Dat het middel wegens vermenging van feiten en recht niet ontvankelijk is.»

(Voorzitter : de h. Gerniers — Raadsheer-rapporteur : de h. Janssens — Advocaat-generaal : de h. Lenaerts — Advocaten : mrs. Houtekier en De Bruyn — In de zaak : A.B.V.V. t/ n.v. P. e.a.)

Hof Brussel (1e Kamer bis), 1 juni 1979

Wisselbrief — Aval voor betrokkene — Protest van niet-betaling niet vereist.

Appellant, die vier wissels voor de betrokkene heeft geavaleerd, werpt op dat de eerste rechter (Kh. Brussel, 29 juni 1978) hem ten onrechte tot betaling van drie ervan heeft veroordeeld ; hij voert aan dat ze geen aanleiding gaven tot protest en dat de termijn hiervoor al lang verstreken is. Het hof verwerpt dit verweer :

«Dat de avalgever immers op dezelfde wisselrechtelijke wijze verbonden is als de geavaleerde het is, en dat derhalve tijdige aanbieding van de wisselbrief ter betaling aan de betrokkene (art. 43, tweede lid, van de gecoördineerde wetten op de wisselbrieven en orderbriefjes) en protest van niet-betaling (artt. 44 en 53) niet vereist is ten aanzien van de avalgever van de acceptant (cf. Jan Ronse, *Wisselbrief en orderbriefje*, nrs. 889, 1006, 1893, 1947 en 2110).»

(Voorzitter : de h. Thiry — Raadsheren : de hh. Wynant en Van Malderen — Advocaten : mrs. Van Wouterghem loco Baetens en Calewaert — In de zaak : C. t/ B.).

Rb. Kortrijk (1e Kamer), 8 maart 1979

Afbetalingsovereenkomsten — Persoonlijke lening op afbetaling — Wet van 9 juli 1957 — Verval van tēr-

mijnen — Beding dat de uitlener machtigt de onmiddellijke terugbetaling te eisen van het verschuldigd saldo op de nog te vervallen termijnen wanneer de lener in gebreke is minstens twee stortingen te betalen — Strijdig met artikel 19octies, § 1.

«De vordering houdt verband met een contract van persoonlijke lening op afbetaling, gesloten op 10.4.1978 tussen eiseres en verweerders, die zich solidair verbonden hebben. Het nominaal bedrag van de lening bedroeg 71.000 fr. Er is een lastenpercentage bepaald van 0,82 % per maand, met een reële jaarlijkse last van 18,98 %. De lening is terugbetaalbaar door 27 maandelijks betalingen van 3.211 fr., zodat het totaal terug te betalen bedrag 86.697 fr. belooft. De eerste betaling diende te gebeuren op 5.5.1978 en de laatste op 5.7.1980. Deze lening valt onder toepassing van de wet van 9.7.1957 tot regeling van de verkoop op afbetaling en van zijn financiering. Verweerders betaalden volgens de dagvaarding niets terug. Zij werden op 13.7.1978 in gebreke gesteld bij aangetekend schrijven toen twee termijnen niet waren betaald. Aan dit aangetekend schrijven werd geen gevolg gegeven binnen de maand en de verweerders hebben de achterstallige termijnen niet aangezuiverd, behalve twee of een bedrag van 6.422 fr.

«De vordering van eiseres valt uiteen in volgende punten :

- hoofdschuld volgens overeenkomst	86.697
- interesten	236
- contractuele schadevergoeding 15 %	13.005
- deurwaardersaanmaningen	378
	<u>100.316</u>

waarvan af te trekken 6.422 fr. reeds betaald zodat wordt gevraagd 93.894 fr.

«Eiseres is gemachtigd de reeds vervallen termijnen te vragen, nl. vanaf 25.5 tot en met die vervallen op 5.12.1978 of $8 \times 3.211 \text{ fr.} = 25.688 \text{ fr.}$ - 10.422 fr. = 15.266 fr. Zoals uit de stukken immers blijkt is een betaling van 4.000 fr. uitgevoerd op 15.1.1979, zodat dus reeds 10.422 fr. is betaald.

«Eiseres is in casu niet gerechtigd de nog niet vervallen termijnen op te vorderen. Eiseres steunt daarvoor immers op art. 4 al. 1 van de overeenkomst, dat het verval van de termijnen omschrijft. Dit artikel bepaalt dat, indien de verrijking onderworpen is aan de wet van 9.7.57, eiseres de onmiddellijke terugbetaling mag eisen van het verschuldigd saldo op de nog te vervallen termijnen wanneer verweerders in gebreke van betaling zijn van minstens twee stortingen, wat in casu het geval is, en zij zich niet in regel hebben gesteld binnen de maand na het aangetekend schrijven, wat in casu eveneens het geval is.

«Op 11.1.1979 werden de debatten ambtshalve heropend ten einde eiseres toe te laten de draagrijdte van dit art. 4 te preciseren, daar het vrij dubbelzinnig is waar het spreekt over het saldo van de termijnen en eventueel aangenomen kan worden dat het alleen betrekking had op het saldo aan kapitaal van de niet-vervallen termijnen, zoals art. 19octies bepaalt.

«In conclusie van 8.2.1979 stelt eiseres echter uitdrukkelijk dat op dit artikel geenszins de toepassing van art. 19octies mag worden gemaakt, zodat haar eigen interpretatie duidelijk is.

«De wetgever heeft het verval van de tijdsbepaling geregeld in de wet van 9.7.1957. Meer precies wat de persoonlijke lening op afbetaling betreft, werd dit geregeld in art.

19octies, § 1 (art. 3 van de wet van 5.3.1965).

«Dit art. 19octies, § 1, bepaalt : 'Onverminderd de bepalingen van art. 1188 B.W. wordt elk beding van het contract, waarbij de uitlener gemachtigd wordt de onmiddellijke terugbetaling te eisen van het nog op het nominaal bedrag van de persoonlijke lening op afbetaling overblijvend verschuldigd saldo, als ongeschreven beschouwd, behalve wanneer het betrekking heeft op het geval dat de lener in gebreke is tenminste twee stortingen of een bedrag ten belope van 20 % van de persoonlijke lening op afbetaling te betalen en dat hij een maand na het ter post afgeven van een aangetekend schrijven tot ingebrekestelling zijn verplichtingen niet is nagekomen.'

«Door deze libellering, die overigens verschillend is van art. 19, § 1, ingeval het een lening op afbetaling betreft, heeft de wetgever ieder uitdrukkelijk beding van verval van tijdsbepaling willen uitschakelen, wanneer de schuldenaar niet minstens twee afkortingen niet betaald heeft binnen één maand na de ingebrekestelling en waarbij de schuldenaar in dat geval verplicht zou zijn meer te betalen dan het overblijvend saldo aan kapitaal.

«De wetgever heeft daardoor o.m. willen vermijden dat door het opvragen van het kapitaal en de lasten, waarin nog niet vervallen interesten begrepen zijn, de schuldenaar soms een zeer hoog lastenpercentage zou betalen, vooral wanneer nog vele termijnen moeten vervallen.

«In casu zouden verweerders volgens de daging, zonder rekening te houden met het strafbeding, op een bedrag van 71.000 fr. een bijkomend bedrag van 15.697 fr. moeten betalen na acht maanden of een last van

$$\frac{15.697 \times 12}{710 \times 8}$$

wat reeds merkkelijk hoger is dan het reël bedongen lastenpercentage. In werkelijkheid is het echter nog groter aangezien in casu reeds afbetalingen zijn verricht.

«Er kan niet aan getwijfeld worden dat de wetgever dit niet meer heeft gewild. Indien hij deze bedoeling niet had gehad, was het niet nodig geweest de tekst van art. 19octies, § 1, anders te libelleren dan art. 19, § 1 (lening op afbetaling).

«Moest overigens enig gevolg gegeven worden aan een clause van verval van termijnen, anders gelibelleerd dan in art. 19octies bepaald, dan zou art. 19octies, § 1, dode letter zijn en nooit toepassing vinden. Alle uitleners zouden, wat zij overigens doen, altijd een beding van verval voorzien waarbij én kapitaal én lasten opeisbaar worden vermits dit voordeliger is dan het opeisen van het saldo aan kapitaal.

«Er kan dan ook geen andere interpretatie zijn dan die waarbij de wettekst enige betekenis heeft en waarbij dus de bedingen van het verval van tijdsbepaling door art. 19octies, § 1, verboden zijn, behalve zoals in dit artikel zelf bepaald.»

(...)

«Uit het voorgaande dient dus besloten te worden dat de clause, zoals zij in art. 4 van de overeenkomst voorkomt, strijdig is met art. 19octies.

«Derhalve dient de clause van de overeenkomst als ongeschreven beschouwd te worden en zijn ter zake niet alleen de niet vervallen termijnen niet opeisbaar, maar kan ook het saldo van het kapitaal niet opgevraagd worden nu er geen geldig ontbindend beding is.

«Evenmin kan toepassing gemaakt worden van het strafbeding van art. 4 al. 2 van de overeenkomst. Dit strafbeding

is immers duidelijk voorzien in geval van verval van termijn bedoeld bij art. 4 al. 1.

«Wel is rente verschuldigd overeenkomstig art. 5 op de vervallen en niet betaalde termijnen.

«Het gevorderd bedrag van 236 fr. komt gegrond voor.

«De kosten zijn gegrond voor 2 x 38 fr. of 76 fr. en niet 378 fr. Verweerder moet het salaris van de deurwaarder niet betalen.

«Aan eiseres is dus toe te kennen de op de datum van de dagvaarding reeds vervallen en niet betaalde termijnen : nl. saldo van 15.266 fr., de rente van 236 fr. en 38 fr. kosten of in totaal 15.540 fr.

«Het meer gevorderde dient als ongegrond afgewezen en eiseres dient 2/3 van de kosten zelf te dragen.»

(Voorzitter : de h. Rommel—Rechters : de hh. Callens en Hoebeke—Advocaat : mr. Vandenbulcke loco Clerck—In de zaak : N.V. A. t/ P. en B)

NOOT—Zie in andere zin : A. DE CALUWÉ, *Afbetalingsovereenkomsten*, A.P.R., 1975, nrs. 1062-1063.

EUROPEES RECHT

Overzicht van de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

Zaak 159/78 — Commissie van de EG/Italiaanse Republiek — 25 oktober 1979 — *Niet-nakoming verplichtingen*

Ingevolge artikel 56 van de Italiaanse gecodificeerde douanewet moeten bij de in- en uitvoer van een goed de douaneaangifte en overige douaneformaliteiten worden verricht door de eigenaar van het goed.

Krachtens artikel 40 van deze wet is de eigenaar echter bevoegd «namens hem een vertegenwoordiger te laten optreden» ; deze persoon moet — naar dwingend is voorgeschreven — douane-expediteur zijn, ingeschreven in het beroepsregister, dan wel een niet-ingeschreven expediteur, mits in dienst bij de eigenaar. Deze «werknemer-expediteur» wordt ingeschreven op een speciale lijst, bijgehouden door de bevoegde districtsraad van douane-expeditieuren.

Ingevolge artikel 47 van de wet verkrijgen beide categorieën expeditieuren de hoedanigheid van douane-expediteur door een vergunning, afgegeven door het Ministerie van Financiën, nadat zij voor een examen zijn geslaagd. Ook moet een douane-expediteur zijn woonplaats vaststellen in een gemeente binnen het district waarvoor hij is aangesteld.

Artikel 48 van de wet bepaalt tenslotte dat de vergunning voor douane-expediteur, onverminderd andere gestelde voorwaarden, wordt afgegeven aan Italiaanse onderdanen of onderdanen van een andere Staat, die Italiaanse onderdanen ter zake wederkerigheid verleent.

De Commissie bracht op 25 januari 1978 het in artikel 169 EEG-Verdrag bedoelde met redenen omklede advies uit, waarin zij vaststelde dat de Italiaanse Republiek de krachtens de artikelen 30, 34 en 52 EEG-Verdrag op haar rustende verplichtingen niet is nagekomen «door bij douaneaangelegenheden niet toe te staan dat de eigenaar van het

goed bij het verrichten van bepaalde handelingen, de uitvoering van bijzondere verplichtingen of de nakoming van bijzondere voorschriften, en bij de uitoefening van bepaalde rechten, zich kan laten vertegenwoordigen door eenieder die hij regelmatig heeft gemachtigd in zijn naam op te treden, en door discriminerende voorwaarden te stellen voor het verkrijgen van de vergunning voor douane-expediteur.

Het Hof verwierp het beroep voor wat de pretense niet-nakoming van het bepaalde in de artikelen 30-34 EEG-Verdrag betreft (maatregelen van gelijke werking als kwantitatieve beperkingen).

Het Hof verklaarde namelijk dat het door een nationale overheid gemaakte onderscheid tussen de regeling van de aansprakelijkheid van beoefenaren van een beroep dat is gereguleerd en waarvoor vakbekwaamheidseisen gelden, en de regeling van aangevers die niet aan deze voorwaarden voldoen, niet geacht kan worden de grenzen te overschrijden van hetgeen een regering gerechtvaardigd kan achten in het belang van een juiste toepassing van de verplichtingen met betrekking tot de douaneaangifte. Overigens heeft de Commissie niet aangegeven hoe dit onderscheid, al was het maar potentieel, een belemmering kan opleveren voor het vrije goederenverkeer.

De Commissie achtte de Italiaanse wet in strijd met artikel 52 EEG-Verdrag, dat bepaalt : de vrijheid van vestiging omvat de toegang tot werkzaamheden anders dan in loondienst en de uitoefening daarvan, overeenkomstig de bepalingen welke door de wetgeving van het land van vestiging voor de eigen onderdanen zijn vastgesteld.

De Italiaanse regering bestreed deze opvatting en betoogde dat het in artikel 48 vervatte vereiste van wederkerigheid noodzakelijkerwijs enkel betrekking kan hebben op onderdanen van derde landen en beslist niet op die van de overige Lid-Staten. Volgens haar spreekt het vanzelf dat aan het verlenen van diensten thans geen voorwaarde van wederkerigheid kan worden gesteld in de relatie tussen Lid-Staten en bestond daarover bij het betrokken bedrijfsleven geen enkele onzekerheid.

Niettemin stelde het Hof vast dat dit artikel dubbelzinnig is.

Het Hof stelde vast :

1. Door de tekst van artikel 48, sub a, van de Testo Unico delle disposizioni legislative in materia doganale, goedgekeurd bij decreet van de President van de Republiek nr. 43 van 23 januari 1973, ongewijzigd te handhaven, zonder voor wat het vereiste van reciprociteit betreft een uitzondering te maken voor onderdanen van de andere Lid-Staten, is de Italiaanse Republiek de krachtens artikel 52 EEG-Verdrag op haar rustende verplichtingen niet nagekomen.

2. Voor het overige wordt het beroep verworpen.

3. De kosten worden gecompenseerd.

Zaak 22/79 — Greenwich film/SACEM — 25 oktober 1979 — *Prejudiciële zaak — mededinging — machtspositie*

In het hoofdgeding staan tegenover elkaar de Société des Auteurs, Compositeurs et Editeurs de Musique, SACEM, enerzijds en de S.A. Greenwich Film Production en de Société des Editions Labrador anderzijds.

SACEM is bij uitsluiting bevoegd toestemming te verlenen tot uitvoering in het openbaar en mechanische vermenigvuldiging van het oeuvre van haar leden of dit te verbieden,

alsmede om de vergoedingen voor de exploitatie van dit oeuvre te regelen.

Voor het Tribunal de Grande Instance te Parijs vordert zij van Greenwich Film betaling van rechten wegens in het openbaar ten gehore brengen van het geluidspoor van de twee films.

Het Tribunal stelde vast dat de componisten van de muziek van de twee films in kwestie waren toegetreden tot de SACEM en in deze het exclusieve recht voor de gehele wereld hadden ingebracht om de openbare uitvoering van hun composities toe te staan of te verbieden. Anderzijds had Greenwich om de medewerking te verzekeren van de beide componisten van de twee door haar geproduceerde films overeenkomsten gesloten met Labrador, uitgever van de twee componisten en zelf lid van de SACEM.

Greenwich stelde dat de auteursrechten voor de muziek van de twee films in haar bezit waren, aangezien zij de rechten van Labrador had verworven die deze rechtstreeks van de componisten had verkregen.

Eveneens blijkt uit het dossier in het hoofdgeding dat onderscheid moet worden gemaakt tussen de gebieden waar de rechten, verschuldigd voor het in het openbaar ten gehore brengen van filmmuziek, door SACEM rechtstreeks worden geïnd en de gebieden waar dit niet gebeurt ; deze laatste worden door SACEM «niet-statutaire landen» genoemd.

Op basis van deze feitelijke gegevens veroordeelde het Tribunal Greenwich tot betaling van de rechten die aan SACEM toekwamen uit hoofde van het in het openbaar ten gehore brengen van het geluidspoor van de twee films in de «niet-statutaire landen» (alle buiten de Europese Gemeenschap gelegen).

Greenwich is van dit vonnis in beroep gekomen en bevoogde dat het optreden van SACEM misbruik van een machtspositie op de markt opleverde en mitsdien door artikel 86 van het EEG-Verdrag diende te worden verboden.

Het Cour d'Appel concludeerde dat niet was gesteld dat de tussen de verschillende vorengenoemde ondernemingen gesloten overeenkomsten de handel tussen de Lid-Staten ongunstig kunnen beïnvloeden en dat de gemeenschapsbepalingen bijgevolg niet relevant waren voor het dispuut tussen partijen.

In cassatie bestreed Greenwich deze beslissing met een beroep op schending van de artikelen 86 en 177 EEG-Verdrag, op grond waarvan de Franse Cour de Cassation het Hof van Justitie om een prejudiciële beslissing heeft verzocht over de toepassing van artikel 86 EEG-Verdrag voor wat de uitvoering in derde landen betreft van overeenkomsten, gesloten op het grondgebied van een Lid-Staat door partijen die de nationaliteit hebben van die Staat.

De Franse rechterlijke instanties zullen behoren na te gaan of SACEM inderdaad kan worden geacht misbruik te maken van een machtspositie op de gemeenschappelijke markt of op een wezenlijk deel daarvan.

Het is bekend dat in sommige Lid-Staten de exploitatie van muziek-auteursrechten door componisten gewoonlijk aan maatschappijen wordt toevertrouwd. Het is niet uitgesloten dat deze maatschappijen zodanig kunnen worden ingericht dat zij dientengevolge de gemeenschappelijke markt verdelen en aldus het vrij verrichten van diensten, één der doelstellingen van het Verdrag, belemmeren.

Het Hof verklaarde voor recht : Indien een maatschappij tot exploitatie van muziek-auteursrechten moet worden beschouwd als een onderneming die misbruik maakt van een

machtspositie op de gemeenschappelijke markt of een wezenlijk deel daarvan, vormt de omstandigheid dat die exploitatie in bepaalde gevallen enkel de uitvoering in derde landen betreft van overeenkomsten, gesloten op het grondgebied van een Lid-Staat door partijen die de nationaliteit hebben van die Staat, geen beletsel voor de toepassing van artikel 86 van het Verdrag.

MEDEDELINGEN

Francqui-leerstool Rechtswetenschap 1979-1980 te Gent

Op vrijdag 21 maart 1980 hield prof. Albert Fettweis (Rijksuniversiteit te Luik) zijn slotcollege in de Aula van de Rijksuniversiteit te Gent, over «Une décennie d'application du Code Judiciaire».

Allereerst beklemtoonde hij de talrijke positieve aspecten van de gerechtelijke hervorming van 1967. Hierbij haalde hij onder meer aan de oprichting van de arbeidsgerechten, de regeling van de bevoegdheidsincidenten, de kennisgeving bij gerechtsbrief, het aanleggen van het dossier van de rechtspleging, de bewijsregeling, de devolutieve kracht van het hoger beroep, het bewarend beslag en de middelen tot tenuitvoerlegging.

Vervolgens stelde hij echter vast dat het vertrouwen van de koninklijke commissaris Van Reepinghen in de rechtspractici beschaamd werd. De vertraging in de rechtsbedeling is hiervan het voorbeeld bij uitstek.

Slechts amendementen op bepaalde wetteksten kunnen deze toestand verhelpen. Andere voorstellen zijn volgens prof. Albert Fettweis maar lapmiddelen.

Op de eerste plaats meende hij dat het Gerechtelijk Wetboek te laks is. Daarom bepleitte hij het invoeren van een vervaltermijn om conclusie te nemen. Dit betekent dan ook het afschaffen van art. 751 Ger. W. Voorts wil hij de mogelijkheid tot verzet beperken door de verschijning voor de rechter verplicht te stellen. Verder wenst hij in belangrijke mate de fixatie van rechtsdagen te onttrekken aan de wil van de partijen. Zoals in Frankrijk dient de rechter te beslissen of een zaak in staat van wijzen is. Prof. Albert Fettweis wil nochtans niet uitsluitend de vrijheid van de partijen beknotten. Ook de rechter legt hij verplichtingen op : hij *moet* uitspraak doen binnen drie maanden.

Vervolgens onderstreepte de spreker het belang van het behandelen van een zaak op de inleidende zitting. Dit klemt des te meer inzake de onderzoeksmaatregelen. Art. 735 Ger. W. kan wellicht op dat punt aangevuld worden.

Verder zag hij in de uitbreiding van het personeelskader, de onmiddellijke benoeming bij vacature en de invoering van het ambt van plaatsvervangend raadshere evenzoveel maatregelen ter oplossing van de huidige malaise. Hiervoor is weerom een tussenkomst van de wetgever vereist.

Tenslotte hoeft het beginsel van de dubbele aanleg niet behouden te worden. Alle vonnissen waarbij een onderzoeksmaatregel bevolen wordt, zouden volgens de spreker niet vatbaar mogen zijn voor enig rechtsmiddel. De grens van de aanleg zou naar zijn oordeel *ratione summae* nogmaals moeten worden verhoogd.

Vaststaat dat prof. Albert Fettweis in zijn verwachtingen teleurgesteld is. Vooral de thans vastgestelde vertraging van de rechtsbedeling heeft hem ertoe aangezet amendementen te formuleren. Na tien jaar werking kwam hij tot de vaststelling dat een aanpassing van het Gerechtelijk Wetboek aan de huidige noden dringend vereist is.

Jean Laenens

Belgische Vereniging voor Agrarisch Recht — Activiteitsverslag 1979

Op 23 maart 1979 had te Brussel de algemene vergadering van de Belgische Vereniging voor Agrarisch Recht plaats. Ter gelegen-

heid hiervan werd door prof. dr. ir. P. Abeels een voordracht gehouden met als onderwerp «Actions ponctuelles et impact sur l'aménagement des espaces ruraux». De spreker wees hierbij op het belang een beter inzicht te verkrijgen in de landinrichtingsproblematiek ten einde elke voorgenomen handeling op haar juiste waarde te toetsen.

De vereniging organiseerde op 9 mei 1979 te Brussel een voordracht gewijd aan het recht van uitweg. De spreker, senator L. Lindemans, auteur van het bekende werk over de erfdienstbaarheden verschenen in de Algemene Practische Rechtsverzameling, diende destijds het wetsvoorstel in dat geleid heeft tot de wet van 1 maart 1978 en tot wijziging van de artikelen 682 tot 685 van het Burgerlijk Wetboek. Hij belichtte het doel van de wet van 1 maart 1978 en behandelde achtereenvolgens de wettelijke grondslag van het recht van uitweg, de vereenvoudiging van de procedure en de toekenning van een vorderingsrecht aan de gebruiker.

Ten einde de juristen vertrouwd te maken met de praktische problemen van de bescherming van het leefmilieu, werd door de Vereniging voor alle leden en voor de begeleidende personen op 8 september 1979 een studieuittap georganiseerd naar de Hoge Venen. In de voormiddag werd door prof. dr. R. Schumacker, directeur van het wetenschappelijk station van de Rijksuniversiteit van Luik aan de Mont-Rigi, een boeiende uiteenzetting, geïllustreerd met film, gehouden over het natuurbehoud in het algemeen en over het natuurreservaat van de Hoge Venen in het bijzonder. In de namiddag volgde een interessant geleid bezoek aan een deel van de Waalse Hoge Venen.

Dit jaar had van 11 tot 14 oktober 1979 te West-Berlijn het Xe Europees Colloquium voor Agrarisch Recht plaats waaraan meer dan driehonderd juristen deelnamen.

De twee grote thema's van het congres waren :

1) De bepalingen van het agrarisch sociaal recht en hun gevolgen op de agrarische structuur en op de landbouwexploitatie. Dit thema werd door de eerste commissie behandeld, met als voorzitter prof. dr. Friedrich (Zwitserland), als algemeen rapporteur dr. jur. h.c. Kurt Noell (West-Duitsland) en als Belgisch rapporteur dr. jur. A. Van Hulle, directeur bij de Belgische Boerenbond.

2) Landbouwontwikkeling, reglementering van het gebruik van de grond en hervorming van de structuren. Dit onderwerp werd door de tweede commissie behandeld met als voorzitter prof. dr. A. De Leeuw (België), als algemeen rapporteur de heer F. Blaizot (Frankrijk) en als Belgisch rapporteur de heer R. Derveaux, inspecteur-generaal bij het Ministerie van Landbouw.

Naar jaarlijkse gewoonte hielden de Belgische Vereniging en Nederlandse Vereniging voor Agrarisch Recht ten slotte een gemeenschappelijke studiedag. Deze had plaats op 26 oktober 1979 te Brugge en was gewijd aan «Het herstel van schade aan de landbouw veroorzaakt door industriële milieuverstoring». Als preadviseurs traden op voor België dr. H. Bocken, eerstaanwezende assistent aan de rechtsfaculteit van de Rijksuniversiteit te Gent, en voor Nederland, mr. C. Lambers, wetenschappelijk medewerker aan de Rijksuniversiteit te Groningen. In een eerste gedeelte werden de desbetreffende Belgische en Nederlandse wetgeving, rechtspraak en de praktische toepassing ervan onderzocht. In het tweede gedeelte volgde een levendige discussie betreffende de preadviezen.

M. Heyerick
Secretaris

BERICHTEN

Congres te Gent over gecombineerd vervoer

In de aankondiging van dit congres (nr. 33, 2206) werd een verkeerd telefoonnummer vermeld van de *Vereniging Internatio-*

naal Vervoerrecht over land en zee. Het juiste telefoonnummer luidt: 091/22.19.74.

Hierna volgt het programma van dit congres, dat op 9 mei 1980 doorgaat:

Algemene beschouwingen over het goederenvervoer, door de heer J. De Vos.

The proposed Convention on International Multimodal Transport, door de heer E. Chrispeels;

Transport Zee - Land, door de heer R. Wijffels;

A General Comparis of different drafts for Combined Transport Rules, door de heer G. J. Albrecht;

Toelichting en bespreking bij de filmvoorstelling van "Dart Story", door de heer L. Nijssens;

Combined Transport - Some problems of the Stowage and Handling of Cargo in Containers and Vehicles, door de heer H.P. Lunn;

Les Principaux documents du Transport combiné, door de heer G. Tantin;

An economic appraisal of main-line versus feeder Container Services, door de heer G. De Monie.

TIJDSCHRIFTEN

Cas Summary

15 februari 1980

Rechtspraak

Tijdschrift voor gemeenterecht

vg. 31, nr. 12, december 1979

Personeel—Politie—Veldwachter—Alfabetische tafel—Chronologische tafel—Errata.

De Gemeente

vg. 55 nr. 318, januari 1980

Van de redactie—Vlaveco—Nieuws—J.M. Leboutte, De gemeentelijke urbanisatie belasting—G. Mathot, Het probleem van de energiebesparing—J.M. Leboutte, Het bedrag van de huurprijs in 1980—J.M. Leboutte, Kroniek «Gemeentelijke opdrachten»—Wetgeving—Rechtspraak—J. Verhasselt, Verzorg Uw taal!—Boekbespreking—Bibliografische kroniek—Kroniek «Maatschappelijk Welzijn.»

Info-Jura

vg. 6 nr. 10, december 1979—Rechtspraak—Rechtsleer

LEEFMILIEU

vg. 2, nr. 6, november/december 1979.

Editoriaal—Milieuvakbeurs «Envitec 80»—In de kijker: Vereniging voor het openbaar groen—In de reeks «Leefmilieu Documentatie»—Wat onze aandacht heeft: De mogelijkheid van windenergie—Nieuwe rapporten—Jeugdactie natuurbescherming en landschapszorg 1980—De ontwikkeling van de Belgische energie in grafiek—Nieuw in de reeks monografieën «Leefmilieu Nu»—Milieu-effekt—Rapportering in België—Flashberichten—Juridisch compendium—Adresboek—Aanvullingen—Wijzigingen—Voorkomen van besmetting via voedsel—In de reeks «leefmilieu dossiers»—Erkenning van een centrum voor vernietiging van giftige afval—Voor U gelezen.

Tijdschrift voor Rechtsdocumentatie

vg. 1, 1980 nr. 1.

Publiekrecht—Privaatrecht—Gerechtelijk recht en notariaat—Economisch recht—Strafrecht—Fiscaal recht—Sociaal recht—Internationaal recht—Metarecht—Algemeen.